Biblioteca Centrală Regională Hunedoara-Deva

Proletari din toate țările, uniți-vă!

LUCEAFĂRUL

ANUL VII — Nr. 14 (147) 4 IULIE 1964 | REVISTĂ A UNIUNII SCRIITORILOR DIN R. P. R. | Apare simbăta, la două săptămîni — 12 PAGINI — 1,50 lei

Violeta ZAMFIRESCU

HOTĂRÎRI

Umblăm pe șantiere
trăgînd copacii pe sub lună,
ca Dunărea
năvodul apelor de sub Carpați.
Mutăm rostogolite stînci,
prin gest apropiați,
și fiecare-ascultă
frunza celuilalt cum sună.

Pe nume ne strigăm,
cu glas homeric, ce pătrunde
pe la răscruci,
unde șoselele din zări se lasă
spre inimi.
Și aerul întreg e flacără de unde.
O luntre-a bucuriei
trage la om în casă.

Sînt dimineți
cînd respirația o simți tăiată
de suflet mult vărsat în grîu, în fier,
ca într-o piuă.
Întors în tine
să răsari cu soarele deodată...
Tot lucrul migălit pe lună
s-a umplut cu ziuă.

Sculptezi la început de anotimp
o nouă scară.
Dar singur nu ai auzi
cum cugetul se-ascute
de gestul tău
prinzînd puteri necunoscute,
dezlănțuit în seve
și-n hotărîri pe țară.

Treci parcă-n altă zodie,
romantic alchimist modern
bați pe monede munca ta.
Și clopotul de bronz al soarelui
prelung vibrează
cînd aerul de-amiază
bea rezonanța muncii,
aurul etern.

Din brațul necuminte
cît ram a prins pămîntul ?
Voci grave-n lucruri se aud,
în cuget e culoare,
mișcări ireversibile...
Te-nvăluie cuvîntul
partinic,
Și te simți purtat de poduri plutitoare.

26 iunie 1964.

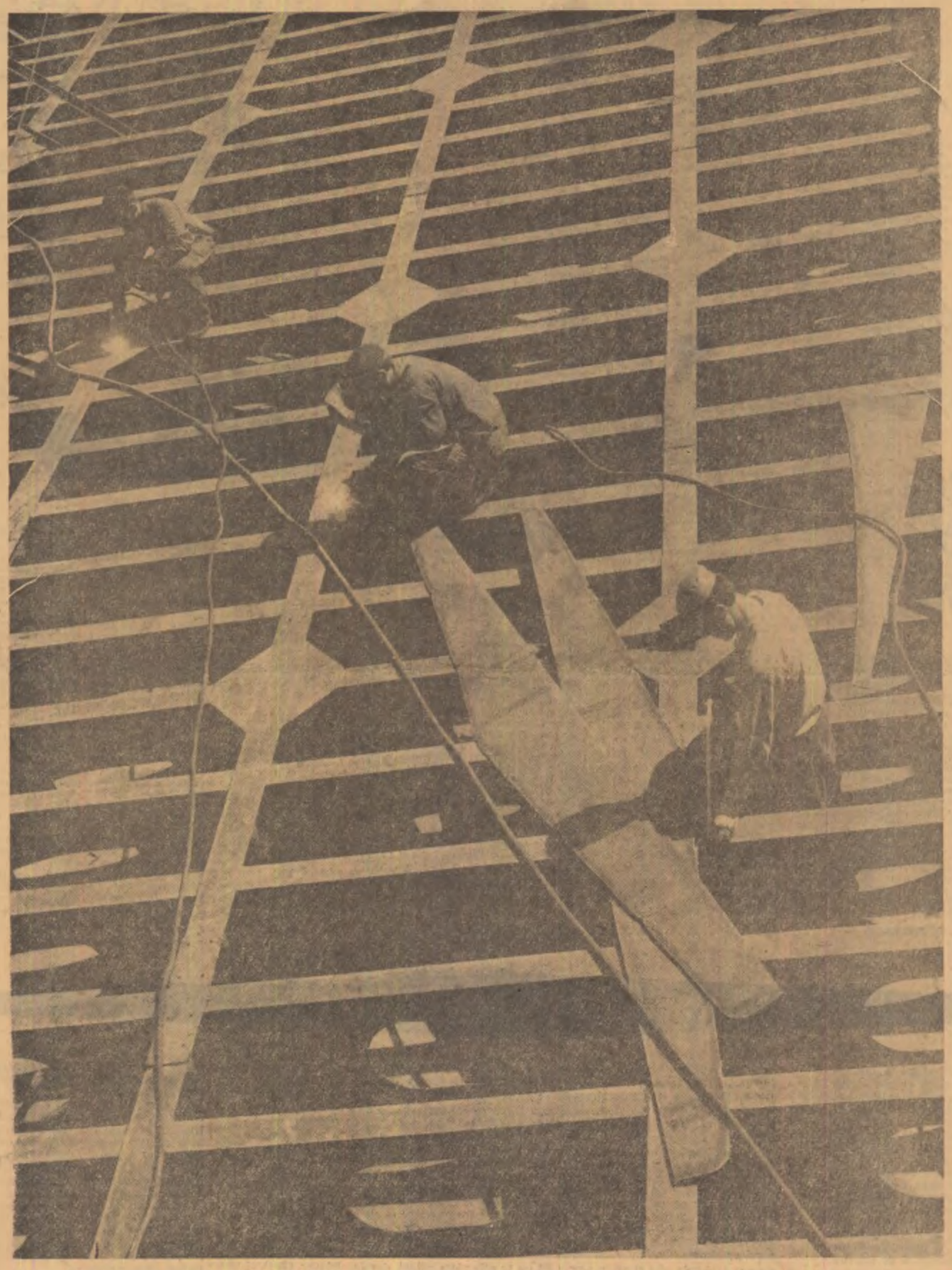

Fotografia: V. MOLDOVAN

Nicolae LABIȘ

TUI

Tuiul proaspătului vis
Înaintea ta închinu-l.
O aromă mi-a trimis
Cimbrul verde ori pelinul.

Lemn sculptat pe vremuri vechi
În profiluri dulci de fată
Și cu tălpile perechi
Din esența-n timp crăpată ;

Melancolic și măscat
Rîsul gurii subțirel
Cum căzut în lut roșcat
Fulg de aur ori cercel ;

Globii ochilor fierbinți
S-au compus să te-ntărîte
Irizîndu-și spre dorinți
Raze de-ocolișuri, cîte !

Pe cînd sufletul tîrît
Noaptea vine să ți-l calce
Înecat în nu știu cît
Fum de arbori — și în alge.

4 septembrie 1956

Poezie inedită din ciclul „Contemplații"

Paul DRUMARU

MECANICUL DE TREN

Trăiesc un maraton modern,
Un maraton modern pe roți de tren,
Cîmpiile și munții se dilată
Și tremură în ample reveniri,
Acești plămîni cu care niciodată
Nu mă mai satur drumul să-l respir.

Din frigul iernii urșii bruni privesc
Locomotiva ca pe-un frate de-altădată
Și capetele lor rotunde se rotesc
Cu grație greoaie și mirată.

Aruncă roțile în depărtări apeluri
Și amorțesc apoi ca într-un vis,
Cînd parcă dau cu pietre în tuneluri,
Sărind mereu cîte un mic abis...

M-am alungit la cotituri, m-am subțiat,
Ferestre sînt acum toți ochii mei,
Nenumăratii ochi cu care-am învățat
Nu numai să privesc, să văd cu ei.

Trec peste poduri răcoroase
Pe roți de tren, cu inima de om,
Voi, anii mei cu glasuri luminoase,
Voi, pasagerii mei cei fără somn,
Să fluturați la geamuri adevărul
De bun-venit și bun-rămas într-una,
Ca-n toate gările prin care vom mai trece.
Să fie soare pentru totdeauna.

SCHIMBUL DE NOAPTE

De oboseala mea se face zi
Și mîinile adorm în buzunare
Și merg pe stradă parcă aș visli
Cu ghetele proptite-n trotuare.

S-a-mpiedicat în tîmplă un ciocan
Și, încăpățînat, nu are pace,
Ieșim din schimbul trei ca dintr-un an
De arșiță ce pînă-n miez te coace.

O, curg printre obloane dungi de somn
Și țicăie nervos deșteptătoare,
Își mîngîie femeia cîte-un om
În liniștea odăii de culcare.

S-ar fi putut să-mi pară că-i nedrept.
S-ar fi putut să-mi pară vinovată
Tăcerea desfăcîndu-li-se-n piept,
Abia ghicită, muzicală pată.

Aș fi greșit și, poate, aș fi plîns...
Mi-i trupul ascuțit ca o secure,
Eu cred că de m-ai prinde-n palme, strîns,
Poți reteza cu mine o pădure.

Doar am vegheat în foc o noapte grea
Și hainele mi-s aspre ca o sită
Și e firesc să par urît așa,
În zori, cu barba veșted răsăritâ.

Dar ne cunoaștem între noi intim,
Nu numai după nume, după față,
Nu sîntem doar cu casele vecini,
Ci și vecini de nopți și dimineață.

Eu poate voi apune acuma pentru somn,
Ori, poate, pentru tandre sărutări și tăcere,
Vecinii mei de viață îmi vor păzi, cît dorm,
Această muzicală și limpede avere.

De oboseala mea se face zi
Și mîinile visează-n buzunare,
Merg fluierînd și parcă aș visli
Cu ghetele proptite-n trotuare.

SINTEZE

EROUL TÎNĂR ȘI POEZIA

Poezia celor 20 de ani aduce în scenă un erou tînăr, mesager al unor trăiri noi, posesor al unor trăsături specifice. El apare generat de condiții revoluționare, este exponentul marilor prefaceri istorice din țara noastră. Relațiile lui cu lumea înconjurătoare proiectează o filozofie și o etică precise. Într-o societate în care a dispărut exploatarea omului de către om, în care toate energiile concurează la edificarea socialismului, distingînd dialectic vechiul de nou, tinerețea nu mai este o simplă vîrstă biologică.

Este firească deci prezența lui în lirica de după 23 August, de la cei mai în vîrstă poeți pînă la poetul cel mai tînăr.

„Sînt, poate, deșăcut, sînt, poate, ostenit / Călcînd pe aripi și pe punți de iască ? / Nu ! Însul meu se cere însutit. / Dați-i răgazul să renască", **spune Arghezi. Tinerețea poetului nu se măsoară cu metrul anilor.** „Zadarnic rîde sec bătrîna țarcă — / Eu am să-i cînt și lui Charon în barcă" **(M. Beniuc), sau ripostînd la interogatoriul morții ;** „— Așteaptă și-ți voi da porunci / Cînd voi putea, și-avea-voi vreme".

Exemplele se pot multiplica, citind din poeții aparținînd diferitelor generații, de la Eugen Jebeleanu la A. E. Baconsky, de la Alexandru Andrițoiu la Constanța Buzea și pînă la cei mai tineri apăruți în paginile Luceafărului. Această aderiune la tinerețe se înscrie nu pe linia unor atribute fizice, biologice ale vîrstei tinere, ea nu exprimă o tinerețe în general, ci definește un erou tînăr, militant, înarmat cu o ideologie clară, constructor al unei societăți noi, avid de cunoaștere.

Ea exprimă participarea eroului liric la actele revoluționare, la construcția socialistă, la lupta pentru pace, la descoperirea universului în folosul umanității, la impunerea unei etici noi.

S-a scris, cu aprecieri pejorative, despre frecvența temei timpului în poezia tinerilor. Avînd rezerve față de șablonizarea tratării ei, față de pretenția filozofardă nesusținută de o cunoaștere adîncă a categoriei respective și a implicațiilor acesteia, este de recunoscut că preocuparea poate fi caracteristică unui erou tînăr, dornic să-și stabilească raporturile sale cu timpul. Tema existenței și a morții este tema comună liricii tuturor vremurilor. Desigur, răspunsul poeziei actuale la aceste probleme nu poate fi decît un răspuns marxist.

Este legitimă emoția poetului cînd spune : „Nici după fiecare pas / În golul dinapoia mea rămas, / Să urce moartea-n sus, asemeni / Unei coloane de mercur, / Bolți de infern proptind de-asupra-mi / Dar curcubeul negru-al ei, de alge, / De-ar bate-n tinerețea mea, s-ar sparge". **(Nichita Stănescu).**

Interesul stîrnit de această temă nu este, de altfel, desprins de realitatea contemporană. Poeții au exprimat în forme variate protestul lor față de primejdia nucleară și au înfierat aventurismul războinic. Recentele „Cîntece împotriva morții" ale lui Eugen Jebeleanu, continuînd și lărgind sfera protestului din „Surîsul Hiroșimei", oferă acestei teme exemplul încadrării ei în timpul istoric și al atitudinii militante a poetului față de ea.

De aici însă, și pînă la tratarea timpului ca o categorie metafizică, este o adevărată prăpastie. Astfel Negoiță Irimie, în poezia „Ritmuri", a cărei intenție militantă e clară și lăudabilă, disecă în acest mod categoriile filozofice : „Și ORA o multiplic în SECUNDE / Să sune viu în nou ANOTIMP ; / Și RITMUL ei îl văd, îl simt, există ! / Se împletește-n SPAȚIU și în TIMP / Pulsînd în ERA noastră comunistă ! **(s. n). Veleitățile de profunzime nu salvează poezia de superficialitate.**

Eroul tînăr, stabilindu-și relațiile sale cu existența și moartea, sigur de nemurire, purcede la descoperirea universului. De la cîntarea spațiului cosmic și a cuceririi lui, pînă la elogiul microcosmului, el revelă cu prospețime, cu originalitate, mișcarea dialectică. În recentul volum apărut, Cezar Baltag își descoperă universul vegetal în încăperea unei frunze : „Te arată și pulsează, / lîngă vadul sevelor, / unde o nimfă vegetală, / își afundă un picior. / Cită trudă minerală, / Și ce cosmic apogeu / în acest tărîm de-o vară / Ce-l străbate pasul meu" !

Macrocosmul se repetă în microcosm, dar structurînd în forme variate, un conținut general. Poeții admiră truda materiei spre desăvîrșire și în subtextul acestei cîntări se percepe lauda omului care, nu numai că intuiește gestațiile nevăzute, dar și participă la geneze.

Dorîtor să contribuie la triumful frumuseții pe pămînt, eroul este Pygmalion neobosit : „Și ca Pygmalion, de mult, / te recreez cu-ndeminare / și respirația-ți ascult / în vînturi, în viori și-n mare / **(Alexandru Andrițoiu), sau nemulțumit de maeștrii trecutului, vine** „...cu daltă / după miiuri și milenii / să beau vin Cotnar din altă / formă-a sînului Elenii".

Prezența generală a unui erou tînăr militant în poezia noastră se manifestă prin personalități lirice distincte. De altfel în aceasta constă și valoarea avîntului poetic al celor 20 de ani. Eroul tînăr nu se multiplică în monotonie. Frontul nostru poetic are drept trăsătură esențială diversitatea de tonuri. Este suficient să trecem în revistă personalitățile aparținînd pri-

Rodica IULIAN

(Continuare în pagina a 11-a)

Omagiu lui G. Călinescu

JURNAL DE LECTURĂ

PAGINI DE LIMBĂ ŞI LITERATURĂ ROMÎNĂ VECHE

(Texte alese, prefaţă şi note de Boris Cazacu. *Editura tineretului, colecţia „Biblioteca şcolarului".)*

Înainte de poeziile Văcăreştilor sau ale lui C. Conachi, înainte de încercările dramatice ale lui Iordache Golescu sau ale lui C. Facca, au existat aproape trei secole de efort pentru slefuirea formelor beletristicii şi a principalului lor mijloc de materializare, limba literară. *Pagini de limbă şi literatură romînă veche* introduce pe cititori în studiul literaturii vechi şi al începuturilor limbii romîne literare.

Autorul culegerii, al prefeţei şi al notelor, a îmbinat în acest scop exigenţa ştiinţifică cu accesibilitatea. Se simte permanent preocuparea de a se face înţeles exact de publicul căruia i se adresează, fără ca aceasta să determine simplificarea sau schematizarea faptelor şi a explicaţiilor.

Prefaţa familiarizează pe cititori cu noţiunea de limbă literară, prezentînd apoi succint discuţiile în legătură cu apariţia limbii romîne literare şi contribuţia celor mai de seamă reprezentanţi ai culturii noastre vechi la dezvoltarea literaturii şi a limbii literare. Ar fi fost poate necesar să se explice mai precis conţinutul unor noţiuni ca : *normă supradialectală unică, tendinţe normative* (în nota autorului), *dialect, subdialect, divergenţe dialectale* (contemporane).

În selectarea textelor, criteriul valorii artistice a fost îmbinat cu cel al evoluţiei lingvistice şi al diferenţierii teritoriale şi stilistice. Referitor la aplicarea primului criteriu, remarcăm includerea unor pagini de veritabilă literatură mai puţin cunoscute, cum ar fi cele din *Anonimul brîncovenesc*, alături de altele inserate în orice antologie (ca portretul lui Ştefan cel Mare din cronica lui Gr. Ureche sau legenda cu privire la N. Milescu din *O samă de cuvinte*). Prin folosirea celui de al doilea criteriu este clarificată imaginea diferenţierilor dialectale sincronice şi a evoluţiei limbii literare, creîndu-se posibilitatea comparării unor pasaje identice din texte traduse în acelaşi secol în regiuni diferite sau în secole succesive (pot fi comparate astfel pasaje din *Codicele Voronetean*, *Apostolul lui Coresi*, *Noul Testament de la Bălgrad*, *Biblia de la Bucureşti*)

Includerea unor acte şi documente din sec. al XVI-lea, a unor fragmente din textele juridice ale sec. al XVII-lea sau din literatura de ceremonial a sec. al XVIII-lea urmăreşte să întregească imaginea cititorului cu privire la constituirea stilurilor limbii şi a formelor exprimării literare. Au fost alese de asemenea fragmente în care se încearcă teoretizarea unor probleme ale dezvoltării limbii literare (prefaţa la *Evangheliarul* lui Coresi şi la *Psaltirea slavo-romînă*, cunoscuta *Predoslovie* a lui Simion Ştefan la *Noul Testament de la Bălgrad*).

Foarte utile sînt prezentările concise ale autorilor şi ale textelor, prin care se realizează o bună definire şi încadrare a lor în istoria literaturii şi a limbii noastre literare. În acelaşi sens acţionează şi aprecierile critice selectate la sfîrşitul volumului, interesante şi pentru că informează pe cititori asupra unor lucrări fundamentale consacrate culturii vechi româneşti.

Notele sînt menite să înlăture anumite dificultăţi lingvistice care îngreunează contactul cu literatura veche, dar, în acelaşi timp, ele urmăresc să schiţeze evoluţia limbii literare în liniile ei cele mai generale. Redactate clar şi exact, ele îşi dovedesc deplina utilitate. Unele fenomene lingvistice nu sînt însă explicate la prima lor apariţie. Astfel, apoziţia acordată este semnalată la *părintelui meu Mogâldei vornicoloi* (p. 29), dar nu şi la *maicicei mele Costandeei* (p. 28). De asemenea forma veche de perfect simplu *fumu* (p. 33) nu este semnalată, în timp ce forma *vinrem* (p. 33) este explicată de două ori pe aceeaşi pagină.

Prin excelenta selecţie de texte pe care o oferă, ca şi prin riguroziatea comentariilor, antologia alcătuită de prof. B. Cazacu este bine venită atît pentru iniţierea cititorilor tineri în problemele limbii şi ale culturii noastre vechi, cît şi pentru studenţii filologi, cărora le sugerează o metodă adecvată de interpretare a textelor.

LILIANA RUXĂNDOIU

Dumitru Corbea: PUNTEA

Deşi numele îi evocă pe poet, D. Corbea nu este cu *Puntea* la primul volum de proză. Cele cinci nuvele grupate sub acest titlu — ultima apropiată ca factură şi dimensiuni de roman — amintesc prin mediu şi atmosferă volumul său mai vechi. *Aşa am învăţat carte*. Este proprie acestor pagini viziunea monografică a vieţii unui sat moldovenesc. În nuvele e cuprinsă perioada dintre primul război mondial şi înfiinţarea primelor gospodării colective fiind prezentate aici categorii dintre cele mai diverse : ţărani săraci, ţărani care păstrează încă tradiţia stării lor răzeşeşti, chiaburi, preoţi de ţară, agenţi fiscali, moşieri etc.

Structura epică a unor nuvele şi psihologia multor eroi ne îndreptăţeşte să-l încadrăm pe Corbea printre descendenţii lui L. Rebreanu. Cea mai caracteristică în acest sens este nuvela *Decembrie*, amintind de *Răscoala*, dar transpusă cu aproape 40 de ani mai tîrziu, în condiţiile schimbării conştiinţei de clasă a ţărănimii. Laura Negru este o Nadină mai crudă decît înaintaşa ei. Atmosfera satului vechi este înfăţişată în culorile sumbre cu care ne-au deprins alţi autori. Bărbaţii se îmbată şi îşi bat sîngeros nevestele *(Puntea)*, căsătoriile devin adevărate tranzacţii comerciale *(Rudele)*, războiul şi boala seceră fără milă pe oameni *(Aşteptare, Puntea)*. Sărăcia îi face pe unii aspri, duşmănoşi, pe alţii — dornici să se îmbogăţească prin orice mijloace ; alţii îşi doresc moartea, în speranţa că lumea de dincolo le va oferi bunurile de care nu s-au putut bucura pe pămînt.

Cîteva dintre tipurile create se reţin (Natalia, Hariga, Anica şi Paraschiv Topor). Există însă un mare număr de figuri naive ca psihologie şi reacţii. Aşa este Mina, eroina nuvelei *Puntea*, a cărei comportare în tinereţe este prezentată desuet, în maniera unor autori minori ai secolului trecut, iar comportarea ei, după moartea soţului, este neconsistentă. Acţiunea nu este condusă astfel încît aderarea Minei la noile forme ale vieţii săteşti să ne apară ca explicabilă şi justificată. Regionalismele presărate arbitrar pentru a lo caliza acţiunea supără printr-o plasare adesea complet neadecvată şi prin inadvertenţa spaţială (multe sînt muntenisme), încărcînd de prisos expresia. Uneori modul de exprimare nu corespunde deloc vîrstei şi situaţiei personajelor, care vorbesc „ca din carte". Autenticitatea şi verosimilul trebuie să-l preocupe mai mult pe prozatorul Corbea.

L. G. IONESCU

Anghel Dumbrăveanu: PĂMÎNTUL ŞI FRUCTELE

Unul din motivele lirice preferate de Anghel Dumbrăveanu este universul astral. Poetul se mişcă în cosmos precum în propria-i cameră, gospodărindu-se nestingherit, în conformitate cu drepturile nescrise ale visătorilor : *Am buzunarele pline de stele / Şi-n plete pulberea luminoasă a Căii lactee (Am buzunarele pline de stele)*. Deci *Cînd ziua cosmică de muncă asfinţeşte, / Adorm pe-un vraf de stele, visînd păsări /... / Trezit cînd braţul mi-l întind, / Şi-ntr-o parte dau luceferii ce-mi ies în cale... (Cîntec)*.

Pe lîngă aceste proprietăţi poetul — ca orice creator — are şi puteri miraculoase, de magician : *Mă uit la crengi şi crengile-nfloresc (Vîrstă)*, *Şi de lovesc cu tîmpla un ram, înmugureşte / Sau se prefacc-n fluier în care cîntă mierle (Chemare)*. Sau, prin asociaţie cu activităţile din livada copilăriei : *Fetei de pe drum / La ora şase şi-un sfert / Îi scutur la fereastră stelele cerului (Cel ce soseşte îmbrăcat în lumină)*.

Cînd nu alunecă în gratuitate, cînd nu apare pantomima ieftină *(Cerul s-apleacă într-o parte cînd trec / Lăsînd în urmă dîre de lumină — Planetară)*, poeziile încep să fie populate mai mult cu idei şi mai puţin cu exclamaţii (de felul : *Ce frumos sînt cînd gîndesc...*) Electricienii sînt văzuţi hiperbolic, proiectaţi pe un imens ecran cinematic, depăşind reportajul altor poeme : *Pieptul lor atletic, bronzat, / Pluteşte peste prăpăstii, urcă piscul cu pinii. / Uneori se-nvolesc în constelaţii ca-ntr-un macat / Şi răsar înaintea zorilor — / Vestitori temerari ai luminii. // Cu voi beau aerul tare, / Cu voi îmi împart ţigara şi visu-ndrăznet, / Aici, între vulturi şi asteptări... / Mîine-n amurg vom cobori din Carul Mare / Şi vom crăpa pepeni verzi în satul Dimineţi. (Poem tînăr)*. Sau *Ochii mei privesc în elemente / Ca-ntr-o oglindă veşnic mişcătoare (Frumuseţe)*. Sau iată o strofă mai sugestivă dintr-un prea facil discurs despre tinereţe : *O, dacă m-aş opri, aş auzi galaxiile / Şi apele, şi vînturile şi pădurile — / Toate răsturnate şi construite din nou / Pe osia de flăcări a inimii lor (Lîngă aceste violoncele de seară)*.

După cum se poate uşor constata, predomină, cu mici excepţii, un soi de familiarism cu cosmosul, cît şi narcisismul. Aceste două ipostaze devin pînă la urmă obositoare atît prin imagistica goală cît şi prin gesturile inutile. Atributele acordate de A. Dumbrăveanu stelelor, sorilor, lunii, sînt exterioare, văduvite de substanţa emoţională. Meditaţiile „în zori" ale poetului reproduc truisme agreabile şi discursive ; citeodată în maniera cugetărilor de album : *Cel ce aminâ paşuri să se rupă / De orizontul cucerit cîndva, / Nu va sorbi a fericirii cupă, / Şi-o moarte-neaţă viaţa îi va fi / Sub cerul lui îngust de nucoară (Cor de bărbaţi)*.

Poezia filozofică pe care o încearcă în acest volum nu-i deocamdată pe măsura poetului. A. Dumbrăveanu e, se pare, poetul stărilor senzuale şi senzoriale, al poeziei de dragoste. *Ca nişte lacrimi stelele căzură / Şi se făcu-ntuneric împrejur, / Ci eu slujeam sălbatica ta gură / Şi sînii tăi cu dulce alb contur (Copacii tineri)*. El este, atunci cînd îl încarcă de semnificaţii, şi poetul gestului : *Am dansat o vară cu luna / În alte nopţii păduri străvezii. / O, şi vîntul galben aiura într-una, / Şi plopii ardeau spre cer tremurătoare făclii (Creion)*.

Aş putea spune că *Pămîntul şi fructele* — al doilea volum al poetului — prelungeşte întrucîtva debutul din colecţia „Luceafărul". Fixarea la acelaşi univers liric şi la aceleaşi mijloace stilistice, un anumit gen de reprezentare descriptivă a ideilor vorbesc despre insuficiente preocupări de adîncire a gîndirii poetice. Repetarea motivelor lirice pînă la clişeu, a metaforelor, sau a modului de a se construi ansamblul (vezi *Frumuseţe*, *Planetară*, *Cîntec de tînăr* şi altele) nu reprezintă, poate, decît semnele unei automulţumiri. [Indicativul *eu aud*... este întrebuinţat ca bază metaforică în nu mai puţin de 12 poezii : *„Şi-aud cum se rotesc energiile" (Frumuseţe)*, *„Şi-aud cum peşti albaştri trec" (Ceas de seară)* etc. etc..] Dumbrăveanu nu caută îndeajuns tărmuri noi, ori chiar tărmurile proprii, dovadă că în unele poezii îi sînt sensibilitatea cum se zbate între marginile unei experienţe artistice cam sărace.

R. N. MIRCEA

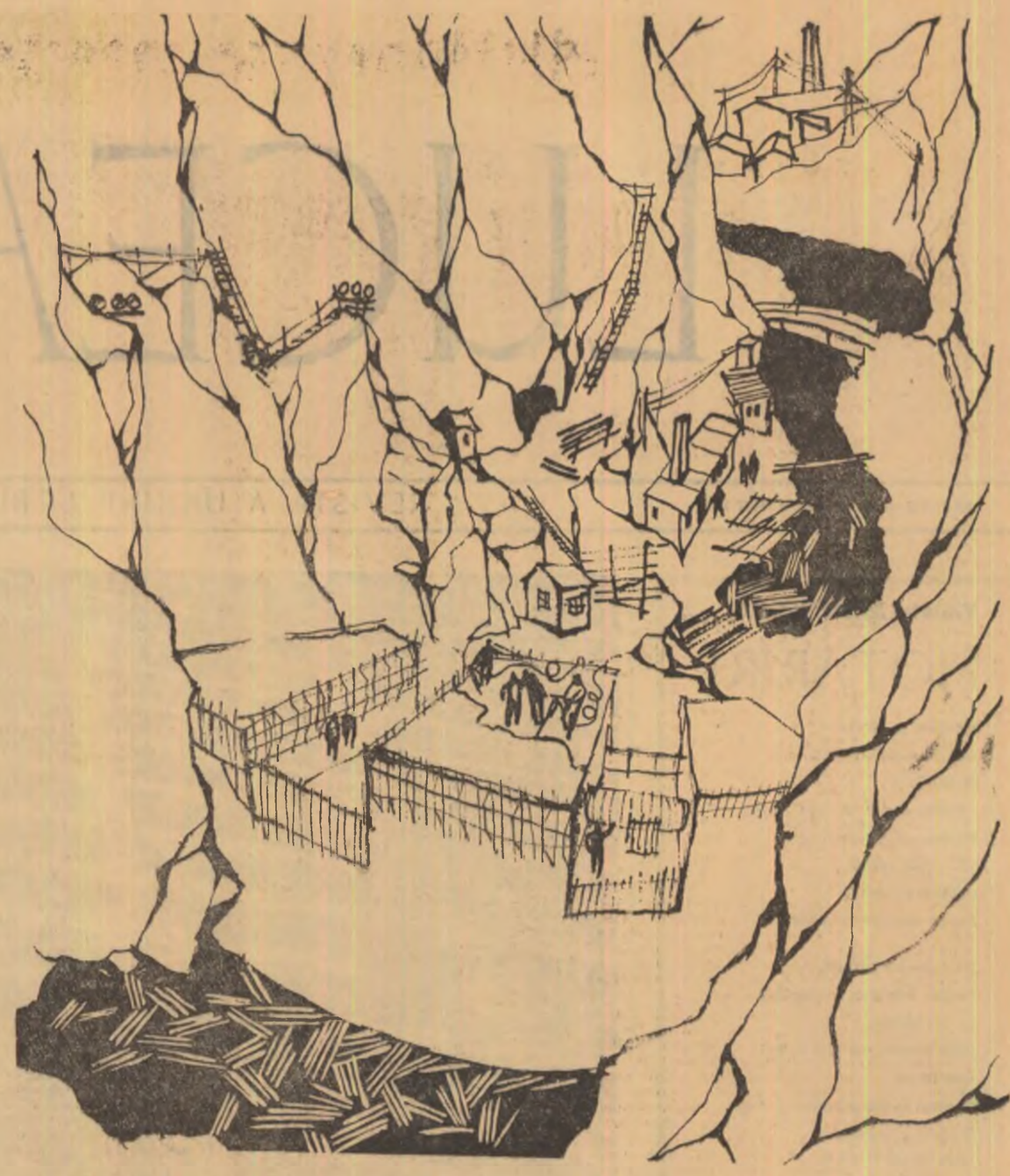

— ARGEŞ, 1964 —
„Barajul de la Vidraru" — desen de MICIU VENIAMIN

NOTE

DE O FRUMOASĂ ŢINUTĂ

ni se pare numărul dublu al revistei Steaua din Cluj, dedicat lui Eminescu. Textele valoroase şi bine documentate, purtînd semnături cunoscute (Arghezi, V. Voiculescu, Şerban Cioculescu, Pompiliu Constantinescu, Perpessicius, Adrian Maniu, Aurel Rău, G. C. Nicolescu, Mircea Zaciu, Leon Baconski, Petre Comarnescu, Sică Alexandrescu, Augustin Z. N. Pop, Mircea Icănescu, Constantin Ciopraga, Eugeniu Speranţia, Călin Popovici, Virgil Ardeleanu, V. Felea, Al. Piru, Gh. Bulgăr etc), sînt însoţite de o prezentare grafică excepţională. Coperta lui Brăncuşi, ilustrînd un catren eminescian, ni se pare de un gust ce stîrneşte elogiile cele mai meritate.

NUMĂRUL 5 al lunarului IAŞUL LITERAR este dedicat de asemenea lui Eminescu şi trebuie remarcat. Semnalăm un fragment inedit de poem al lui Nicolae Labiş, de o emoţionantă forţă a versului.

Omagiul dedicat celui mai mare poet romîn este susţinut de George Lesnea, Al. Dima, Nicolae Ţatomir, N. I. Popa, Andi Andrieş, Aurel Leon, Florin Mihai Petrescu, Mihai Dragan, Al. Claudian, N. Barbu, Lucian Dumbravă, Mircea Radu Iacoban şi alţii.

Planşele şi fotografiile, paginaţia aleasă şi grija de a răspunde sărbătoreşte celui mai mare eveniment literar al anului, ne îndreptăţesc să felicităm pe membrii redacţiei harnicei reviste ieşene.

S-A SUPĂRAT TOV. ZINCĂ!

Aşadar s-a supărat tovarăşul Zincă! De ce s-o fi supărat se întreabă cititorul articolului „Însemnări despre pseudo-combativitate" publicat de Gazeta literară într-unul din numerele sale recente, articol care începe cu o întrebare tulburătoare : „Poate, oare, subiectivismul să înlocuiască, în critica literară judecata de valoare ?" (virgulele nu ne aparţin) „Iată că da", răspunde tov. Zincă. Cum ? prin mijlocirea revistei „Luceafărul" care, oroare !, îl lasă pe M. N. Rusu, citîm : „să se specializeze în note şi recenzii de „capă şi spadă". Pînă aici totul para promiţător. S-ar putea ca în coloanele noastre să se fi născut un nou gen literar, intitulat sui generis şi noi habar să nu fi avut, se întîmplă ! Să fim însă răbdători şi să mai cităm o frază a tov. Zincă. D-sa zice : „Articole de analiză scrise cu obiectivitate ştiinţifică sînt nu numai binevenite, ci şi necesare (mersi !), ele slujind (sic !) în mod creator (evident) la ridicarea nivelului ideologic şi artistic al publicaţiilor noastre". După o asemenea dorinţă exprimată într-un mod cu totul original te-ai aştepta să urmeze o demonstraţie de virtuozitate obiectivă, un text de o înaltă ţinută polemică, în stare să demonstreze că bietul M. N. R., cum este minimalizat cu atîta gentileţe colaboratorul nostru, a comis cine ştie ce crimă. Dar ce citim ?

Că mustruluitul nostru coleg, în afară de a se specializa în cele ce-am citat mai sus (cu filmele cu Jean Marais), e autorul unor note tendenţioase, nu e bine documentat, nu se orientează cu lumea, e superficial şi subiectiv : de ce ? pentru că între numele scriitorilor citaţi „promovaţi în Revue roumaine" (eu aş fi zis de Revue roumaine,) a întîlnit şi pe cele ale lui H. Zincă, I. Soare şi D. Vicol. Mai departe tov. Zincă (adică şi cel care cerea interlocutorului său o ţinută obiectivă şi ştiinţifică) îi dă zor cu lipsă de onestitate profesională, cu militarea pentru spiritul de grup etc., etc., atrăgîndu-ne atenţia pe un ton milităr că am permis publicarea unor afirmaţii care depăşesc orice limite.

Din cele expuse pînă aici, cititorul s-a cam lămurit cum stau lucrurile. E vorba de o iritare a tov. Zincă, pur şi simplu, îmbrăcată în haine de o stringentă principialitate. Stînd strîmb şi judecînd drept, ce scria Rusu în articolul său ? Că revista Revue roumaine a publicat cîţiva scriitori cam nereprezentativi (judecata îi aparţine şi are dreptul la ea pentru că nu văd de ce i s-ar impune colegului nostru să-l placă mai mult „Sfîrşitul spionului fantomă" decît „Risipitorii"), uitînd că fiind o publicaţie destinată mai ales străinătăţii se cere un mai mare discernămînt în alegerea celor trudust.

Ce mai scria Rusu în articolul său ? Că au fost ignorate unele cărţi interesante ale anului 1963 şi că au fost recenzate broşurile ce nu interesează nici măcar pe piaţa internă (volumaşe pentru copii etc., etc.) Ei şi ce-i rău în asta ? Ce e rău în faptul că tînărul critic semnalează superficialitatea unor cronichete (traduse direct după coloanele periferice ale revistelor numai pentru ca să mai ia nu ştiu cine 210 lei în plus !), că se pune la îndoială rîvna şi dragostea unor şefi de rubrică de la revista Revue roumaine în privinţa promovării celor mai reuşite opere literare ale noastre ? Nu a adevărat oare că numărul colaboratorilor susnumitei publicaţii este foarte îngust şi că, la urma urmelor, s-ar putea vorbi de o familiuţă ?

Şi-atunci de ce s-o luăm cu visul Maicii Domnului, c-o fi, c-o păţi, că M. N. R. face liste, că nu e onest, c-aşa şi pe dincolo cînd de fapt autorul intervenţiei din Gazeta literară deloc obiective, cum s-ar dori, îşi trage spuza pe turta lui, numai pentru că cineva a semnalat că Revue roumaine are şi unele lipsuri !

Vorba tov. Zincă : „Poate, oare, subiectivismul să înlocuiască în critica literară, judecata de valoare ?" „Iată că da".

Eugen BARBU

cronica literară

TUDOR ARGHEZI: CADENŢE

Ultimul volum de poezii al lui Tudor Arghezi ne apare ca şi fluviul după ce şi-a strîns apele din reliefuri felurite, curgînd maiestos şi triumfal spre necuprins. *Cadenţe* imprimă ritmul unei vîrste tinereşti dobîndită prin acumulări succesive de gînduri şi de sentimente, şi printr-o înflăcărare de pururea amiază a vieţii, proprie artistului genial. „Abundenţa calităţii" se revarsă inepuizabil, în forme neînchipuite. Cîmpul acestei mari arte nu secătuieşte niciodată. *Clavecinului bine temperat*, Bach îi adaugă *Arta fugii* în 1749. Vîrsta aritmetică e un postament al spiritului, nu un bolovan cît un munte care-l trage la fund. Ca şi bătrînii noştri plecaţi, în cultul sacru al muncii, pe cîmp, fără oboseală, poetul nu simte greaua grea a timpului şi întunericul de circumstanţă cum îi acoperă colţurile rîndurilor scrise. Cîntecul arghezian nu adoarme niciodată în astîntit. Fluviul său liric izvorăşte neepuizat de sub tîmpla Carpaţilor. *Întoarcere la brazdă* e perechea *Testamentului*, statornicirea unui crez şi a unui legămînt :

Pămînt al ţarii mele şi al meu, / Nu m-ai uitat ? E pasul meu. Sînt eu, / Cea mai nevrednică odraslă de plugar. / Primeşte-mă, prea bunule, în braţe, la hotar. (Întoarcere la brazdă).

Ingreuiate de pămîntul din răzoare, / Petalele au năzuit să zboare, / Cum nu fuseseră sortite la-nceputuri, / Desprinse de ţărînă şi desfăcute fluturi. / Dar înşelate-n rivna cît mai sus. / Să se -nvîrtească -n jurul lămpilor s-au pus /.

Zace pe cărţi un fluture întins, / După ce candela şi mie mi s-a stins. / Nu se-aştepta că, rupt de pe tulpină, / Îl va ucide visul fanatic de lumină (Rîvnă).

Drumul trebuie luat în piepţiş şi urcat pe brînci. De sus, din vîrful anilor aşezaţi ca o piramidă, omul priveşte nu sleit şi îngenunchiat, ci ca un învingător. Lirica etică a lui Arghezi îmbracă sufletul nostru cu o armură a curajului şi a demnităţii, a eroismului de fiecare clipă : *Bagă de seamă, omule de carne, / Că umblă orice zi să te răstoarne. / Că orice oră umblă să te frîngă. / Dar lacrima durută nu ţi-o lăsa să plîngă. / Ia seama bine, somn să nu te fure, / Nu te opri, înnalţă-te vulture. / Ajunge o secundă să şovăi. Chiar de azi / Ai şi-nceput să şchioapeţi şi să cazi. / Neadormit şi teafăr se cuvine / S-arunci şi trîndăvia ispitei de la tine. / Primejdia s-o cauţi de-a dreptul, într-adins. / Nu te lăsa de semeni şi timp rănit şi-nvins. / Cu traista în spinare, cu cîinele tău, leul, / Dă luptă ne-ntreruptă cu ceasul rău şi greu. / Călătorind de-a pururi prin zări şi peste zare, / Să nu te afle viaţa culcat, dar în picioare. (Sus)*.

E un cîntec al perseverenţii eroice, al nobleţei căutării şi neliniştii sfredelitoare a omului, al afirmării prin luptă şi sforţare, udînd treptele nu numai cu lacrimile bucuriei, ci şi cu acelea ale durerii înfrîngerilor de moment. Îndoielile, chinurile dilemele au dispărut. „Aşteptarea" are un cadru eroic şi solemn ca şi drumul parcurs pînă aici. „Vremea" lui Arghezi e perenă ca şi bradul. Fiinţa sa intră şi aparţine fenomenelor ca la Eminescu *(Iar noi locului ne ţinem, / Cum am fost, aşa rămînem / Marea şi cu rîurile, / Lumea cu pustiurile, / Luna şi cu soarele, / Codrul cu izvoarele)*. „Vremea" e întoarsă ca un ceasornic după pulsul — *Cadenţa* — inimii noastre.

În meditaţia lirică arghezian, ea este prelungirea, peste incident, a vieţii. Absolutul e firul întins de nădejdea şi aspiraţia umană pînă la stea, legat de eternitate nu numai prin vis, ci şi prin împlinire. Vîrsta biologică se varsă în această vreme. Fiinţa sufletească a poetului trăieşte în contemporaneitatea noastră pe vîrful înalt al cugetării şi înţelepciunii umane : Credinţa sa în „dumnezeirea" omenească îl înalţă deasupra negurilor. Seninătatea olimpiană a lui Tudor Arghezi nu înseamnă detaşare şi pasivitate în mijlocul clocotului ; ea e expresia unei trăiri în planul de sus al existenţei. „Psalmistul" invocă numele semenului său şi crede în vecia faptei şi cugetului omenesc. „Asceza" are un sens polemic. Sufletul poetului e ca un stup plin de miere, împovărat de greutatea belşugului şi de agoniseala şi truda anilor. E ca acel interior de casă munteneasă căptuşit cu velinţe şi aşternuturi, cu pereţii împovăraţi de frumuseţe. Herbart afirma că o capodoperă e ca un templu, frumuseţea ei nu e în funcţie de aşteptarea mobilelor care se vor aşeza înăuntru. Poezia arghezian e un templu prin perfecţiunea matematică şi muzicală a volumelor, dar nu un templu gol pe dinăuntru. Spiritul mişună de gînduri, zările se întind în faţa poetului pentru a-i deschide o panoramă grandioasă. *Irodul* care ameninţă viaţa nu mai e simbolic tiranul şi despotul implacabil şi incluctabil. Gestul lui Arghezi este ca acela al Sfîntului Gheorghe, de pe icoanele pe glajă, strivind cu suliţa balaurul. E o ţinută bărbătească, fermă, virtutea şi demnitatea care nu îngenunche. Poetul este un sutaş care apără în faţa spiritului negru al lui Irod, omul :

Măreţ ca mine şi temut ca mine, / Viteaz în patru vînturi, nu-i pe / Întinsul meu păzit amar şi bine, / Robul în vîrsta, sulica să-mi scuipe (Irodul).

Aripa bate nerăbdătoare de zbor. Şederea o doare. Odihna ei, ca să folosim o metaforă folclorică, e aceea a vîntului şi a valului. Ţărmul este nu numai pentru întoarcere, ci, în primul rînd, pentru plecarea gîndurilor spre toate zările :

Dezlegată iar, aripa vrea să fie călătoare. / Stea de sus, te-am luat cu mine dintr-un vis într-o viltoare. / Odihnit în peşteri, vîntul pleacă iarăşi în prigoană. / Ia-mă, du-mă, zmuls zăbranic de la sfînta din icoană. / Împrejurul meu uritul zace ca un schit închis. / Racla moaştelor aşteaptă un pomelnic tot nescris. // Ia-l şi du-l să zboare-n zarea scăpărată, dintre sorţi. / Rătăcit peste beteala scîntetată-n mii de bolţi (Peste lumi).

Cîntecul arghezian e ca pasărea codrului. Luat „din lumea largă şi slobodă-n robie", el îşi usucă corzile. Hrana şi cuibul privighetorii din colivie, nu-i schimbă trilurile în arpegii angelice. Artificiul, cuşca n-au trai bun cu adevărata artă. Cîntecul sublim al prizonierei din colivie e plînsul ostatecului. Învăţătura de didahii a poeziei lui Arghezi, fabula ei, mărturiseşte pe o linie veche şi constantă a artei sale poetice, păcatul de a confunda actul creaţiei cu somnul în hamac. Poetul înnobilează noţiunea de poezie, determinîndu-i condiţia ei de afirmare în libertate. *Privighetoarea* are un înţeles polemic, pamfletar, îndreptat contra unei lumi vechi, căreia îi plăcea să audă cîntecul, pentru a nu fi periculos, printr-o gratii :

Prinsă din zbor şi cîntec, în crîng, privighetoarea, / I s-a cernit deodată toată zarea. / Dusă din lumea largă şi slobodă-n robie / Se zbate, zi şi noapte, de moarte,-n colivie / ... / Zadarnică, o rază mîngîie prin zăbrele / Amara nostalgie a tristei filomele. / Se-avîntă, se răneşte şi se stringe. / El împăcat că-i cîntă, privighetoarea plînge. (Privighetoarea).

Monotonie pe vioară are acorduri elegiace în strună. Valurile de tristeţe curg din suflet, alături de cele ale bucuriei, ca şi pietrele o dată cu flăcările vulcanului. Întristarea vine cînd şi cînd, subţiază strunele, le înfioară cu tonuri joase, ca o manifestare a contemplaţiei artistului. Alternările şi legănările de sonuri cad în ritmica emînesciană, şi în cea a doinei :

De cînd nu mi-ai mai cîntat / Sînt, vioară, întristat. / N-ai putea şti ce mă doare / De tot cad într-o -ntristare ? / Întristat de ce să fiu ? / Că-i devreme, că-i tîrziu ? / Şi n-am cine să mă-nveţe, / De mi-e dor sau mi-e tristeţe, / Ca să ştiu, la întrebat, / Că ceva s-ar fi-ntîmplat. (Monotonie pe vioară).

„Duhul", „îngerul", „fumul" şi „harul" sînt metafore. Umbra poetului e vecinul şi omul gliei. Pretutindeni pe acesta îl caută pentru că înfrăţirea lor e inseparabilă. Virgiliu său îl călăuzeşte pe poet în zeghe şi în opinci :

Nu te-am văzut la faţă, dar, vecine, / Te simt mereu alături, lîngă mine. / Nu te-aud cînd întri, ci, desluşit în şoapte, / Te-ntrezăresc de cum se face noapte. / Mă caută de-o viaţă-ntreagă, / Oriunde — ajung, fiinţa ta pribeagă, / De ceaţă şi de umbră sau de gînd, / Şi-aştept să se-nsereze mai curînd. (Ghiersul înginat).

E un elogiu adus poetului popular căruia poetul, ca un diac modest şi smerit, îi arată admiraţia cu mişcări de evlavie şi de dragoste fraternă :

Iar dacă pana psaltului dă spic, / Eu n-aduc la-ncolţirea lui nimic, / Că mîna ta mi-o mînă, / Şi ghiersul meu e-al tău ; doar ţi-l înginâ, / Obişnuit cu pasul, ţi-l aştept / Cu mîinile unite-a smerenie, la piept. / Un jilţ în dreptul rafturilor pline, / Stă pregătit, nălucă, pentru tine. / Vreau să-ţi sărut o dată opinca de lumină, / Dar, ca şi mine, nu ştii ce-i tihnă şi hodină.

MARIN BUCUR

„Ghiersul înginat" al poetului e acela al ţării. Este o primăvară calendaristică şi una pe care poetul o simte peste anotimpuri, a istoriei contemporane a ţării :

A ! Bunădimineaţa, Primăvară ! / Iar proaspătă te-ntorci în ţară, / Tu fragedă, şi ea întinerită. / În ţara din răspîntii verzi, fii binevenită. / Te-aştepta cu cofa plină / De rouă nouă şi lumină. / Te-ntîmpină -n cămaşa de in şi borangic, / Tivită cu chenare de iederă şi spic, / Pe poale cu garoafe şi cu văpăi de mac, / De boance şi crăiţe şi-albastre flori de ac, / Împodobită toată, de marea sărbătoare, / În aşteptare-n luncă a scumpei surioare (Bunădimineaţa, Primăvară !).

Primăvara astronomică trece însă. Cea a ţării, care ţine de vremurile noastre şi de vrerile oamenilor acestui pămînt, e veşnică. Poetul spune *bună dimineaţa* acestei primăveri cu care el formează „două-înfloriri" de muguri". Cu acest suris tineresc şi în această *cadenţă* a spiritului său creator, marele nostru Arghezi îşi întîmpină cei 85 de ani, propria şi eterna primăvară a operei sale.

AL. IVAN GHILIA

Alecu Ivan Ghilia este un romantic. Primele creaţii, lipsite de viitoarele „deghizări" ale scriitorului, nu ne lasă în această privinţă nici un dubiu. El se trăda pe atunci — vezi admirabila bucată „Drumuri, drumuri" — ca îndrăgostit de potecile singuratice care se pierd în depărtare, şerpuind prin fineţele înflorite sub umbra tremurătoare a sălciilor, cărări nesfirşite, lungi ca dorul şi obositoare ca aşteptarea, ori, în sfirşit, înfiorat de frumuseţea cîmpiei moldoveneşti, cu miros de soare şi pelin amar, sforogit. Ghilia era copleşit de culorile şi „miroznele" realităţii care-l tulburau şi-l aţîţau într-atît, încît aceste creaţii explodau pînă la urmă în poeme în proză.

Este interesant să divulgăm că „primele sale iubiri" s-au împărţit chiar între pictură — a absolvit Institutul de artă plastică — şi poezie, iar cariera literară şi-a început-o publicînd versuri în presa ieşeană. Între aceste două muze a oscilat dragostea adolescentină a lui Ghilia, iubindu-le pe rînd, şi părăsindu-le, pentru a reveni din nou la cîte una din ele, cu căinţă. La urmă, a descoperit că în proză poate să-şi împace cele două pasiuni. Şi cărţile sale se dovedesc a fi creaţia atît a unui pictor, cît şi a unui poet. De ce să ne mirăm? Este doar moldovean. S-a născut într-un sat de lîngă Dorohoi — Ghilia — al cărui nume l-a adoptat.

Dragostea pentru frumos a lui Alecu Ivan Ghilia este dublată şi alimentată de un cald umanism. O să întîlnim în oricare carte a sa, înfăţişată cu sfiiciune şi veneraţie, puritatea morală, cinstea, generozitatea şi dimpotrivă, cu o repulsie aproape fizică, nedreptatea, minciuna, tot ce atentează la demnitatea omenească („Fraţii Huţulea", — ca să citez prima sa povestire mai mare — descria înfruntarea dintre doi fraţi, unul comunist, venit în locurile natale ca instructor de partid, celălalt, cu o existenţă falsă, tăinuind afaceri necinstite).

Întîiul său volum, ilustrînd şi atracţia către conflicte dramatice, era, totuşi, dominat de un lirism cu destule dulcegării şi afectări. În 1958 îi apare volumul de reportaje „Cîntece de drumeţie" şi romanul „Cuscrii". Între aceste două cărţi există deosebiri flagrante. „Cîntece de drumeţie" se arătau a fi de un lirism înăpăiat, în vreme ce romanul „Cuscrii" era realizat după toate regulile creaţiei obiective. Pentru că nu trebuie să ne lăsăm amăgiţi de titlul romanului, — cuvîntul **cuscrii** are nu ştiu ce rezonanţă patriarhală. Te îmbie să te aştepţi la o carte construită după tipicuri vechi, cu ţărani sfătoşi care se ţin de taclale, cu o naraţiune prolixă care curge domol, cufundîndu-se în sfîrşitul de anecdote pitoreşti etc. „Cuscrii" lui Al. Ivan Ghilia oglindesc însă, cu mijloace literare adecvate, aspecte dramatice din viaţa satului moldovenesc de azi. Gospodăria colectivă dintr-un sat era gata să ia fiinţă, cînd soseşte, ca instructor de partid, un carierist, Costin Marchidan. Se nasc împrejurări dificile care scot în relief noua conştiinţă a ţărănimii muncitoare.

Aruncaţi în vîrtejul unor întîmplări dramatice, ţăranii lui Ghilia nu mai pot să se caracterizeze printr-o existenţă vegetativă. Ei sînt siliţi să fie dinamici şi mai ales reflexivi — în această privinţă autorul ca şi alţi tineri căutînd să înveţe din experienţa preţioasă a prozei lui Marin Preda. (Aici găsim explicaţia că Ghilia a izbîndit — cum scriam într-un articol — acolo unde unii prozatori moldoveni eşuează, în crearea de romane care să respecte cerinţele speciei).

În partea a doua, Ghilia nu mai conduce cu acelaşi curaj linia conflictului, apelează la soluţii facile, îndulcind asperităţile. În zugrăvirea dramei lui Petre Istrate reapare maniera sentimentalistă. Toate acestea sînt dovezi ale luptei pe care a trebuit s-o ducă Ghilia pentru a se obiectiva, o luptă, între altele, chiar cu propriul său temperament.

A publicat, apoi, volumul „Scrisori din Bărăgan", unde se pare că polemizează cu maniera în care scrisese reportajele de pînă atunci. Ocoleşte voit descripţiile picturale şi orice ar avea atingere cu poezia, ajungînd chiar, în unele cazuri, la uscăciune şi ariditate în stil.

Căci acest prozator care a debutat sub semnul bunelor tradiţii ale prozei moldoveneşti apare răscolit de o continuă sete de înnoire, are febra căutării unor formule artistice noi, sau, mai precis, cît mai puţin asemănătoare cu cele tradiţionale.

Romanul „Ieşirea din Apocalips" abordează o modalitate total diferită de aceea din „Cuscrii". Regulile clasice ale compoziţiei sînt cu ostentaţie neglijate. Nu găsim o diversitate de tipuri, descrierea amănunţită a mediului social etc. Naraţiunea strînge numai momentele culminante, de un dramatism condensat, fără a urma cursul obişnuit al vieţii.

O bătrînă şi soră-sa privesc de-a lungul drumului cu „o încordare intensă şi dureroasă". În casa lor poposeşte un străin, care moare subit. Un comunist aflat în comă, datorită torturilor, este adus chiar la spitalul unde e director fratele său, un conformist, care va fi obligat să elibereze actele menite să ascundă această crimă a poliţiei. Pe front, unul din fiii bătrînei merge prin mijlocul exploziilor cu un transport de proiectile şi, îngrozit, dezertează etc., etc.

Totul este relatat cu febrilitate, în momente de maximă tensiune, servind intenţia autorului de a înfăţişa ca o stare de apocalips viaţa de sub dictatura antonesciană, precum şi „ieşirea din apocalips" prin lupta maselor populare, organizată şi condusă de Partidul Comunist.

Încercînd cu vehemenţă, să se dezică de calificativele cu care l-au gratificat criticii pe baza primelor sale creaţii, ceea ce e mai izbutit în „Ieşirea din Apocalips" ţine încă tot de calităţile autorului de povestitor-poet. În realizarea atmosferei cărţii un rol de seamă îl au, bunăoară, elementele de peisaj.

Nici natura nu este cea obişnuită, ci una mutilată, pîngărită sau otrăvită. Văzduhul străluceşte alb ca un oţel dat la polizor sau arde, cu o lumină usturătoare, sau e negru şi împrăştie o lumină mocirloasă. În faţa crimelor la care e martor, cerul pare întins ca un giulgiu, alteori totul e învăluit într-o lumină incertă şi bolnavă, iar soarele are o culoare violacee de metal încins care se răceşte etc. Fără a nega expresivitatea unor apariţii umane, constatăm că personajul care ne rămîne cel mai viu în minte este... drumul (o veche dragoste a scriitorului). Drumul la care eroii privesc cu ochii **„lărgiţi de aşteptare"** şi care **„se zvîrcolea ca o fiinţă strivită"** sub maşinile militare nemţeşti, drumul **„blestemat"** care amăgea privirile şi sufletele cu **„depărtările lui neştiute şi tainice"** cu **„zările de fum şi cenuşă"**, drumul care, în final, este apăsat de o linişte **„grea, prevestitoare ca un început de lume"**, îndreptîndu-se simbolic către marginea îndepărtată a zării **„de unde trebuie să răsară soarele"**.

Iar deficienţele, în mod paradoxal, ilustrează tocmai pericolele stilului romantic: o îngrămădire de situaţii incredibile, exagerări în tonul unor episoade, în construcţia unor scene. (E descris, de exemplu, un bombardament... în cimitir, prilej pentru a introduce spectacolul mormintelor sfîrtecate, al scheletelor asvîrlite prin crengile copacilor etc). Autorul încearcă, în chip prea silnic să amplifice atmosfera de „apocalips". Expresia e voit încrîncenată — iar macabrul, căutat cu ostentaţie. Se urmăreşte obţinerea unor efecte puternice nu prin adîncirea temei, ci prin utilizarea pur formală a unor procedee tehnice, ajungîndu-se deseori la manierism.

Ghilia şi-a dat seama de serioasele limite conţinute în experienţa făcută cu acest volum (talentul îi este dublat de o conştiinţă artistică, dovadă şi expresia literară îngrijită cu care se prezintă totdeauna cărţile sale) şi a redactat o nouă versiune, substanţial modificată.

După „Ieşirea din Apocalips" a publicat însemnările de călătorie din Cuba. „Insula speranţei", în raport cu alte cărţi scrise în literatura noastră pe această temă (care agreează tonul eseistic sau notarea nudă a celor văzute de „călător") oferă, cu vibraţie lirică, ceea ce aş numi confesiuni de reporter.

Sînt destule pagini unde evocarea se impune ca deosebit de sugestivă, Ghilia făcînd parte dintre acei prozatori tineri care cultivă, cu vădit meşteşug, virtuţile poetice ale limbii literare romîneşti.

În ultima vreme, el semnează povestiri (viitoare versiuni de scenarii sau scenarii devenite povestiri). Schimbul de procedee imprimă creaţiei lui Ghilia un plus de dinamism, îi împrumută o optică artistică mai ascuţită. În acelaşi timp, se conturează mai bine o anume mistică a tehnicii literare care am văzut că acţionează în cazul său. De aici, fluctuaţia cam capricioasă a modalităţilor adoptate, caracterul de simplă experienţă formală pe care-l au unele bucăţi (vezi schiţa „Un om frumos" din **Luceafărul**). Ar fi timpul ca acest prozator înzestrat, care are deja în urma sa o activitate interesantă, să ajungă la o echilibrare şi o armonizare a tendinţelor contradictorii din scrisul său, la o domolire ori decantare, a „furtunilor" şi neliniştile sale creatoare, lăsînd mai mult timp pentru îmbogăţirea şi adîncirea impresiilor şi observaţiilor culese din realitatea contemporană. Oricum, este greu de formulat o concluzie categorică asupra drumului de creaţie al lui Al. Ivan Ghilia, care oricînd poate oferi surprize, între altele, dată fiind polemica sa pătimaşă cu o proză din care — tipologic — purcede.

Al. OPREA

SCRIERI:

Fraţii Huţulea, 1955; Cîntece de drumeţie, 1958; Cuscrii, 1958; Scrisori din Bărăgan, 1958; Ieşirea din Apocalips, 1960; Asaltul timpului, 1961; Insula Speranţei, 1963.

SCRIERI DESPRE:

Cîntece de drumeţie: **I. Lungu**, Tribuna, 4/1958; **M. Cerbu**, Scris. băn. 2/1958; **T. Virgolici**, Sc. tin. 13/II/1958; **M. Petroveanu**, Gaz. lit. 13/II/1958; Asaltul timpului: **I. D. Bălan**, Viaţa romînească, 8/1958; **T. Virgolici**, Luceafărul, 1/I/1959.

Cuscrii: **Eugen Luca**, Gaz. lit. 11/1958; **Boris Ruzilă**, R. liberă, 7/1958; **S. Damian**, Gaz. lit. 18/1958; **Paul Georgescu**, V. rom. 1/1958; **Ion Lungu**, Tribuna, 9/1958; **Al. Andreescu**, Iaşul lit. 4/1958; **Leonard Gavriliu**, Scrisul bănăţean, 5/1958; **Al. Oprea**, Gaz. lit. 12/II/1958; **I. D. Bălan**, Luceafărul, 2/1958; **Paul Diaconescu**, Scînteia, 10/6/1958; **Eugen Luca**, Contemporanul, 6/II/1959.

Ieşirea din Apocalips: **N. Clobanu**, Scrisul bănăţean, 3/1961; **Al. Căprariu**, Tribuna, 16/1961; **S. Damian**, Scînteia, 23/II/1961; **Ov. S. Crohmălniceanu**, V. Rom. 3/1961; **Eugen Luca**, Contem. 13/I/1961; **Paul Georgescu**, Gaz. lit. 16/III/1961.

Asaltul timpului: **D. Micu**, Luceafărul; **Radu Popescu**, Viaţa romînească 8/1962; **Mircea Anghelescu**, Contemporanul, 4/1962; **Florian Avramescu**, Scînteia, 3/1/1962; **Romulus Rusan**, Steaua, 10/1961; **Ş. Damian**, Gazeta literară, 2/1962.

Insula Speranţei, **V. Ardeleanu**, Steaua, 8/1963; **Paul Georgescu**, Romînia liberă, 7/7/1963; **Radu Enescu**, Tribuna, 13/6/1963; **Cornel Mihai Ionescu**, Luceafărul, 16/1963; **Marin Sorescu**, Scînteia, 21/1963; **G. Dimisianu**, Gazeta literară, 13/2/1963.

Referiri generale: **I. Vitner**, în volumul Prozatori contemporani, vol. II; **Al. Oprea**, Luceafărul, 8/1958; **N. Clobanu**, Gaz. lit. 28/1960; **Const. Cubleşan**, Tribuna, 25/1961.

ION HOREA

S-a născut la 10 mai 1929 în comuna Petea de Cîmpie, regiunea Mureş Autonomă Maghiară. A urmat liceul la Aiud, Turda şi Tîrgu Mureş. Între 1950—1952 frecventează şcoala de literatură „Mihai Eminescu". Debutează în 1949, în ziarul Lupta Ardealului din Cluj, publicînd apoi versuri în Almanahul literar, Viaţa romînească, Contemporanul, Flacăra etc.

Ion Horea explorează cu succes un filon liric foarte generos: poezia cîmpului, a holdelor, a bucatelor. Desigur, aceasta nu e o cucerire recentă a liricii. Chiar în literatura noastră se pot cita cîteva nume ilustre. Inaugurînd la noi pastelul, Alecsandri descoperea primul poezia robustă a pămîntului, a cîmpului, a anotimpurilor. Descripţia sa este strălucită, spectaculoasă, dar uneori convenţională. La Ion Pillat fructele şi legumele, cărnoase, zemoase, violent colorate sînt văzute static, aranjate ca într-o natură moartă (ca la Pallady, de pildă). Ion Horea adaugă acestor viziuni un timbru personal mai puţin viguros, dar autentic. El aduce în plus un pronunţat sentiment al recoltei, luată nu ca pretext decorativ, ci ca încununare a unor eforturi umane. Pare un paradox, dar poeul nu cîntă roadele, poamele, fructele în sine cît munca omului, răsplătită firesc, acum, de dărnicia pămîntului şi a istoriei.

Primul volum, *Poezii*, apărut în 1956, e mai de grabă un volum de tatonări lirice. Autorul încearcă ici-colo, studiază terenul, trece de la o temă la alta. Se caută. Citindu-i cartea, fără a şti cine o semnează, poţi să atribui unele din versurile sale şi altui poet. E drept, inspiraţia e diversă, sînt cîntaţi pescarii, lemnarii, oţelarii, sondorii, dar stîngăcia este evidentă. Se vede că încă nu şi-a găsit matca cea mai potrivită inspiraţiei sale. Totuşi întîlnim în acest volum cîteva poeme care îl anunţă pe autorul plasticelor viziuni agreste de mai tîrziu. Ţăranii înregistrează schimbarea anotimpurilor cu mijloace „meteorologice" străvechi, dar precise: încolţirea semincelor, căderea frunzelor, venirea sau plecarea păsărilor. Ei nu au timp prea mult pentru efuziuni lirice, sentimentele le trăiesc muncind, pe cîmp, în grădină, dînd la vite şi le exprimă fără prea multe dichisuri stilistice. Horea speculează această particularitate a felului ţărănesc de a fi, cu efecte dintre cele mai bune. Iată un moment de toamnă: *„Nevastă-mea-n grădină, tăcută, / prin frunziş, / Stăpîna ce le are în seama ei pe toate, / Mai trece încă-o dată tîrziu şi pe furiş / Pe lîngă garduri sparte şi tufe de agriş / Să strîngă-n poală cele mai bune poame coapte. / Obrajii ei curaţi-s ca-n fiecare an, / Parcă de bruma toamnei acoperiţi, şi roşii, / În dreptul crengii sure par mere Ionathan / Cum vine către mine cu sîmburi de bostan, / Încet, pe lîngă merii de-o samă cu strămoşii".* Ritualurile muncii sînt străvechi, amintind o civilizaţie aproape gentilică, precum cea cîntată de Homer: *„Fasolea vînturată ai adunat-o-n ol? / Cu voavele vom arde-n cuptor la iarnă, poate, / Ori cînd va fi finarul la primăvară gol / Şi oile-or începe să fete în ocol / Le-om arunca acolo să roadă peste noapte. // E tot mai mică ziua, otăvile-s cosite, / Oari n-o fi vremea serii? Mă duc să dau la vite!".* Iată şi o prezentare a recoltei: *„Fasolea şi cartofii, bumbacul şi ovăzul, / Şi mazărea şi orzul şi soia, cum şi alte / Legume cumu-i ceapa ce-ţi lăcrimează văzul, / Parcă le simt sub soare-mplinindu-se, înalte. / Pe noi ne pomeneşte pămîntu-n veci de veci / Şi soarele pe dealuri se-nalţă să se vadă / Împrăştiat pe cîmpuri în jepeni şi dovleci, / În strugurii din vie şi-n poama din livadă".*

Este modalitatea care „îl prinde" cel mai bine pe Ion Horea. *Coloană în amiază*, cel de al doilea volum al său, este o carte de maturitate, de echilibru, „amiaza" din titlu făcîndu-se simţită şi în versuri. Eul liric al poetului se ridică plin de îndrăzneală din ţărînă şi ţarină, invadat „de lumea vegetală, de păsări şi insecte" şi intră în poezie direct, „scuturîndu-se de greieri". Versurile închid ca nişte păstăi seva pămîntului „lucrată" de soare trei anotimpuri din patru. Nu întîlnim explozii formidabile, uragane de clorofilă, coloane de fructe, ţîşnind din cîmpie, ca dintr-un vulcan în veşnică erupţie. Ion Horea este un agrest mai degrabă timid. Bunul simţ ţărănesc nu-i îngăduie să îngroaşe, să forţeze prea mult lucrurile. Cîntînd *„covoarele de iarbă întinse pînă-n prag, / grădina şi pămîntul cu poame şi bucate, / şi vitele cu lapte şi vitele ce trag / şi frunza foşnitoare şi crengile uscate"* el se opreşte, după cum vedem, la un univers care cuprinde casa şi împrejurimile — grădina, livada, cîmpul. Avem de a face prin urmare cu o lirică domestică şi campestră. Uneori traduce în versuri sfaturi gospodăreşti înţelepte, trecute din gură în gură, şi păstrate întocmai de pe vremea lui Hesiod. Astfel, parcelarea pămîntului, pentru însămînţarea şi sădirea diverselor soiuri vegetale, trebuie să se facă după cum urmează: *„De-i aşezat sub soarele amiezii / E potrivit prisăcii şi livezii. / Sînt dealuri înclinate şi-ncinse de arşiţă? / Sapă-le-adînc şi leagă-le cu viţă, / Şi piersici să le ţină de umbră, şi gutui, / Pe culmea lor de-a dragul să te sui"* (Pămîntul).

Idealul poetului se confundă cu cel al omului de la ţară, care nu desparte niciodată frumosul de util: *„Şi cît cuprinzi cu ochii de-a lungul şi de-a latul / Să vezi doar o grădină de flori şi zarzavaturi".* El aude un glas al pămîntului, altul decît cel auzit de Ion din romanul lui Rebreanu: *„Pămîntu-mi spune: — Ară! — şi eu încep să ar. / — Culege-mă! — şi-n coşuri îl strîng ori în hambar. / Zideşte-mă! — şi-n blocuri de piatră şi oţel / Ştiu să-l înalţ cu mine şi să mă-nalţ cu el"* (Încredere).

Acest sentiment al încrederii în ţărîna pe care „o înălţăm şi ne înălţă" la rîndu-i, cum spune poetul, nu-l întîlnim, desigur, la cîntăreţii din trecut. Ochiul său caută „fructul bun al gliei", porumbul, ovăzul, viţa de vie. Horea trăieşte voluptatea însămînţărilor, a germinaţiei, a creşterii impetuoase, a vegetaţiei sălbatice ori domestice. *„Şi holda din adîncuri dă foaie după foaie, / Cînd pe deasupra ţării trec norii grei de ploaie, / Ne strigă iarăşi vremea ştiută din toţi vecii / Să semănăm pe cîmpuri porumbul şi dovlecii, / În faţa brazdei drepte sub cerul diminetii / Să vezi cum te-mpresoară încovoiaţi ştiuleţii, / Şi urmărindu-ţi grapa cu rîndurile dese / Să-auzi foşnind în urmă hotarul de ovese".*

Mai puţin izbutite ni se par acele versuri în care poetul îşi cenzurează prea mult efuziunea lirică, în virtutea acelei timidităţi de care vorbeam mai înainte. Începîndu-şi avîntat poezia, autorului i se pare că şi-a repezit pegasul prea departe în cîmpiile imaginaţiei şi-l struneşte brusc silindu-l uneori să pască troscot pe lîngă şanţuri. Nici suprasolicitarea vegetalului, înlocuirea sentimentelor cu fructe nu sînt de recomandat. *„Inima mea de-o vreme o simt într-adevăr / Că-n fiecare toamnă se coace ca un măr // În clipele grăbite din zile lungi de vară / O simt cum se-mplineşte-n tăcere ca o pară // Inima mea cu pomii grădinii dimpreună / Sentunecă spre toamnă şi-i dulce ca o prună. // Şi-n vinturi foşnitoare prin frunza amăruie / O-mprejmuie lumina de sus ca pe-o gutuie. // Inima mea se sparge cu pocnet ca o nucă. / De-i toamna mai tîrzie şi umbra mai pe ducă. // Şi-aşteaptă ca un strugur pe viţă, nopţi întregi, / Să te apleci aproape de ea şi s-o culegi".* Alteori se simte în versurile lui Ion Horea un prea pronunţat subtext pillatian. Chiar dacă glasul poetului este puternic, dincolo de cuvinte stăruie încă o muzică ce ne e cunoscută. Cred că modalitatea de poezie pe care o practică Ion Horea cere îndrăzneală în imaginaţie, un mai mare avînt al fanteziei şi spiritului.

În acest volum Ion Horea încearcă şi o lărgire a orizontului tematic. Tentativa exista, am văzut, încă din primul volum, dar rezultatele erau mai palide. Acum el înregistrează şi în această privinţă succese. Într-o poezie intitulată *Pregătiri* „derusticizarea" peisajului, nu-i mai dă poetului nostalgii. Pepenii, lucerna, trifoiul cedează locul unei construcţii industriale, şi poetul se simte îndemnat să cînte şi roadele de metal şi foc ale pămîntului. Cu totul remarcabilă mi se pare o poezie antirăzboinică. O înversunare, o gravitate, necunoscute în versurile sale de pînă acum, conferă poeziei la care mă refer (e vorba de *Cîntecul care nu se uită*) un aer aparte, o atmosferă densă. Viaţa ameninţată de război devine cîntecul grozav pe care *„L-am învăţat la miezul nopţii / Şi l-am cîntat în zori de zi / La miezul nopţii cîntau morţii, / În zori de zi-l cîntau cei vii / Nu l-am uitat. În pas de piatră / Sunau coloane cenuşii. / Un sunet negru ce se latră / Şi nu se spune la copii.*

În ciclul *Ferestre* se încearcă o formulă de reportaj liric, care nu-l prinde totdeauna pe autor (vezi *În cetatea Devei*, *Chimie*). Continuînd formula poeziei clasice tradiţionale, versul lui Ion Horea are legănarea molcomă a carului cu boi pictat din Grigorescu: *„De farmecul grădinii nu pot să mă mai mintui / De vină-i grădinarul de vină şi pămîntu-i".* În ce priveşte imaginile artistice, acestea sînt luate din lumea specifică autorului: Ziua „se coace rotundă ca o poamă", are „carne" ce poate fi „muşcată". Astfel de reprezentări sînt extinse şi asupra Cosmosului. Luna e dusă în cofă „ca pepenii prea copţi", iar stelele sînt vînturate în mînă ca nişte boabe de grîu: *„Şi sîmburii de stele să-i vîntur şi să-i strîng / din pumnul drept, cu rindul vărsat în pumnul stîng".*

O imagine foarte plastică realizează Horea într-o strofă ce mi se pare a caracteriza poezia sa (incluzînd aici şi frumoasele versuri publicate prin reviste în ultima vreme): *„Luaţi-mi inima şi azvîrliţi-o în sus / Deasupra holdei, aripa ei vie / Din răsărit şi pînă în apus / Să cînte alături de-azur şi ciocîrlie."*

Marin SORESCU

SCRIERI:

Poezii. 1956; Coloană de amiază, 1962; Flori de păpădie, 1962.

SCRIERI DESPRE:

Victor Felea, Steaua, 11/1956; **D. Costea**, Iaşul literar, 1/1957; **Savin Bratu** în volumul Cronici II: **Anghel Dumbrăveanu**, Scrisul bănăţean 2/1957; **Mihai Petroveanu**, Steaua, 2/1962; **Nicolae Tirioi**, Scrisul bănăţean, 4/1962; **Eugen Simion**, Contemporanul, 4/1962; **Radu Enescu**, Tribuna, 1/1962; **Dan Hăulică**, Scînteia, 25/7/1962; **Ov. S. Crohmălniceanu**, Viaţa romînească, 1/1962; **Al. Căprariu**, Scînteia tineretului, 17/2/1962; **T. Virgolici**, Romînia liberă, 16/I/1962; **Paul Georgescu**, Gazeta literară, 52/1961.

POEŢI ŞI PROZATORI

IOAN GRIGORESCU

S-a născut la 20 octombrie 1930 în Ploieşti. Oamenii petrolului, alături de care şi-a petrecut copilăria, vor popula viitoarele lui cărţi Cinema Madagascar (1957) şi Unde vîntul miroase a petrol (1961).

A urmat cursurile Institutului de literatură „Maxim Gorki" din Moscova. Timpul petrecut aici îi dă posibilitatea să redacteze prima lui carte de reportaj, Scrisoare din Moscova (1954). Începînd din acest moment Ioan Grigorescu se delimitează de confraţii lui de generaţie prin faptul că, aflîtcartea de debut cît şi următoarele le dedică reportajului extern. Grigorescu scrie reportaje literare axate pe un conflict ori pe o problemă. Scriitorul se simte atras deopotrivă de peisajul uman şi geografic al ţării, cît şi de cel din Asia, Europa şi America. Prin concepţia lui asupra reportajului, cît şi prin orizonturile investigate autorul se situează pe linia reportajelor lui Egon Erwin Kisch, pe care îl consideră un maestru al genului.

Reînvie în faţa cititorilor episoade acuzatoare despre apocalipsul lagărelor din Auschwitz şi Birkenau, realizînd astfel una din bunele cărţi romineşti de proză antifascistă. Adaugă acestela un pandant Pasărea Fenix, o carte închinată Poloniei, renăscînd din propria cenuşă. Traversarea Atlanticului îi prilejuieşte scrierea interesantului volum Cocteil — Babilon.

Reporterul, s-ar putea spune, e un cercetător ştiinţific care foloseşte în comunicarea descoperirilor sale mijloacele de expresie ale beletristicii. El trebuie să posede acea „fantezie logică" (E. E. Kisch) indispensabilă pe de o parte compoziţiei, pe de alta „reînsufleţirii" şi reconstituirii dialecticii obiective şi subiective a faptelor şi conflictelor. Altfel, ambiţia transcrierii literare fidele a evenimentului consumat sub ochii lui sau anterior este deşartă, deoarece, spunea Kisch *„niciodată nu se poate obţine din proprie părere formată pe locul faptei sau acţiunii, din discuţiile surprinse de la participanţi şi martori şi din părerile exprimate o IMAGINE COMPLETĂ a situaţiei unui anumit lucru, o imagine care să nu aibă lacune."* Ori pentru ca toate acestea să fie compensate, reporterul trebuie să aibă putere de intuiţie şi de transfigurare, adică indiscutabile calităţi de prozator. Ioan Grigorescu este un astfel de prozator; un prozator format la şcoala reportajului. Nu fiindcă primele lui cărţi sînt culegeri de reportaje, ci pentru faptul că autorul „Obsesiei" a racordat, cu fineţe şi în chip personal, tehnica reportajului la modalitatea genului scurt. Fuziunea lor, cîteodată, este atît de perfectă încît la lectură dacă n-ai şti că datele reale culese sînt în esenţa lor verificabile, ai spune că te afli în plină fabulaţie epică. Aşa este cazul reportajului „Mama", din valoroasa carte „Obsesia".

Reproducînd un fel de rezumat al acestei nuvele-reportaj în volumul „Pasărea Fenix", *(O destăinuire)* reporterul şi-a trădat fără să vrea secretul artei sale. Aici relatarea cazului are conţinutul unui „blocnotes" documentar, pe care îl recunoşti în structura de rezistenţă a nuvelei din „Obsesia". Apoi, deşi deznodămîntul ambelor variante este acelaşi, prezentarea din „Pasărea Fenix" nu se întîmpărăşte în memorie şi nu comunică tragismul acţiunii tocmai pentru că datele concrete rămîn ca simple consemnări. În „Obsesia", însă, carte cu un categoric mesaj demascator, lucrurile stau altfel. Autorul reia „cazul" desfăşurîndu-l în detaliile lui esenţiale, obligatorii pentru obţinerea veridicităţii, obţinînd o lucrare epică de certă valoare. Forţa de evocare este copleşitoare, nici nu mai pui la îndoială faptul că autorul a fost sau nu martorul ocular al acelei dramatice existenţe umane întruchipată de Alina Covalski. Reportajul acesta prin realismul lui integral mi se pare un excelent scenariu de film (minus imixtiunea reporterului în final, care este superfluă). Excelentului reportaj *Mama* i se alătură altele de aceeaşi calitate precum „Evrika", „Căutaţi-l pe Victor Roth", „Întîlnirea", „Oameni urgent căutaţi", „Pragul", „Varşovia lui Canaletto" etc.

Este semnificativă pentru cărţile de călătorie ale lui Grigorescu o propoziţiune din „Invinsul Terek" (Note de drum dintr-o călătorie din Transcaucazia): *Întotdeauna frontierele au avut o atracţie deosebită pentru mine.* Într-adevăr, atît cartea de debut „Scrisoare din Moscova" (ori *Invinsul Terek*) cît şi ultima apariţie *Cocteil—Babilon* (intrucitva şi *Pasărea Fenix*) se înscriu sub această zodie. Între ele însă din punct de vedere estetic există sensibile diferenţe. Diferenţe, în general, provocate de evoluţia rapidă spre formula proprie autorului. Şi trebuie spus că, pentru a ajunge la altitudinea „Obsesiei", „Cocteil-Babilonului" şi „Pasărei Fenix", Ioan Grigorescu a parcurs un drum nu lipsit de progrese şi regrese, foarte vizibile pentru criticul literar. „Scrisoare din Moscova" bunăoară, scrisă cursiv, cu mai puţine idei reportericeşti „primogene" (cuvînt iubit de autor) este un jurnal de călătorie urbanistică, în mare parte neînvăluit în emoţii autentice. Într-un cuvînt paginile începutului s-au declorofilizat. A doua carte *Invinsul Terek* este gîndită matematic, poate prea gîndită, dar puterea de observaţie a sporit considerabil, ce e drept pînă la un abuz descriptiv. Ce-o menţine pe linia interesului sînt episoadele care anunţă ulterioara evoluţie a reporterului „frenetic". Autorul începe să fie atras de neprevăzut, de întîmplări cumplite, de legende etc, atracţii de altfel prezente şi în volumul de proză „pură" „Cinema Madagascar" sau în varianta sa îmbunătăţită *Unde vîntul miroase a petrol.* De asemenea, participarea afectivă a personajului reporter se adînceşte. Deci pe lîngă tentaţia graniţelor, pe lîngă paslunea de „globe-trotter" apare în scrierile lui Grigorescu cel de-al doilea pol magnetic: evidenţierea laturilor senzaţionale din fenomenele sociale *(Unde vîntul miroase a petrol).* Deşi nu realizase încă interesantele reportaje bazate pe optica senzaţionalului de modalitate şi de substanţă, e curios faptul cum această optică, evident gazetărească, începe să apară încă în povestiri. Aici fuziunea celor două tehnici complimentare de care aminteam iniţial este insuficient omogenă. Oamenii şi faptele sînt văzute din afară, cu ochi de reporter, pe o schemă preconcepută, ceea ce împiedică surprinderea în profunzime a tipicului. Ele sînt, în schimb, palpitante pagini de document social şi istoric.

M. N. RUSU

SCRIERI:

Scrisoare din Moscova, E.S.P.L.A. — 1954; Invinsul Terek, Ed. Cartea Rusă, 1956; Cinema Madagascar, Ed. Tineretului — 1957; Obsesia. Ed. Tineretului — — 1960; Pasărea Fenix, Editura Tineretului — 1961; Unde vîntul miroase a petrol, Ed. Tineretului 1961; Cocteil-Babilon, Ed. Tineretului 1963.

SCRIERI DESPRE:

Vezi bibliografia publicată de Ion Vitner în cartea Prozatori contemporani, **vol. II. Pentru Cocteil-Babilon apărută ulterior, adaug: Radu Enescu, Tribuna, nr. 24/1963; Eugen Simion, Gazeta literară, nr. 31/1963; V. Ardeleanu, Steaua nr. 9/1963; H. Zalis, Viaţa Romînească, nr. 9/1963; M. N. Rusu, Luceafărul, nr. 23/1963.**

LITERARIA

Dicţionar de istorie literară contemporană
— Poeţi şi prozatori —

Pînă acum au apărut:

Tudor Arghezi (Dumitru Micu — 28 sept. 1963), I. Agîrbiceanu (Sorin Alexandrescu — 12 oct. 1963), A. E. Baconski (Marin Bucur — 26 oct. 1963), Maria Banuş (Marin Bucur — 26 oct. 1963), Eugen Barbu (Al. Săndulescu — 9 nov. 1963), Ion Bănuţă (R. Florea — 23 nov. 1963), Ury Benador (E. Oprescu — 23 nov. 1963), Vlaicu Bîrna (C. Ştefănescu — 23 nov. 1963), Mihai Beniuc (Marin Bucur — 7 dec. 1963), Lucian Blaga (I. D. Bălan — 21 dec. 1963), Ion Brad (Savin Bratu — 4 ian. 1964), Marcel Breslaşu (Liviu Călin — 4 ian. 1964), Geo Bogza (B. Elvin — 18 ian. 1964), Demostene Botez (V. Ripeanu — 18 ian. 1964), Radu Boureanu (Marin Bucur — 1 febr. 1964), Nina Cassian (Liviu Călin — 1 febr. 1964), Eusebiu Camilar (Al. Oprea — 29 febr. 1964), Ion Călugăru (D. Micu — 29 febr. 1964), Otilia Cazimir (Victor Crăciun — 14 mart. 1964), Constantin Chiriţă (Vasile Sandu — 14 mart. 1964), Dumitru Corbea (V. Ripeanu — 14 mart. 1964), Ben Corlaciu (D. Solomon — 28 mart. 1964), Radu Cosaşu (Dan Zamfirescu — 28 mart. 1964), Traian Coşovei (Cornel Regman — 28 mart. 1964), Dan Deşliu (Liviu Călin — 11 apr. 1964), Nicolae Deleanu (M. N. Rusu — 25 apr. 1964), Mihu Dragomir (Marin Bucur — 25 apr. 1964), George Dan (Teodor Virgolici — 9 mai 1964), Geo Dumitrescu (Aurel Martin — 9 mai 1964), Victor Eftimiu (Rodica Florea — 9 mai 1964), Eugen Frunză (Teodor Virgolici — 23 mai 1964), Laurenţiu Fulga (Dan Zamfirescu — 23 mai 1964), V. Em. Galan (D. Micu — 20 iunie 1964), Ion Gheorghe (Marin Sorescu — 20 iunie 1964), Emil Giurgiuca (Dragoş Vrînceanu — 20 iunie 1964).

Preludiu la

PORȚILE DE BETON

Aşadar: **„Traian făcu un pod de piatră peste Istru, pentru care nu găsesc cuvinte ca să-l admir aşa cum s-ar cuveni. Sînt, în adevăr, şi celelalte lucruri ale lui minunate, dar acesta e mai presus de celelalte: stîlpii, douăzeci la număr, sînt făcuţi din piatră cioplită în patru muchii; înălţimea lor de 150 de picioare, fără temelie, iar lăţimea de 60; aceşti stîlpi, care sînt departe unul de altul cu 170 de picioare, sînt împreunaţi prin arcuri. Cum să nu se minuneze cineva de cheltuiala făcută cu ei? Cum să nu se mire de felul în care ei au fost puşi, fiecare, într-un riu cu apă aşa de multă şi cu atîtea vîrtejuri, într-o albie plină de nămol? Că doar apa n-a putut fi abătută! Am spus care este lăţimea riului, nu pentru că el curge numai pe lăţimea aceasta (el se-ntîmplă să se verse pe-o întindere de două şi de trei ori mai mare), ci pentru că locul cel mai îngust şi cel mai îndemînos din acele părţi pentru facerea unui pod are lăţimea aceasta. Dar cu cît riul aici se îngustează mai mult, coborînd dintr-un lac mare şi curgînd apoi spre altul şi mai mare, cu atîta el se face mai repede şi mai adînc încît şi acest lucru face ca greutatea zidirii unui pod să fie şi mai mare. Dar şi aceasta învederează geniul lui Traian. Cu toate acestea, podul nu ne este nouă de nici un folos: din el numai stîlpii mai stau în picioare, fără trecere pe deasupra lor, ca şi cum ei ar fi fost făcuţi numai pentru aceasta, ca să ne arate că nimic nu este ce firea omenească să nu poată lucra! În adevăr, Traian temîndu-se ca nu cumva, cînd îngheaţă Istrul romanii de dincolo să fie atacaţi, făcu podul, pentru ca oştile lui de ajutor să poată trece uşor pe el. Dimpotrivă, Hadrian, temîndu-se că barbarii, siluind pe paznicii podului, vor avea pe unde trece mai uşor în Moesia, dărîmă partea de deasupra a podului".**

Şi: „După ce s-a întors Traian, la Roma, veniră la el o mulţime de solii de la barbari, între alţii şi de la indieni, şi el rîndui sărbări de 123 de zile, în care fură ucise mii şi mii de fiare şi de vite şi se luptară 10 000 de gladiatori..."

Reportajul acesta poate fi socotit textul explicativ la imaginea plastică a podului, transmisă pînă la noi de relieful care acoperă vestita coloană a lui Traian din Roma. Fragmentele citate mai sus (apărute întîia oară în româneşte în „Istoria Romîniei", vol. I, Editura Academiei R. P. Romîne, 1960), sînt extrase din „Istoria romană" în 80 de cărţi, a scriitorului istoric Dio Cassius din veacul al III-lea al erei noastre. Să trecem peste căderile în extaz ale scriitorului, atitudine pe care criticii literari nu i-o îngăduie reporterului din veacul XX; de asemenea, şi peste mulţimea cifrelor, fapt care deobicei îi face pe unii ultrarafinaţi să strîmbe din nas — deşi, nu ştiu cum se face, ele reuşesc să trezească interesul chiar şi după două milenii... Dincolo de ineditul descrierii, nişte idei ale autorului răsună contemporan. Pe el construcţia îl înflăcărează şi, totuşi, cît regret în cuvintele: „podul nu ne este nouă de nici un folos"! Soarta efemeră a celor mai impresionante creaţii tehnice, puse însă în slujba războiului de cucerire. Se mai cere subliniată dezarmanta certitudine: „Că doar apa n-a putut fi abătută!" Într-adevăr, nici prin vis nu le-ar fi trecut constructorilor de atunci că Istrul ar putea fi abătut, mai mult decît atît: stăvilit, îngenunchiat. Şi iată, a sosit clipa. Oamenii care au „antrenamentul" Bicazului şi al Argeşului, în mutarea rîurilor după nevoi dintr-o albie într-alta, oamenii unor batardouri şi ai unor baraje, vin astăzi la Dunăre, cu o altă certitudine: pe măsura epocii, marele fluviu european va fi abătut!

Dunărea n-au reuşit s-o abată Carpaţii şi Balcanii, granitul, Cazanele, Gherdapurile, Porţile de Fier... O vor reuşi Porţile de Beton, înălţate prin efortul comun al celor două popoare, riverane, poporul romîn şi poporul iugoslav — unite prin prietenie, prin respectul reciproc al suveranităţii şi independenţei naţionale.

Defileul săpat de ape este cutreierat de legende. Una dintre primele stînci care îi ies Dunării în cale, creştet calcaros, Babacaiul, înalţă şi o primă legendă. Se zice că soţia comandantului turc de pe malul sîrbesc se întîlnea, noptile, cu un ofiţer din tabăra duşmană. Turcul a prins de veste şi a înlănţuit-o de stînca singuratecă. Cîcă aşa s-ar şi traduce Babacai: femeie, căieşte-te! La capătul celălalt al cataractelor, alte două stînci, Lorelei şi Ghervinul, încheie defileul cu o legendă a îndrăgostiţilor. Pintenul de la Greben, Bivolii, Moşul şi Baba — fiecare colţ de stîncă şi fiecare meandră a fluviului îşi au epica lor. Chiar şi ziduri de cetate, creaţie a oamenilor, deci cu o istorie, cum sînt ruinele de la Ada Kaleh, castelul medieval de la Turnu Severin, ciudatele turnuri turceşti Trikule, îşi îneacă realitatea în apele fără hotar ale legendei. Ca şi în cazul castelului Huniazilor sau al cetăţii Devei, cele cîteva date istorice certe se pulverizează în fabulaţie şi romanţios.

Aşa încît, după ce barca condusă cu măiestrie de un Ali te depune pe tărmul cu chiparoşi, migdali, trandafiri, smochini al pitoreştii Ada Kaleh, incredibilă ca un decor de teatru, laşi de-o parte exigenţele documentare. Fiecare insulă e posesorul unor informaţii pe cît de inedite, pe atît de sigure, şi nimic nu-i poate tulbura sau clătina convingerile şi reprezentările, transmise pe scara familiei, lîngă aroma ibricului de cafea şi a narghilelei. Ei au ajuns să creadă atît de puternic în butaforia legendelor lor, pe cît sînt de convinşi, în aria micului negoţ practicat printre turişti, că tot ceea ce i se oferă vizitatorului este „Ada Kaleh". Un creion avînd pe el imprimat clar numele oraşului Sibiu este tot un creion făcut la Ada Kaleh, fabrica de ţigarete de pe insulă produce „Mărăşeşti", dar tutungiul poate jura pe Allah că toate ţigările pe care le are el în stoc sînt făcute aici. Micro-insulă, micro-uliţe, micro-case. Pentru un film de specific oriental, regizorului nu i-ar trebui nimic în afară de peliculă. Întregul cadru, de la ziduri medievale, de cîte douăsprezece picioare grosime, pînă la chiparos, de la culoarea violentă a costumelor unei figuraţii gălăgioase şi entuziaste prin excelenţă, pînă la nelipsita „ceainărie" — totul e un macro-platou de filmare. În „Ceainărie", o pisică roşcată şi fudulă moţăie leneşă pe una din mese. Un bătrînel slăbănog, osos, îşi întîmpină ceremonios singurul client al acelei ore.

— Ce-aveţi?
— Cafea naturală estem.
— Păi nu scrie „ceainărie"?
— Turceasca veritabila estem.
— Şi altceva?
— Sanatate estem.

Un ibric strălucitor, legendar probabil şi el, o ceşcuţă presărată cu stele şi semilune aurii, printre care stă înscris — ce altceva decît magicul Sesam: „Ada Kaleh"? Cafeaua, într-adevăr, excelentă.

Totul, în această zonă dunăreană, în contrast cu dramatismul încleştării dintre fluviu şi stînci, şi ca o compensaţie parcă, e de un pitoresc blînd şi calm. Orşova îşi toarce un dulce somn de după amiază, Gura Văii, inima viitorului şantier, pare încă o băbuţă tihnită. Întovărăşind Dunărea, şoseaua dă la iveală, printre porticuri de piatră, baloanele colorate ale semnalelor de navigaţie sau arhitectura solară, cu jaluzele dalmatice a unor aşezări cum este Sviniţa, oază de vegetaţie mediteraneană, la cîţiva kilometri doar de austeritatea montană a bradului. Şi iată că în tot acest peisaj colorat şi ingenuu, bîntuit de legende, a pătruns, pînă în cel mai mic amănunt, ochiul lucid al cercetării ştiinţifice. De sub învelişul poveştilor aproximative, din jurul unor ceşti de cafea, a reportajelor dramatice istorisite la o cinzeacă de rom de către piloţii singuratici şi relaxaţi, au început să răsară probele geologice, ridicările cartografice, studiile hidrologice, măsurătorile hidrometrice şi geotehnice, o avalanşă de cifre, date spre rumegare maşinii electronice de calcul. Vreme de cîţiva ani, sute de specialişti romîni şi iugoslavi au pătruns în toate tainele defileului, schiţînd cu exactitate liniile viguroase ale viitoarei construcţii. Nimic n-a rămas în afara bătăii ochiului lucid al muncii de cercetare, studiere şi proiectare: de la sistemul hidroenergetic propriu-zis, pînă la şosele şi căi ferate, mine şi probleme forestiere.

Constructorii care încep să se instaleze în defileu au astfel imaginea precisă a viitoarei lor opere. Fişa ei, în cîteva dintre datele esenţiale, arată ca în caseta noastră.

Nu-ţi trebuie deci un efort de imaginaţie ca, în lumina fişei de mai sus, să-ţi poţi reprezenta măreţia tabloului de mîine al Porţilor de Beton. Nave vor aluneca pe oglinzile netulburate, iar cotele apelor Dunării, pentru prima oară în istoria ei, vor fi calculate şi în kilovaţi.

- Puterea instalată: *2 000 kilovaţi. (De vreo trei ori mai mult decît cea de care dispunea Romînia în momentul naţionalizării; sau zece Bicazuri).*
- Producţia de energie: *peste 10 miliarde kilovaţi-ore anual. (Aproximativ atît cît au produs, în 1962, toate centralele electrice ale ţării).*
- Barajul: *un piept de beton lung de peste un kilometru, care va înălţa cotele medii ale apelor Dunării cu aproximativ 33 de metri.*
- Turbinele: *printre cele mai mari din lume, 12 la număr, prin fiecare dintre ele putînd trece cinci Olturi.*
- Centralele hidroelectrice: *cîte una pe fiecare mal, mai înalte decît Casa Scînteii.*
- Navigaţia: *eliberată de toate vechile piedici, ea se va face de aproape patru ori mai repede, asigurîndu-se un trafic de tot atîtea ori sporit.*

Acea Dunăre care ajunge la noi, după ce a străbătut o bună parte a Europei, nu mai e Dunărea albastră din valsul lui Strauss; apele îi sînt galbene, tulburi, lutoase. Toată pulberea continentului pare strînsă, mîl gros, în valurile ei, şi depusă între hotarele atît de nestatornice ale Deltei. Apele Dunării aduc în ţara noastră, anual, vreo douăsprezece milioane tone de mărfuri. Dar mult mai multe, peste optzeci de milioane de tone, fluviul le strecoară pe sub nasul vameşilor, prin contrabandă sînt tonele de nămol. Cui i-ar mai da prin minte, şi i-ar sta în putere, să bage în buzunar cîmpii şi munţi întregi şi să treacă nestingherit prin opt ţări şi trei capitale, cale de vreo trei mii de kilometri?

Apele n-au vîrstă. Dar fiindcă sîntem ispitiţi să le comparăm cu datele existenţei noastre, ne-am obişnuit să echivalăm timpul cu spaţiul, vîrsta cu distanţa. Zicem că la primii ei kilometri, în munţii Pădurea Neagră — acolo unde două pîrîuri gemene, cu nume de legendă germană, (Brege şi Brigach), pun pe picioare viitorul fluviu — Dunărea îşi trăieşte copilăria. Vorbim, apoi, de o adolescenţă viforoasă, alimentată de şuvoaiele rostogolite din Alpi. Şi aşa mai departe... Iar fiindcă pe teritoriul ţării noastre mai are de străbătut, pînă la vărsare, 1 075 kilometri, ceva mai puţin de o treime din lungimea ei, ne-am obişnuit să vorbim de maturitatea viguroasă şi de bătrîneţea înţeleaptă prin care al doilea fluviu european dă peisajului romînesc un farmec aparte. Avînd sub ochi imaginea acestei vîrste, îţi vine greu să-ţi închipui că există pe undeva o Dunăre fragilă ca o lacrimă sau alta svîcnind ca un cerb tînăr. După cum, pentru poporul său de cititori, Lev Tolstoi este bătrînul cu barbă de patriarh şi nu surprinzătorul locotenent cu mustăcioară ascuţită din fotografiile tinereţii. Nu mai puţin surprinzătoare, pentru fiecare dintre popoarele care o cunosc fragmentar, ar fi într-un film pe măsura kilometrilor ei relevarea tuturor vîrstelor Dunării.

Zburînd cu avionul deasupra ei, am văzut-o în ipostaze inedite. Nici la Viena nu are culoarea cîntată în valsul lui Strauss! Contemplată însă de sus, printre clădirile de un cenuşiu patinat ale Capitalei valsului, Dunărea, somptuoasă, străluceşte ca pardoseala de marmură, cu irizări întunecate, a unei vaste săli de bal. La Budapesta, o sar poduri albăstrii. Insula Margareta e o Ada-Kaleh cîtadină. Canalele Veneţiei sînt atît de intim integrate oraşului, asemenea unor veritabile străzi, încît, se spune, locuitorii lui nu mai trăiesc cu proaspăta senzaţie că orice deplasare e, de fapt, un drum pe apele Mării Adriatice. La fel şi la Budapesta: privită de budapestani, Dunărea e resimţită mai de grabă ca marele bulevard al capitalei, decît ca fluviu. Într-un viitor, probabil că aşa vor arăta toate bulevardele şi arterele de intensă circulaţie, fără intersecţii. Străzile întîlnite în drum imaginea clară, de machetă, surprinsă de sub le vor sări, cum podurile zvelte sar Dunărea — în aripa avionului.

Puţin lenevită de drumul lipsit de peripeţii prin cîmpie, Dunărea visează pastoral, printre holde şi livezi. Aşa o vedem intrînd la Baziaş. Calcă descuiţă prin ierburi, visează şi îngînă în cîteva limbi cuvintele celor cîteva cîntece care i-au întovărăşit vîrstele de pînă aci.

Brusc, la o cotitură, se pomeneşte înfăcată. Carpaţii şi Balcanii i-au pregătit un Termopile.

Stînci rînjind ameninţător îi ies în cale. „Pînă aici ţi-a fost. Nu mai apuci să vezi marea". Apele se încordează: „În lături!" Dialogul dintre stîncă şi ape continuă pe un ton tot mai răstit. Din această sămînţă de ceartă se nasc cataractele. Nimic nu-i mai poate împăca pe adversari. Amîndoi au un lung şi glorios trecut, amîndoi şi-au străbătut o bună parte a continentului, amîndoi şi-au înscris numele în cîntecele şi în conştiinţa unor popoare. Mîndri, nici unul nu vrea să-i cedeze celuilalt întîietatea la marea răscruce de drumuri. Dintr-o ameninţare într-alta, muntele şi apa se cuprind, se înlănţuie, gîfîie şi urlă năpraznic, într-o încăierare pe viaţă şi pe moarte. Apele n-au vîrstă, n-au nici munţii (decît în cadrul gigantic, dar aproximativ, al erelor geologice), de aceea, ne şi este mai la îndemînă să măsurăm în spaţiu „cît" durează încleştarea. Spectaculoasa ei istorie, pe care geografii o denumesc „sectorul cataractelor", se desfăşoară pe 132 de kilometri.

Poate e o simplă impresie, dar îmi pare că, fiecare dintre cuvintele care fixează întîmplările geografice din defileu, sugerează ceva dramatic, tăios, de granit, abrupt, neprevăzut imprumutat stîncilor şi apelor. Cataracte. Clisura Dunării. Cazanele mari. Cazanele mici. Porţile de fier. Gherdapuri. Ne apropiem de pragul Gherdapurilor. Dunărea începe să vîjîie mînioasă, — e un zbucium şi un clocot de valuri dintr-un mal în altul. Peste adîncimi se fac ochiuri mari, care rotesc în loc. Ici, apa se scufundă, bolborosind, ca suptă de gura unei vîlvori, colo se umflă, se burdueşte şi urlă, făcînd clăbuci, bătîndu-se de stînci care nu se văd... Aici, sub volbura de valuri, e încheietura Balcanilor cu Carpaţii. Dunărea se aruncă furioasă, rupînd cu zgomot cele din urmă stăvilare ce i se mai ridică în cale, şi în vălmăşagul acestei ciocniri de titani, fiecare val pare că strigă, fiecare stîncă pare că se mişcă... „A bătut, şi Porţile de Fier s-au deschis în faţa puterii eterne a valurilor ei". E imposibil să vezi aceste locuri altfel decît cu ochii lui Vlahuţă, a cărui descriere, deschizînd „Romînia pitorească", a devenit clasică, imprimată în amintirea generaţiilor de şcolari.

Dar, desbrăcate de metafore şi culori, în puţine alte locuri ale ţării, natura se dovedeşte atît de năpraznică. Stîncile îşi scot colţii, de fapt şi-i ascund, ceea ce le fac şi mai primejdioase, iar apele scad după plac, izbesc orbeşte, deznădăjduit. Cataractele, superbă floare geografică, au acelaşi irezistibil farmec cu care natura a înzestrat florile otrăvitoare şi vorace. Frumuseţe cu două tăişuri este istoria cataractelor: presărată cu naufragii, are adîncul de granit populat de epave, asemenea crucilor într-un cimitir.

Bufetul de la Moldova Veche, o încăpere scundă, în care se expiră şi se inspiră fum de ţigară şi de trabuc, mobilier simplu şi înnegrit, atmosferă de tavernă din romanele marinăreşti, pitorească, dar nu impură şi promiscuă, e o scoică răsunînd de toate istoriile nescrise ale cataractelor. O ţuică — o amintire, un rom, o pătanie. E seară, piloţii şi marinarii şi-au isprăvit ziua de muncă, au scăpat cu bine din cotidianul neprevăzut al Cazanelor şi se dezmorţesc cu o cinzeacă. Încordaţi dracheşte peste zi, absorbiţi de propria lor tăcere, de-a lungul fiecărui metru parcurs la postul de comandă al vaselor pilotate, oameni aceştia simt nevoia unui interlocutor. Ei între ei îşi cunosc pe dinafară istoriile, peripeţiile şi bancurile. Localitatea e mică, răzleţită, cine o calcă vine deobicei numai cu treburi, iar cine vine cu treburi e de-ai casei, ştie şi el la fel de bine istoriile, peripeţiile şi anecdotele. Turişti ajung arareori, fiindcă Moldova Veche e departe, Dunărea nu totdeauna navigabilă iar, de la Turnu Severin pînă aici, e de străbătut întregul defileu. Aşa, încît, lîngă cinzeaca de rom sau de ţuică, o ureche proaspătă de interlocutor e o mină de aur. Poveştile lor adevărate, reportaje în sensul cel mai strict al cuvîntului, încep însă toate în maniera de basm, cu un „odată...", enunţînd de la bun început, fără înfloriturl, miezul senzaţional al faptului:

„Odată, tocmai intram pe canalul Cozla, cînd am descoperit că s-a defectat cîrma..."

„Odată, cînd eram în dreptul kilometrului 1 006, pun binoclul la ochi şi descopăr un vas abătut de la porţiunea navigabilă, lovindu-se de stînci...".

„Un convoi de vase încărcate odată, cît pe ce să eşueze...".

Povestec întocmai ca nişte chirurgi despre „urgenţe". Şi ei chiar sînt doctori, în tunicile lor albastre, prezenţi, zi de zi, în sala de operaţii a cataractelor. Căci fiecare trecere de şlep este o operaţie. „Bisturiul" folosit pe vase, timona, cere aceeaşi atenţie, operativitate şi perfectă cunoaştere a „organismului": anatomia subacvatică. Împănate cu termeni de navigaţie, istoriile auzite în bufetul marinăresc sînt savant întrerupte la „suspense". Pilotul ştie că ai să-l întrebi: dar de ce s-a întîmplat aşa? cum de s-a putut? de ce n-ai făcut atunci cutare lucru? şi...? Atîta aşteaptă:

— Păi, să ştii dumneata cum coboară ceaţa pe la noi! Nici nu bagi de seamă cînd te împresoară... Care nu-s de meserie cred că cel mai al dracului e la Cazane. Cel mai al dracului, ascultă-mă, tovule, pe mine, e la Cozla. Că are numai zig-zag-uri şi e o piatră dură ca diamantul. Cum o atingi, iei apă la galoşi... În altă parte, e lux. Dar aici, pe la noi, în canalele cataracterelor, nu poţi da ancoră.

Dezbrăcat de metafore şi culori, defileul e ca în povestirile şi viaţa acestor piloţi. Aproape nu există portofel de pilot să nu conţină, pe lîngă acte şi fotografii de familie sau de viitoare familie, cîte o tăietură de zece-cincisprezece rînduri dintr-un ziar. Omagii aduse eroismului cotidian la porţile cele mai grele ale ţării.

Rămîn peste noapte în dormitorul piloţilor. Vecinul meu de pat, un bărbat voinic, roşu la faţă, îşi aşează pe noptieră chipiul ca o tipsie albă. Îl văd scoţînd din bufet o farfurie. Potriveşte deşteptătorul şi-l aşează deasupra. Îmi explică preparativele:

— Trebuie să mă scol dimineaţă, devreme. A sosit un vas de la Regensburg.

Pune apoi mîna pe telefon:

— Alo, Drencova? Cu cît a crescut la...?

Adorm şi nu visez cotele apelor Dunării.

Mă trezesc pe la şapte fără ceva. Vecinul meu de pat, dezbrăcat de tunică, fumează în picioare.

— N-ai plecat încă?

— M-am şi întors.

— Cum a mers cu Regensburg-ul?

— Am trecut, mormăie el, adăugînd la coada cuvintelor o înjurătură din acelea ca un alint. Tace şi fumează. Dimineaţa, pe răcoare, ritmul lăuntric al piloţilor e altul decît la romul de seară...

Profesiunea de pilot e foarte semnificativă pentru raporturile dintre om şi cataracte. A pilota vasele înseamnă a le strecura prin hăţişul de primejdii al teatrului de bătălie unde se înfruntă apa şi munţii. Lupta titanilor e pe viaţă şi pe moarte, iar omului, de la începuturile istoriei sale şi pînă astăzi, nu i-a fost dat decît să se strecoare, să se strecoare cît mai neobservat, pentru a nu cădea „la mijloc". De atunci şi pînă astăzi, uriaşele forţe stihinice l-au copleşit, şi lui nu i-a rămas decît să le cunoască şi să le ocolească. Copil, fofilîndu-se printre picioarele unor gladiatori încleştaţi. Adică ce i-a rămas? Să-şi croiască, cît de cît, nişte strîmte poteci prin albia de granit. Dinamitările de pe la sfîrşitul veacului trecut n-au putut schimba nimic esenţial din geologia dramatică a acestor locuri şi, mai cu seamă, n-au putut influenţa înfruntarea uriaşilor. Ei aproape că nu l-au simţit pe om. Cîteva stînci zburate în aer, tot atîtea nevinovate jilituri. I-a rămas omului să fie iscusit şi răbdător. Iscusinţă înseamnă pilotaj; răbdare — alunecarea înceată, de lebădă leneşă, a vaselor. Cînd nici remorcherul nu mai ajută, şlepurile sînt trase, cu odgoane, de cîteva locomotive circulînd pe malul canalului. Vapor tras de locomotivă? E ca şi cum un tren ar fi tras de un cal. Nu numai profesiunea de pilot e semnificativă pentru raporturile de vasalitate dintre om şi cataracte, ci şi această surprinzător de trudnică tracţiune. I-a rămas omului să stea la cheremul Dunării. Cînd se întîmplă ca apele ei să scadă, navigaţia se transformă într-o adevărată echilibristică pe firul subţiratec al undelor, şi nu arareori, vreme de săptămîni, nici un vas nu mai trece prin cataracte. Pustiu, defileul este straniu. Tăcere dinspre amonte, tăcere dinspre aval. Nu vrea Dunărea. E momentul cînd piloţii o înjură fără nici o nuanţă de alint în glas. Şi dacă Dunărea nu vrea, zadarnice răbdarea şi iscusinţa omului. Nu-i mai rămîne nimic de făcut.

Cotele apelor Dunării îl domină.

Învîrtim butonul aparatului de radio la o anumită oră şi, în locul concertului căutat, se aude o voce de o claritate cristalină, ca de profesor, dictînd rar elevilor un exerciţiu de gramatică. Nu ştiu de ce, zîmbim totdeauna puţin amuzaţi la auzul acestui glas, aşteptat cu înfrigurare pe o întindere de peste o mie de kilometri. La acea oră, în zeci de căpitănii şi pe sute de vase, nimic n-ar puteau stîrni un mai mare interes decît aceste zilnice exerciţii de gramatică dunăreană. Scade sau creşte? Cu cît şi unde? Pulsul navigaţiei fluviale, mai ales cel de la poarta Dunării, timpul oamenilor şi al mărfurilor, termenele şi contractele, locaţia vagoanelor de cale ferată, înregistrează capriciile fluviului. Aceste capricii se numesc, sobru, „cotele apelor Dunării"

Capricioaselor cote (la donna e mobile) li se adaugă ceţurile, posibilitatea, în unele zone, de a naviga doar într-un singur sens, cu aşteptări, imposibilitatea navigaţiei de noapte şi violenţa curenţilor. Unui vas îi trebuie nu mai puţin de 120 de ore pentru a trece prin cataracte: o viteză de un kilometru pe oră! De la Orşova la Moldova Veche, împotriva curentului apei, vasul face dublu timpului decît cel înregistrat pe exact aceeaşi distanţă, dar în sens invers.

Cutezătorului gînd de a nu se mai strecura, umil, ci de a porunci apei şi de a scoate din ea scîntei, specialiştii îi spun: **„Sistemul hidroenergetic şi de navigaţie de la Porţile de Fier".**

Inima viitorului şantier, a cărei bătaie va începe curînd să se audă, este aşezată undeva, între Orşova şi Turnu Severin, în zona localităţilor aflate faţă în faţă: Gura Văii — pe malul romînesc — şi Şip — pe malul iugoslav. Dar teatrul încleştării dintre om şi ape, dintre om şi stînci, va fi cu mult mai vast, replica dîrză şi bărbătească a construcţiilor făcîndu-se auzită de-a lungul întregului defileu. Pe Dunăre în sus, îndărătul barajului, a celor două hidrocentrale, se va întinde oglinda unui lac de acumulare lung de vreo 150 de kilometri, în apele căruia se vor privi deopotrivă Carpaţii şi Balcanii. Frumuseţi nebănuite, omeneşti, vor pătrunde în contururile şi culorile acestui peisaj, egal cu sine însuşi din vremuri imemorabile. De la expediţiile lui Traian încoace — de la sine înţeles că şi înainte de romani — omul n-a putut interveni în grandiosul tablou natural decît pe la marginile lui, în detalii şi nu în miezul dramatic al desenului. Gravate în galbena stîncă a Balcanilor, se mai văd urme ale vestitului drum pe care şi l-au tăiat legiunile romane; vestigiile de la Turnu Severin şi Orşova au purtat, prin pulberea veacurilor, imaginea mereu mai ştearsă a castrelor Drubeta şi Dierna; din apele fluviului se zăreşte, printre trandafirii de azi ai Turnului Severin, oraş al florilor, un ciot de piatră, picior al vestitului pod devorat de reumatismele timpului, care a fixat, pînă la noi, numele uluitorului constructor din Damasc, Apollodor; din vremea năvalei turcilor, spre porţile Vienei, se mai păstrează groase şi calcinate ziduri de cetate sub care au luptat vitejii lui Ioan de Hunedoara; apoi, aşezări cu o mai scurtă isto-

REPORTAJ

de VICTOR VÎNTU

rie, cheiuri de piatră, amenajări portuare, şosele strecurîndu-se cu teamă, parcă, pentru a nu fi strivite între Dunăre şi Carpaţi. Omul s-a strecurat pe lîngă Dunăre, grijuliu s-a avîntat de-a lungul ei şi, poate, cea mai de seamă ispravă a sa de constructor în defileu rămîne pînă azi, minunea lui Apollodor: cîţiva temerari paşi de piatră într-o albie părînd de neatins. Aceşti cîţiva paşi, fără a ştirbi prin nimic cursul apelor, fără a hotărî soarta lor, au părut totuşi de o cutezanţă unică în raporturile dintre om şi Dunăre. Acum, constructorii orînduirii noastre, beneficiind de forţele materiale ale socialismului şi înarmaţi cu însufleţitoarea idee, verificată în peisajul romînesc al ultimilor ani, că omul poate transforma natura, se pregătesc pentru o faptă de o incomparabilă îndrăzneală de pe urma căreia, parafrazîndu-l pe cronicar, va fi Dunărea sub om... Ea va fi aceea care se va strecura, se va fofila atît cît şi acolo unde omul i-o va îngădui.

Nu e de prisos, cred, că anume acum, cînd primele reportaje vin să fixeze începuturile celei mai mari construcţii din istoria defileului, să recitim reportajul scris în urmă cu aproape două mii de ani, singurul ce ni s-a păstrat, despre construcţia socotită aici, pînă azi, cea mai temerară. Amănunt tulburător: sistemul hidroenergetic de la Porţile de Fier se va înălţa doar la cîţiva kilometri de piciorul podului lui Apollodor...

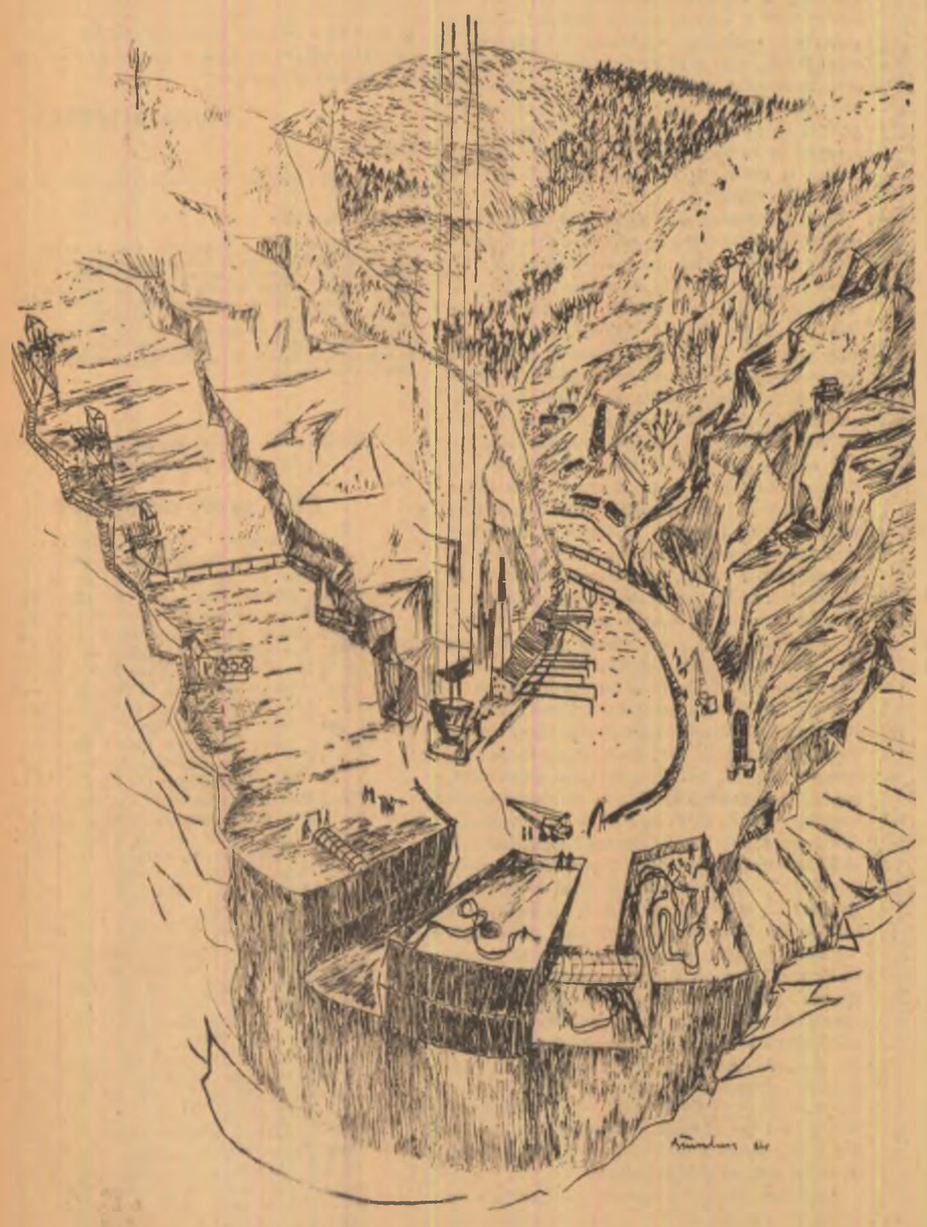

ARGEŞ, 1964: Treptele hidrocentralei — Desen de ION BĂNULESCU

FRAGMENTARIUM...

• **Avem un ardent patriotism pe care nu-l ascundem. Ar fi ruşinos să ne fie ruşine de el. Ideea noastră este că trebuie să facem toate sforţările în direcţia creaţiei ca să atingem nivelul unei mari culturi române.** (Rătăciri. Jurnalul literar, 1939, nr. 5).

• **Nici un mare creator (Dante, V. Hugo, Eminescu) nu s-a ruşinat să fie patriot. Fără o Românie independentă nu poate exista literatură română.** (Avem un program. Jurnalul literar, 1939, nr. 13).

• **Pentru ca un om să priceapă pe altul trebuie să fie de aceeaşi esenţă. Mă tem de un nepoet, dacă fac versuri. El are ruşine de ingenuităţi şi nu-mi caută sufletul stelar ci numai cel contingent. Pentru cine citeşte puţin şi scrie puţin, savantul poligraf şi polivalent rămîne un personaj de comedie, un pedant, naiv, grotesc şi fără priză asupra realităţilor.** (Soarta eroului. Lumea, nr. 9/1945).

• **Orice om care vrea să ştie ce rost are faţă de mine Lumea, trebuie s-o ia de la capăt. Adevărurile altor filozofi nu sunt de folos pentru tine decît dacă le-ai reparcurs. Aci geometria urmează a fi descoperită mereu de fiecare, pentru că semnele din cărţi netrăite sînt hieroglifică moartă.** (Din „Gîlceava înţeleptului cu lumea". Lumea, nr. 11).

• **Eu sunt cum sunt şi altfel nu pot fi şi dacă tu te vaieţi asta nu mă miră fiindcă te-am făcut astfel ca jelindu-te să simţi că trăieşti. Fiindcă să ştii de la mine : nu există decît o singură bucurie, aceea de a trăi, dar sentimentul vieţii nu-l poţi avea fără imaginea morţii. O viaţă fericită e o viaţă moartă, e neviaţă.** (Frumuseţea răului. Lumea, nr. 12).

• **Mi-este imposibil să notez arta, cum e cu neputinţă a semnala rezonanţa unei viori fără a cînta din ea. Lucrul se va vedea mai tîrziu.** (Fals jurnal. Lumea, nr. 15).

• **Mult aş da să fiu poet (anonim) poporan.** (Meditaţii. Lumea, nr. 21).

• **În mine iubirea de alţii e mai mare decît iubirea de mine. Citesc cărţile altora nu pentru că am nevoie să-mi fac o profesie, ci fiindcă mă interesează opera altora. De altfel am o deosebită satisfacţie de a releva un merit.** (Idei noroase. Lumea, nr. 24).

• **Foarte mulţi cred că sunt mizantrop fiindcă fac o cronică a mizantropului. Nici nu mai ţin minte cum mi-a venit această idee, în nici un caz nu m-a primat umoarea ampotrofobă ci o pură socoteală redacţională. Ce înseamnă aceea mizantrop ? A uri oamenii ? Dar ar însemna a mă uri pe mine însumi, întîi de toate.** (Extemporal. Lumea, nr. 26).

• **Vina mea capitală este de a face erori de motivare în intuiţiile mele juste despre oameni.** (Teme morale. Lumea, nr. 30).

• **De cîte ori am nemulţumiri faţă de tineri pe care-i preţuiesc, mă întreb dacă eu, la vîrsta lor eram altfel.** (Metafizică de buzunar. Lumea, nr. 31).

• **Pentru că ceea ce urmăresc eu, Alter Ego, dintr-o pornire lăuntrică, este de a face opere durabile şi pline de adevăr. Cu acestea gîndesc că pot folosi semenilor mei, făcîndu-i să se cunoască mai bine pe ei înşişi. Nu am decît o ambiţie, ca aceste opere să trăiască, semnate ori nesemnate. Reputaţia personală, adică a numelui meu, mă preocupă din ce în ce mai puţin.** (Ozymandias. Contemporanul, 1956, nr. 20).

• **Niciodată valoarea unei opere n-a scăpat masei, mai devreme sau mai tîrziu. Publicul de o anume categorie se întîmplă a se delecta cu lucruri mediocre, masa reclamă capodopere.** (Ibid).

• **Prin urmare, amice, întîia şi cea mai înaltă măiestrie este aceea de a avea un conţinut bogat, de a percepe viaţa în adîncul ei. Restul e finisaj stilistic, chestie de tapiţerie.** (Măiestrie. Contemporanul, nr. 22).

• **A vedea mereu clar, a merge în linie dreaptă, tot înainte, contemporan cu tinerii, aceasta înseamnă a fi tînăr.** (A fi tînăr. Contemporanul, 1959, nr. 26).

• **Cu cît un om se înalţă ideologiceşte devine mai frumos prin simpla sa energie raţională, dar nu s-a văzut pînă acum fluture care să capete culori inedite, zburînd într-o bibliotecă.** (Despre frumuseţe. Contemporanul, nr. 34).

• **Cu tinerii am această trăsătură comună că-mi place să învăţ mereu şi părăsesc bucuros scaunul catedratic spre a sta în bancă alături de ei şi a asculta lecţia unor profesori mai tineri.** (A fi tînăr)

G Călinescu

completare la un desen

Diletant pe această pagină omagială, scrisul meu se alătură unui desen modest şi competenţei colegilor de breaslă ai marelui sărbătorit. Le cer permisiunea de-a mă primi ocazional, alături. De mult urmăresc cu admiraţie prezenţele omeneşti ce populează istoria literară şi romanele călinesciene, imensă galerie de portrete goyeşti în care se ating culmi sublime şi inconvenabile în acelaşi timp. Scriitorul George Călinescu şi-a descoperit, şi-a privit şi şi-a creat întotdeauna lumea cărţilor d-sale de pe o înălţime de pe care inconvenienţele se transformă şi ele în vibraţii creatoare.

Aş vrea să-l aud mereu portretizînd cu gesturi largi, cu inflexiuni de voce uşor cîntată — spectacol fermecător în care erudiţia debordantă conlucrează strălucit cu inteligenţa şi talentul, dînd loc la genialele scînteieri călinesciene.

Aş vrea de asemeni să-l ştiu că scrie mereu, în continuare, despre ceea ce ştie să scrie atît de bine, adică despre tot.

Pentru aceasta, îl rog pe marele George Călinescu să primească urările mele de sănătate.

Corneliu BABA

iunie 1964

SALUT

Originalitatea, în toate sectoarele literare, pe care le-a îmbogăţit cu scrieri ce vor învinge veacul, iată trăsătura caracteristică a personalităţii lui G. Călinescu.

El a suprimat barierele între genuri : scriitorul e de aceeaşi dimensiune în poezie, critică şi istorie literară, eseu şi roman. Nimeni, pe tot întinsul patriei noastre, nu a fost în stare să conceapă şi să ducă la bun sfîrşit o operă de talia monumentalei sale Istorii a literaturii române.

Romanele Bietul Ioanide şi Scrinul negru **figurează printre capodoperele genului. Personajele pe care le-a creat ne întîmpină la fiecare colţ de stradă, iar versurile sale ating imediatul şi transcendentul.**

Un om al Renaşterii ?

Al Renaşterii noastre, pe care o proclamă cu glas profetic în scrisul său săptămînal.

De ziua naşterii, îi trimitem salutul emoţionat şi recunoscător al cititorilor săi.

Al. ROSETTI

G. CĂLINESCU ŞI SCRIITORII TINERI

Şi acum, şi de aici înainte, imaginea lui G. Călinescu, ca om şi ca excepţională personalitate creatoare, se refuză ideii de senectute, este incompatibilă cu această noţiune biologică. A dăruit culturii româneşti o operă vastă, solidă, scînteietoare şi tulburătoare, de o inegalabilă polivalenţă spirituală şi de o uluitoare varietate de direcţii şi tonalităţi, operă care n-a putut fi închegată trainic decît printr-o supremă dăruire creatoare, printr-o încordare gigantică, printr-o îndelungată veghere între tomurile bibliotecii sau la masa de lucru, dar, ca nimeni altul, a ştiut permanent să fie şi să rămînă tînăr. Savantul erudit, scriitorul stăpînit continuu de neliniştile minţii creatoare, în măsură să gîndească temerar şi precis, să intuiască şi să revele inefabilul, a putut lesne descoperi unul din secretele de a fi necontenit tînăr : a iubit tinerii şi a fost iubit de tineri. **„Totdeauna am stat printre aceştia, numai pe ei îi înţeleg şi mi se pare că în primul rînd ei mă înţeleg"**, după cum însuşi mărturiseşte.

Şi cum mişcarea şi ambianţa literară era realitatea imediată în care a căpătat concreteţe acest pilduitor ideal de viaţă umană şi artistică, G. Călinescu a fost necontenit în mijlocul scriitorilor tineri, a visat şi a trudit împreună cu ei, i-a sprijinit cu o sinceră şi cuceritoare căldură sufletească, i-a îndrumat cu severitatea blîndă a prietenului. Descoperirea şi promovarea talentelor tinere a constituit în permanenţă o coordonată esenţială a multilateralei activităţi a lui G. Călinescu, lesne de observat mai ales în revistele pe care le-a condus sau la care a fost un colaborator de frunte. Niciodată însă interesul şi afecţiunea pentru tinerii mînuitori ai condeiului n-au abdicat din faţa exigenţei, a răspunderii pentru destinele literaturii române. Şi în această direcţie G. Călinescu şi-a definit structura fundamentală a personalităţii sale, aceea de umanist şi patriot. Îndrumarea, promovarea talentelor tinere, a fost corelată întotdeauna, în mod organic, cu preocuparea nobilă de a asigura literaturii naţionale o bază trainică de înflorire, de dezvoltare pe căi drepte, sigure. Încă din 1927, aflîndu-se la conducerea revistei „Sinteza", G. Călinescu se adresa în primul rînd confraţilor de generaţie, stimulîndu-i din perspectiva viitorului, chemîndu-i să conlucreze cu seriozitate pentru literatura „de mîine". În apelul programatic „Spre cei care ne caută", apărut în nr. 3—4, se spunea : **„Ţinuta noastră gravă, care caută nu atît colaborarea obligatorie a ilustrelor nume, ci pe aceea a anonimilor inediţi, surprinşi tocmai în primul moment al ascensiunii lor, a intimidat în bună parte pe tinerii predestinaţi unor viitoare preocupări literare. Vorbim de literaţii zilelor de mîine, cărora ne adresăm noi, şi pe care-i sfătuim să-şi abandoneze orice sentiment de teamă şi neîncredere în ei înşişi, îi invităm să-şi încerce norocul pe arena literară a revistei noastre. Abia atunci, după ce vor fi învins anumite prejudecăţi îşi vor da seama aceşti scriitori de mîine, cum şi pentru cine apărem"**. Dintre scriitorii care atunci îşi pregăteau zborul spre culmile artei, publicaţi în paginile „Sintezei", trebuie amintit în primul rînd Camil Petrescu. Aici, el era înfăţişat publicului cu două ample fragmente din piesele „Mioara" (nr. 1) şi „Danton" (nr. 2). Un talent tînăr, promovat de G. Călinescu în paginile „Sintezei", a fost Aureliu Cornea. În nr. 3—4 e recomandat cu căldură şi obiectivitate : **„Tînărul scriitor, pe care „Sinteza" l-a înfăţişat pentru prima oară publicului românesc, aduce însuşiri incontestabile, ce i-au şi fost unanim remarcate. Deşi încă nu putem vorbi de o personalitate artistică a d-lui Cornea, al cărui proces de creaţie se pare că este echivalent cu acuitatea unei experienţe strict personale, îi vom recunoaşte darul observaţiei, mărunte uneori, dar constructive ; putinţa de a străbate prin pitorescul gesturilor omeneşti, pînă la motivele acţiunilor şi mai ales o atmosferă de fantazie a realului, în care amănuntul, desprinzîndu-se din înălţimea mecanică a faptelor, ia proporţii spirituale"**. Din păcate, Aureliu Cornea a avut o activitate creatoare restrînsă, îngroşînd boema literară a vremii, dar a meritat cu drept un loc în „Istoria literaturii române", unde G. Călinescu preciza : **„Rareori spiritul de observaţie ia într-un scriitor al nostru forme mai acute"**.

În relaţiile cu scriitorii tineri, G. Călinescu n-a împrumutat niciodată poza rigidă a mentorului scolastic, distanţa catedratică. Dimpotrivă profesorul venerat de atîtea generaţii de studenţi, care are darul magic de a electriza auditoriul, de a-l transpune nemijlocit în sfera ideilor înalte, savantul care astăzi conduce colectivul ştiinţific al Institutului de istorie literară şi folclor al Academiei R.P.R., format în cea mai mare parte din tineri cercetători, a ştiut să fie întotdeauna un om apropiat sufleteşte, măreţ în simplitate, sublim în atitudinile civice. A rămas astfel încă din vremea generoaselor avînturi ale începutului de drum. Elocvente sînt aceste rînduri dintr-o scrisoare primită de G. Călinescu la 5 noiembrie 1927 : **„Eşti ceea ce am căutat. Un confrate de aceeaşi vîrstă, un prieten literar. Un tovarăş de drum care mă ţine de braţ, nu care mă însoţeşte călare. Ceva aproape"**.

Elaborînd o operă monumentală, G. Călinescu nu s-a claustrat în turnul de fildeş, nu s-a detaşat de viaţa reală, înconjurătoare. Creatorul de geniu a stat mereu cu sufletul deschis şi urechea atentă la ecourile care veneau din afara camerei de lucru ce nu-i oferea decît liniştea prielnică meditaţiei profunde şi spaţiul potrivit arderilor spiritului imaginativ. G. Călinescu a ştiut să găsească permanent răgazul necesar pentru a se preocupa îndeaproape de soarta scriitorilor tineri. În 1930, iniţiind şi conducînd revista lunară „Capricorn", era însufleţit de aceeaşi dorinţă nobilă de a oferi tinerelor talente un mijloc sigur de afirmare, pus sub semnul exigenţei. În nr. 1, citim : **„Revista vrea să deschidă porţile celor tineri dar va evita publicarea inutilă a încercărilor. În coloana** Prezentări **se vor publica fragmente din producţia începătorilor (...) sau se vor face aprecieri asupra unei activităţi mai largi inedite. Cînd se va înfăţişa ceva excepţional se va face un supliment literar"**. Încetîndu-şi apariţia, din păcate, după al doilea număr, revista n-a avut posibilitatea să-şi pună în practică acest admirabil program. Doar în primul număr a avut prilejul să-l prezinte publicului cititor, prin intermediul unui amplu fragment autobiografic, pe Camil Baltazar, aflat atunci la primele sale volume de versuri.

Numărîndu-se printre colaboratorii de frunte ai unor reviste de prestigiu, ca „Romînia literară", „Adevărul literar şi artistic", „Viaţa romînească", G. Călinescu a continuat să fie alături de scriitorii tineri, fie prin îndrumări directe, cu caracter mai general,

Fotografia: ION MICLEA

de atitudine şi metodă artistică, fie prin discutarea la obiect a lucrărilor lor. De pildă, în articolul „Problema tinerilor", publicat în „Romînia literară" din 3 septembrie 1932, îi sfătuia pe cei cu aspiraţii literare să nu se grăbească în a încredinţa tiparului tot ceea ce aştern pe hîrtie şi mai ales să nu dispere dacă producţiile lor de început trec adesea neluate în seamă. Celor ce se arătau impacientaţi de greutăţile întîmpinate la tipărirea unei plachete de versuri sau a unui volum de proză, le spunea încurajator că numai scrieri bune să dea ei la iveală, deoarece **„nu este îndoială că se va găsi oricînd tipar"**, aşa cum au găsit, încă din anii de început, Mihail Sadoveanu, Liviu Rebreanu şi alţii. În perioada colaborării la revistele amintite, G. Călinescu n-a ezitat niciodată să iasă din sfera înaltelor şi profundelor sale preocupări, fie de creaţie originală, fie de studiere a literaturii române şi universale, pentru a se apleca cu atenţie, cu seriozitate şi căldură asupra lucrărilor scriitorilor tineri. Ceea ce l-a determinat să facă acest lucru era nu numai dorinţa de a fi mereu aproape de tineri, în mijlocul lor, ci şi impulsul unei superioare conştiinţe artistice, interesată organic de a descoperi şi promova talentele autentice care să reprezinte cu cinste literele româneşti. Exemplele sînt numeroase, şi-ar trebui să întocmim o lungă listă cu operele scriitorilor care, în anii de început, s-au bucurat de comentariile de excepţională competenţă şi putere de percepţie critică ale lui G. Călinescu. Referitor la onestitatea şi seriozitatea critică, la înţelegerea şi căldura sufletească, la modul extrem de judicios în care G. Călinescu a discutat lucrările scriitorilor tineri, e de ajuns să cităm propriile sale mărturii : **„Am făcut aceasta totdeauna cu nevinovăţie şi cu căldură, am luat lucrurile în serios, n-am persiflat, am întors opera şi pe faţă şi pe dos, pipăindu-i ţesătura, lăudînd ceea ce mi se părea bun, sfătuind, fără a dispera, unde mi se părea că nu-i bine, aşa încît examenul să fie temeinic şi să inspire încredere"**.

Împrejurările cele mai prielnice, cele mai eficace, de a fi nemijlocit între scriitorii tineri, de a conlucra entuziast, de a-i vedea afirmîndu-se, i le-a oferit lui G. Călinescu „Jurnalul literar", înfiinţat şi condus de domnia sa, la Iaşi, în cursul anului 1939. Pornind de la premiza, subliniată în articolul-program „Cuvînt pentru început", că revista va trebui să fie de o înaltă ţinută literară, şi **„nu un magazin de literatură îndoielnică"**, G. Călinescu anunţa că va acorda ospitalitate întîi de toate tinerilor de autentic talent, cu certe posibilităţi de dezvoltare, care înţeleg că exigenţa superioară a revistei nu este decît spre binele lor şi al literaturii române. **„Nu este nici moral şi nici folositor pentru un scriitor să caute reputaţia goală în locul înfăptuirii durabile"**, se spunea mai departe în articolul-program, adăugîndu-se : **„Acest respect pentru creaţiunea în sine voim să-l deşteptăm cu presupunerea că un tînăr va prefera mai degrabă să publice un singur vers admis în coada unei reviste ce judecă absolut şi nepărtinitor decît într-una cu uşile date de perete"**. Aceste principii diriguitoare au fost reafirmate de G. Călinescu şi în articolul „Avem un program", apărut în nr. 13 din 26 martie 1939, în care se sublinia şi mai apăsat că ţelul revistei era acela de a selecta talentele reale : **„Revista noastră nu va fi deci un cîmp pe care se vor aduna tinerii, ci un ac prin gaura căruia vor trece numai tinerii cu dimensiunea artistică"**.

Pe lîngă însuşirile artistice, conducătorul „Jurnalului literar" recomanda poeţilor, prozatorilor, criticilor şi istoricilor literari tineri să se cultive permanent, să-şi educe gustul estetic şi să-şi perfecţioneze mijloacele de expresie la şcoala marilor literaturi, a capodoperelor universale. În articolul „Instrucţii pentru colaboratori", apărut în nr. 49 din 3 decembrie 1939, G. Călinescu spunea : **„Noi vrem să promovăm o generaţie de poeţi culţi, cu multă cultură filozofică, estetică şi literară, care să fie conştienţi de natura spontaneităţii lor, şi să-şi definească propria poziţie artistică, fiind aşa sau altfel, motivat, ca în toate marile literaturi"**.

Într-adevăr, prin „Jurnalul literar" G. Călinescu a deschis porţile afirmării şi notorietăţii literare multor scriitori care s-au impus în evoluţia literaturii noastre contemporane. Aici a publicat multe din poeziile sale reprezentative Magda Isanos, stinsă din viaţă dureros de devreme. În paginile revistei s-a făcut cunoscut Eusebiu Camilar, pe care tot G. Călinescu îl prezentase publicului cititor în „Viaţa romînească". În domeniul criticii şi istoriei literare, G. Călinescu a promovat în „Jurnalul literar" pe G. Ivaşcu şi Al. Piru. La rubrica „Repertoriul nostru" aflăm şi o călduroasă prezentare bio-bibliografică a regretatului poet, tînăr pe atunci, Mihu Dragomir.

În 1945, aflîndu-se la conducerea ziarului „Naţiunea", G. Călinescu a iniţiat şi a îndrumat personal o pagină literară săptămînală, acordînd şi de astă dată acelaşi viu interes scriitorilor tineri. În pagina literară a „Naţiunii", în numărul din 15 iulie 1946, G. Călinescu a prezentat-o pentru prima dată pe Veronica Porumbacu, necunoscută încă atunci, discutîndu-i volumul de versuri inedit „Visele babei Dochia", în care remarca **„o paletă simplă şi vie"**. De reţinut este, de asemenea, cronica literară din numărul din 12 ianuarie 1948, semnată de G. Călinescu, asupra volumului de versuri al lui Geo Dumitrescu „Libertatea de a trage cu puşca", din care desprindem : **„Dispoziţia sufletească a poetului e vibrantă şi acest lucru e îmbucurător... Temele poemelor sale sînt de categoria sublimului şi a tragicului"**.

Timp de peste patru decenii, toate generaţiile de scriitori, critici şi istorici literari tineri au simţit îndreptate asupra lor profunzimea gîndirii călinesciene, obiectivitatea, fineţea şi căldura sufletească a celui ce a ridicat în cultura românească un monument mai trainic decît bronzul. Scriitorii tineri din generaţia de astăzi au aflat în G. Călinescu nu numai un strălucit model de urmat, un venerat maestru, un izvor purificator reîntineritor şi dătător de noi puteri creatoare, ci şi un confrate de vis şi de trudă, un suflet tînăr, generos şi entuziast, animat de aceleaşi nobile idealuri de umanitate şi patriotism. În „Cronica optimistului" din „Contemporanul", G. Călinescu s-a aplecat nu numai cu recunoscuta-i competenţă, ci şi cu sinceră dragoste asupra versurilor lui N. Labiş, Al. Andriţoiu, Ion Brad, Ion Horea şi ale altora, supunîndu-le aceluiaşi examen atent, luminîndu-le perspectivele. De asemenea, a răspuns cu bunăvoinţă corespondenţilor din întreg cuprinsul ţării care i-au încredinţat încercările lor literare, comunicînd un sentiment de reală satisfacţie intelectuală şi sufletească atunci cînd descoperea germenele artistic.

Noi, tinerii de azi care mînuim condeiul, nu avem cuvinte pentru a ne exprima deplin adînca noastră recunoştinţă şi veneraţie, marile simţăminte de bucurie şi mîndrie de a fi contemporani cu veşnic tînărul G. Călinescu.

Teodor VÎRGOLICI

OMAGIU

Grandios şi prozodic, alert şi suav, coral şi domastic, focos şi amabil, glacial şi năpraznic, proteic şi sumbru, numenal şi simfonic — monadă fiind — s-ar cuveni gloriei omului un paian cum numai Citharedului în Elada.

Categoria lui — în ordine omenească — descinde din înţelepciunea fabuloasă, născătoare de unici şi exemplari într-o ierarhie de valori clasice, bîntuită de filfîrea neliniştii romantice a investigării, confirmată de fulgerarea lucidă a cunoaşterii.

Aduce atîta juventute în aerul ţării mele, încît olimpicii sunt încercaţi de teribila bănuială că Fîntîna Juvenţei a secat în mit, ca să ţîşnească vicace în realitatea României.

Laudă lucrurile — cu verbul viguros al muncitorului care-i este tovarăş, sfătuitor şi pildă — şi le cuprinde în ritmul muncilor şi al zilelor lui consacrate poporului care-i încarcă rădăcinile cu sevă ca să culeagă roadele iubirii de ţară şi de oamenii pentru care înfloreşte şi leagă şi murmură poeme.

Intră în viitor dimpreună cu România, purtător al unui trecut de glorie, primus inter pares într-un prezent voltaic al cărui unul dintre arhitecţii-artişti este, tăind esplanade, sădind columne, înmărmurind statui, plănuind academii.

Numai ci îmi evocă bărbaţii iluştri ai culturii mele : patetical „amant al patriei" Bălcescu, vulcanicul vates Heliade, elevatul european Cantemir, demiurgul cosmogoniilor Eminescu, magnificul magistru Maiorescu, picantul fin al Pepelei Panu, sfătosul sempitern Creangă, şi principele prozei Caragiale,.. întregul contingent al cititorilor care i-au stat exemplu statornic şi cărora li-i seamănă întru nobleţea cugetării şi dăruirea faptei.

Eram într-o aulă de curs în care a pătruns purtînd în mîna dreaptă, un trandafir roşu — „la rosa cabal" — desăvîrşirea concentrică a petalelor conservînd esenţele şi concentrînd simbolul, şi m-am îmbătat de spirit, urmărindu-l în inspecţia picarească a Cîmpiilor Elizee.

Să ne bucurăm asadar, intonînd studenţeşte Gaudeamus, căci se cade magistrului meu — coleg nestiutor de senectute — libaţie nu cu licoare cecubă, ci amfore ample cu nobile vinuri ierarhe, juvenes dum sumus.

Cărturar — cărţile lui mă-nconjoară saturate de sunet, permanente de parfum, confidenţi de culoare, înnobilîndu-mi tihna, populîndu-mi studiul, păzindu-mi veghea, învăţîndu-mă imaginea, întrupîndu-mi ideea, încorporîndu-mă.

Urare unanimă : Evohe !

Romulus VULPESCU

Sînt omagii care se cer perpetue şi n-au nevoie de hazardul calendarului. Sînt prezenţe cărora le putem doar convenţional asocia împrejurarea unei aniversări. G. Călinescu reprezintă o astfel de mare prezenţă ; o prezenţă al cărei exemplu ni se dăruieşte oricînd spre meditare. Căci spectacolul uimitor şi fulgurant al intelectului său ne lasă mereu să desprindem o lecţie de gîndire. Acest spirit ce pare, înainte de toate, ingenios ori chiar paradoxal, stăpîneşte un secret pe care trebuie să-l învăţăm cu toţii : el ştie tăia franc, cu un gest superb, nodul gordian al problemelor care se apropie. El ştie, ca nimeni altul, să meargă **direct** spre opera de artă, ca s-o apuce strîns dintr-o dată. Produce totdeauna o impresie de surpriză, tocmai fiindcă nu se teme să pară comun. Mărturii pentru aceasta ? Iată una, revelînd gîndirea solidă din care-a izvorît **Enigma Otiliei** : „În roman o cît mai mare banalitate, ca metodă, e o poziţie de lucru mai fertilă".

Erudiţia academicianului Călinescu e mai presus de orice îndoială : dar nu ştiu erudit care, după ce a poposit îndelung printre stive de tomuri, să poată sta drept precum dînsul, în faţa materialului cercetat ; care să pară că merge cu pieptul gol, liber de acea funestă armură, în care se ascund savanţii bîntuiţi de „obsesia bibliografică". Cum singur a spus-o, în jurul său adună cîteodată o „documentare monstruoasă". Dar profuziunea documentară e aici mai mult un mijloc rafinat pentru a obţine culoare şi atmosferă. Niciodată, în opera academicianului Călinescu, opinia personală a criticului nu şovăie, fricoasă, gata să se împiedice în stîncăria ciclopică a informaţiei. Chiar dacă se arată repede, pentru o clipă, ea păşeşte cu alegră siguranţă.

Hărnicia lui este exemplară. Îşi impune o absolută punctualitate, zicîndu-şi că n-avem voie să întîrziem cînd soarele însuşi nu întîrzie pe cer în nici o dimineaţă. Să ne amintim rîsul său usturător la adresa inactivităţii pretenţioase pe care o constata cu peste două decenii în urmă, în rîndul multor specialişti ; atunci cînd, nemulţumit de atîtea rosturi rele ale culturii noastre, „optimistul" de azi era silit să-şi certe contemporanii ca un „mizantrop". Bineînţeles, „leneşul intelectual" nu putea fi extirpat din cuprinsul culturii noastre, cum îndemna acad. G. Călinescu, înainte ca însuşi climatul acestei culturi să se prefacă radical. În aşa fel, încît să se împlinească şi această exigenţă, pe care acad. G. Călinescu a onorat-o întotdeauna şi pe care, încă de mult, de pildă prin 1939, o formula explicit : „Omul de cultură adîncă trebuie să fie şi un jurnalist în sensul bun al cuvîntului, adică un educator de minţi". Pentru umanistul G. Călinescu, rîvna proprie veritabilului cărturar nu seamănă nicicum cu o glacială acumulare de cunoştinţe. Tinerilor, în primul număr al **„Jurnalului literar"** de la 1939, el le propunea „să se înflăcăreze de idei generale şi de creaţia artistică". Asta a încercat constant acad. G. Călinescu : „a capta la marea cultură pe cît mai mulţi" dintre tineri ; „a înlocui pe bardul analfabet de pînă mai ieri", printr-o conştiinţă artistică matură ; „a face din poeţi nişte scriitori, adică nişte tehnicieni, a face din scriitori nişte cărturari..." „Ne trebuie — declara el tot în 1939 — o temperatură intelectuală mai ridicată".

Şi ne mai trebuie mîndria operelor pe care le zămisleşte poporul nostru. Dacă vrem să înfăptuim „un secol de aur", să avem orgoliu patriotic al muncii noastre ; să trăim „sentimentul cetăţii". Aceste nobile îndemnuri, vechi de cîteva decenii, sînt năzuinţele unui intelectual „visător de marea existenţă" şi, prin aceasta, contemporan cu viitorul. De aceea el participă, în primele rînduri, la uriaşa faptă de cultură pe care o prilejuieşte socialismul ; de aceea laudă vibrant înnoirile. De mult, academicianul G. Călinescu şi-a cîştigat dreptul de a lansa tinereţei aceasta superbă provocare : „Eu sînt mai tînăr decît mulţi tineri".

Dan HĂULICĂ

DOAMNA

În primul an de după înființarea gospodăriei agricole colective, ura dintre David Muraru și fiul său Petre, alimentată de certuri mai vechi și mai noi, devine din zi în zi mai puternică.

Satul Prunari participă direct sau indirect la cearta din sînul familiei Muraru. Dușmănia aceasta este un aspect al înfruntării dintre cei ce au făurit gospodăria și cei ce caută să se opună, tacit sau direct, dur de cele mai multe ori, bunului ei mers.

Transformat sufletește de evenimentele la care ia parte și de influența celor mai buni prieteni ai săi, (mai ales de inginerul Rădulescu) Petre devine, după îndelungate ezitări, purtătorul de cuvînt al celor mai buni oameni din sat. El se apropie de tatăl său și schimbă ceva din mentalitatea lui de vechi proprietar.

Romanul este polemic. Personajele, prezentate mai ales sub aspectul transformărilor de conștiință, se definesc în lupta cu vechiul.

Iuliu Rădulescu, agronom tînăr și de aleasă ținută intelectuală, prezent în fragmentul „Doamna" din romanul „Omenia", este unul dintre factorii care, în mediul Prunarilor, ajută la afirmarea noului.

În ultima zi a lunii iulie, inginerul Rădulescu primi prin Maria, servitoarea domnului Maximilian Crețoiu, următorul bilet: *„Dragă Iuliu, mi-ai spus de mai multe ori că te pasionează pictura. În privința asta, satul Prunari nu-ți poate oferi mare lucru, în afară de proximitatea cu biserica lui Vodă Paisie. Dacă vrei să vezi tablouri interesante și, în general, piese de artă de un gust sigur și de o autentică valoare, însoțește-mă acuma în afara comunei, la doamna Patriciana Ghițescu, de care probabil ai auzit. Bătrîna stă cam departe, dar efortul deplasării pînă la ea va fi, nu mă îndoiesc, răsplătit cu prisosință. Dacă nu poți să vii, anunță-mă! Liana".*

— Cînd ți-a dat biletul? se interesă Rădulescu.

Maria îl privi dintr-o parte și-i răspunse leneș:

— Adineaurea. V-a văzut cînd ați venit...

— Mda!

Inginerul stătu cîteva clipe nehotărît. Femeia din fața lui respira rar, din pricina căldurii, și își bălăngănea picioarele pe marginea patului. Se uita la el cu un aer complice. Parcă zîmbea.

— Vă așteaptă, explică ea, rîzînd.

Rădulescu rămase surprins. „Cum de-și permite?" socoti el, grav. Auzise ceva despre raporturile, foarte încurcate, dintre Maria și familia lui Crețoiu, dar nu le dăduse nici o importanță. Acuma, atitudinea femeii îl descumpănea.

— O să vin ceva mai tîrziu, răspunse el rece, uitîndu-se în altă parte. Spuneți-i vă rog, să mă strige cînd iese!...

— Dar... domnu' inginer, domnișoara vă așteaptă acuma.

Femeia se ridică de pe pat și se îndreptă hotărîtă spre el. Fără să mai întrebe ceva, ciuguli de pe cămașa lui Rădulescu niște scame, reale sau imaginare, apoi netezi pînza, mîngîindu-l încet, pe umeri și pe brațe.

— S-au agățat niște gorgoațe, explică ea zîmbind. Avea o palmă moale care ardea cînd îi atingea pielea. Era o femeie frumoasă. Se purta cu iia desfăcută la gît. Rădulescu înghiți în sec.

— Comunicați-i ce v-am spus, mormăi el politicos, dar foarte hotărît. Își aranjă gulerul și se duse spre fereastră cît mai departe de ea. Maria continua să-și scuture degetele cu un gest cît se poate de firesc. Apoi se apucă să-și aranjeze basmaua și iia. Parcă n-avea de gînd să plece.

„Periculoasă femeie", decise în gînd. Era cald, un zăduf care fierbea totul, și părul muierii avea o aromă amețitoare, de fîn și de ierburi. Deși se silea să fie atent la alte lucruri, inginerul nu mai simțea în palme decît atingerea cu carnea ei. Afară, aerul încins se mișca lute pe acoperișuri și pe ulița plină de praf. Maria rămînea prea mult.

— Asta e, repetă el. Comunicați-i ce v-am spus!

Servitoarea îl privi disprețuitoare și, fără să-și întoarcă privirea de la el, pipăi clanța ușii.

— Bună ziua, mai întîrzie ea cu o ultimă speranță.

— Bună ziua.

Rădulescu se uită pe geam. Maria ieși deandaratelea. Abia se mișca. Traversă încet curtea și, din poartă, se mai uită o dată spre el. Părea că e gata să se întoarcă. Călca legănat, fără grabă și fără interes, aranjîndu-și într-una iia desfăcută la piept. Uneori se împiedica. Rădulescu nu știa ce să facă. Terminase treburile în gospodărie, poftă de citit sau de scris n-avea, dar nici să se ducă la Liana nu se putea hotărî. Gesturile molatece ale servitoarei privirile ei îmbietoare și nerușinate, îl încurcau. Îi era teamă să nu se întîlnească pe coridoarele înguste de la Crețoiu, tocmai cu ea. Acum își amintea și mai bine de cineva care îi vorbise de ibovnicile domnului Maximilian. Fața palidă, plină de riduri mărunte, și privirea chinuită a doamnei învățătoare, îi veniră deodată în minte, asociate cu un stăruitor sentiment de milă. „Ciudată familie!" decise el. Se hotărî să plece mai mult din dorința de a înțelege ceva din raporturile Lianei cu ai ei, decît din interes pentru tablouri.

Se spăla atent, curățindu-se meticulos de praful adunat pe cîmp. Apa rece îl înviora. O plimbare în doi, pînă la vila doamnei Ghițescu, era un lucru cît se poate de nimerit. Liana avusese o idee bună.

Își schimbă rufăria și alese un costum alb, puțin cam țeapăn. După un moment de ezitare își puse cravata. „E totuși o vizită simandicoasă", reflectă el, cercetîndu-se în oglinda spartă. Cămașa de poplin se potrivea bine.

Cînd intră în curtea lui Crețoiu, rămase descumpănit. Servitoarea se uita la el din colțul unei magazii cu ușa deschisă, iar de sus, din casa mare, cu podoabe de piatră, se auzeau uși trîntite și răbufnelile unor certuri. După cîteva clipe se lăsă liniștea.

Deși mai fusese aici, în repetate rînduri, Rădulescu nu se simțea bine în această casă. Teama că ar putea asista la scene nedorite îi întîrzia mișcările.

Uneori avea impresia că n-o poate înțelege pe Liana. Privirile ei molatece, bucuria cu care îl însoțea în plimbări, se potriveau greu cu dezinteresul declarat pentru munca lui de inginer și pentru ideile privitoare la viitorul prunarilor. Cîteodată, era înclinat să creadă că Liana îl acceptă dintr-un capriciu, alteori pasiunea cu care răspundea îmbrățișărilor lui îl făcea să uite de îndoieli. O iubea și era în stare să-i ierte orice, numai să știe că și ea îl iubește în egală măsură. Era fericit că o cunoscuse.

— Domnișoara e sus, îl anunță servitoarea, din magazie.

Femeia zîmbea, puțin într-o parte, cu același aer complice. Toca niște frunze de sfeclă, pe un fund mare de lemn; stropii de zeamă verde îi săriseră pe mîini și pe față. Din mijlocul curții, Rădulescu observă foarte bine că picăturile îi împroșcaseră gîtul gol, și mai ales pielea de pe sînii pe jumătate dezveliți. Încă nu se încheiase la cămașă.

— E singură? se interesă el prudent, ignorînd, în mod voit, răbufnelile auzite cu cîteva clipe mai înainte.

— Vă așteaptă, repetă servitoarea. Nu știu dacă o mai fi cu cineva...

Se vedea că minte, dar Rădulescu nu mai insistă. Se îndreptă încet spre casă, ca și cum totul ar fi decurs normal. Treptele mari de la intrare aveau același luciu de piatră lustruită și frecată îndelung; pilaștrii cu podoabe bogate, aceleași capiteluri, cu frunze strîns încolăcite. Clădirea însă, în întregul ei, nu mai avea nimic din aerul tainic cu care îl întîmpinase la prima vizită. Arhitectura, greoaie, era mai mult contrariantă decît impunătoare.

Mersul pe sală și apoi prin holul întunecos al casei îi dădea lui Rădulescu senzația unei plimbări printre ruine.

Deschizînd ușa coridorului, avu senzația că scîrțîitul balamalelor va declanșa năruirea tavanului. Începu să calce cu multă grijă și, inconștient, ridică privirea în sus.

— Hai vino! se auzi din fundul coridorului.

Inginerul plecă ochii. Liana îl aștepta în pragul ușii ce dădea în camera ei, într-o rochie de mătase lipită strîns pe bust. Părul contrasta viu cu culoarea deschisă a mătăsii.

— Am întîrziat cumva? întrebă Rădulescu, prudent.

O sărută pe obraz și pe gît, apoi închise ușa. Liana i se desprinse din brațe și se așeză pe un scaun.

— N-ai întîrziat. Spune-mi, începu ea direct, vrei să faci o plimbare pînă la nașa mea?

Rădulescu dădu din umeri. Din moment ce se afla la ea, întrebarea nu-și mai avea rostul. Înțelese însă, că nu era vorba numai de plimbare, așa că dădu din cap zîmbind, în semn de aprobare.

— Merge și mama. Nașa se plînge de urît, explică ea, și cînd nu poate să coboare în sat, ne trimite vorbă s-o vizităm.

— Sînt curios să-i văd tablourile, preciză binevoitor Rădulescu.

Bănui că doamna Crețoiu vrea să-l cunoască mai bine și se felicită pentru ideea de a-și fi pus costumul alb. Nu știa nici el de ce, dar era mai mult ca sigur că mama Lianei e o femeie ceremonioasă. Ceea ce îl incomoda era aerul puțin înțepat al Lianei. Se lăsase sărutată. Ceva însă, în toată făptura ei, respira răceală. Gestul îmbrățișării fusese forțat.

Se așeză pe scaun, neștiind ce să spună.

— Mi-era teamă că n-o să mergi, șopti Liana, cu vocea întretăiată.

Era blîndă. Avea acum în glas o dulceață aparte, privirile ei îl învăluiau doritoare. Expresia feței i se schimbase așa de mult, că Rădulescu se întrebă dacă totul nu e decît o părere. „Bat cîmpii", se gîndi el, cu veșnica teamă de ridicol. „Poate că totul nu e decît o închipuire". Fata lui Crețoiu veni lîngă el și-l mîngîie încet, pe păr și pe frunte. Mîinile ei știau să-l liniștească.

— Liana! se auzi, de pe coridor, vocea tremurătoare a cuiva. Inginerul se dezmetici. Liana sări de lîngă el și începu să-și netezească rochia.

— Imediat! răspunse ea calm.

Era doamna Crețoiu. Avea un glas obosit; la început Rădulescu avu impresia că strigase după ajutor.

În urma ei se auzi imediat o ușă trîntită. Vocea aspră a domnului învățător umplea tot coridorul.

— Las-o în pace, nu te mai prosti! își avertiză el soția.

— Măi fată! repetă femeia, exasperată. N-auzi?

Liana se înroși brusc și ieși înainte de a termina cu aranjatul rochiei.

— Dacă mai vine inginerul tău, se auzi clar vocea doamnei Sabina, nu mă mai așteptați! Plecați singuri!... Uită-te și tu!... Taică-tău, începu ea să plîngă. Spune-i!...

Se întrerupse. Rădulescu își închipui gestul crispat al Lianei. Se mai auziră cîteva mormăieli, niște pași tîrșiți, alte uși trîntite, și pe coridor se făcu, în sfîrșit, liniște. Liana se ivi roșie, cu privirile rele. Se duse la oglindă și, după ce trase energic cu pieptănul prin păr, se întoarse spre Rădulescu cu același aer străin de la începutul întîlnirii.

— Să mergem! îl invită ea, sec.

Inginerul se ridică greoi. Situația era penibilă, se simțea nehotărît și mai ales inutil.

O urmă fără să întrebe nimic și cînd ieși pe coridor, avu din nou senzația că tavanul stătea gata să se năruie.

★

Vila Patricianei Ghițescu era destul de departe, dar ei nu erau în stare să-și spună nimic deosebit. Poteca pe care o apucaseră de-a dreptul, lăsînd drumul mare undeva la stînga, urma poala sinuoasă a unui deal. Pe lîngă ea, livezile grele de rod se întindeau într-o parte și alta. Prune brumate, vinețiî sau albastre se zăreau printre crengi. În iarba țepoasă și scurtă, cosită de curînd, zumzuiau albinele și viespile grămădite pe fructele proaspăt căzute. Cerul era senin, soarele ardea fără milă, și aerul se saturase de mirosul pătrunzător al prunelor care se pîrguiau. Carnea lor plină, grea de must și de tăria aromelor, avea ceva reconfortant. Recolta era excelentă.

— Abia acuma îmi dau seama ce locuri minunate sînt aici, mărturisi grav inginerul.

— Crezi? întrebă ea, sceptic.

— Nu vezi? se entuziasmă el. Recolta o să-i mulțumească pe oameni...

— Da, admise Liana. Pe rachiu se iau bani buni, doamna Ghițescu, nașa mea, a strîns în tinerețe o avere...

Pe Rădulescu îl surprinse disprețul cu care Liana pomenea despre aceste lucruri. Vorbea de parcă fabricarea rachiului ar fi atins-o direct, dezonorînd-o. Își dădu iar seama că n-o cunoaște. Tactul, pe care și-l impunea totdeauna, îl făcu să abată discuția.

— Tablourile de care spuneai sînt cumpărate în tinerețe?

— Da, explică Liana. Soțul cucoanei a fost plin de bani. A stors aur pînă și din ultima găleată de borhot... Se spune că era un tip foarte energic.

De la o întrebare la alta și de la răspuns la răspuns lucrurile căpătau un înțeles tot mai clar. Și totuși Rădulescu își dădea seama că dincolo de convorbirea aceasta seacă, la fel de plicticoasă ca aceea din ziua primei lor întîlniri, nu era în stare să priceapă mai nimic din firea Lianei. Se întîlneau și se sărutau aproape în fiecare seară, petreceau în lungi discuții, dar ce credea ea despre ei doi, ce planuri avea și ce gînduri o frămîntau, nu reușea să afle cu nici un chip. Liana se pricepea de minune să aducă convorbirea pe făgașul dorit de ea. Uneori era drăgăstoasă și se dăruia îmbrățișărilor lui, pînă la uitarea de sine. Alteori, era răutăcioasă sau plictisită. Ascundea mereu cîte ceva. Întrebările lui despre cei din casa ei, despre vremea studenției, o găseau pregătită cu răspunsuri evazive sau cu alte întrebări. Se ferea.

— Unde plasa marfa? mai întrebă inginerul.

Afacerile lui Ghițescu îl interesau.

— Tata mi-a explicat, îl lămuri Liana, că avea contracte cu toți proprietarii de restaurante din nu știu cîte orașe. Instituise un fel de monopol, mai teribil decît al statului. Cînd venea toamna, toți țăranii aduceau prunele la cazanele lui de pe marginea gîrlei, la poverne. Poate le-ai văzut...

— Da... Mi le-a arătat cineva.

— ...aduceau, își reluă firul Liana, cea mai mare parte din recolta lor. Ghițescu făcea contracte cu ei, din primăvară, uneori pe mai mulți ani. Dădea niște avansuri. Pe urmă își executa datornicii cu jandarmii și cu tribunalul. Se mai spune că avea și samsari prin tot județul. Ăia cumpărau prunele cu ridicata, și cele douăzeci de alambicuri funcționau din plin pînă iarna tîrziu.

— Habar n-aveam că a existat aici un asemenea afacerist.

— Și încă ce afacerist! aprecie cu oarecare admirație Liana. A făcut comerț și cu lemne. Le ducea la Brăila și de acolo în Grecia. Nașa pretinde că după primul război mondial, Salonicul s-a reconstruit cu stejarul furnizat de *casa* — sublinie cuvîntul — Ghițescu.

— A fost o firmă serioasă, glumi inginerul.

Liana nu sesiză tonul.

— Desigur, admise ea.

Rădulescu o privi mirat. În cuvintele ei era un ciudat amestec de silă și admirație față de lucrurile de care pomenea. După felul în care vorbea de partea bănească a afacerilor lui Ghițescu, era înclinat să creadă că tovarășa lui de drum își respecta nașa, din toată inima. Scîrba de borhot n-o tulbura decît în treacăt. Îi părea bine că Liana nu reușește să-și cenzureze întru totul părerile.

— Dar acuma? reluă el întrebările. Acuma, cu ce se ocupă doamna?

— Acuma... Ce să facă? Prea strălucit n-o duce... Dar nici rău... A devenit însă, ciudată; de cîte ori mă duc pe la ea mă ia cu frig. Trăiește ca o cucuvaie...

Desen de VANDA MIHULEAC

— E singură?

— Singură și ciudată, tare ciudată. O să vezi...

Deveni și mai curios. Oamenii aparte îl atrăgeau totdeauna.

De după colț de deal, izolată și plină de o anume măreție, vila masivă a doamnei Ghițescu, de fapt, mai mult un conac gospodăresc decît o vilă, se ivi deodată în toată splendoarea sa. Se vedea, de departe, că totul fusese lucrat aici cu o minuție și o pricepere exemplară. Ornamentele din ceramică smălțuită, fier forjat și lemn, străluceau în soare. Țigla de pe acoperiș părea un mozaic, crestăturile din jurul ferestrelor semănau cu niște dantele.

„L-o fi costat o groază de bani", reflectă inginerul. Înțelegea acum, și mai bine, cît de grandioase fuseseră afacerile domnului Ghițescu.

Deasupra pivniței, sala mare avea acoperișul străjuit de zeci de stîlpi din piatră. Un briu de lemn, încrustat și lăcuit, unea capitelurile într-o combinație de materiale și de podoabe care aduceau aminte, în egală măsură, de casele din partea locului și de mînăstirile Olteniei. Contraforții din bolovani de rîu, care împrejmuiau zidurile, îl făcură la un moment dat pe Rădulescu să se gîndească și la culele boierești. Aici însă totul era șlefuit și cizelat cu atîta grijă, că asocierea i se păru nepotrivită. Cînd se apropiară mai bine, își dădu seama ce multe încăperi are clădirea și cît de savant fuseseră amenajate curtea și împrejurimile. Brazii de pe dealurile mai apropiate sugerau, foarte precis, niște covoare vegetale, întinse pînă în apropierea curții. Parcul din preajma vilei avea aleile pardosite cu lespezi și, din loc în loc, se vedeau fîntîni, împodobite cu cahle smălțuite.

De la distanță totul părea deosebit de frumos. Soarele bătea puternic în ziduri. Vila întreagă strălucea. Dar o dată intrat în curte, Rădulescu observă că strălucirea de departe era în mare măsură iluzorie.

Poarta pe care o împinse la loc avea un scîrțîit prelung. Balamalele erau neunse, lemnul putrezise.

O alee largă ducea de la poartă spre treptele intrării.

Rădulescu înregistra atent cît mai multe amănunte, fără să comenteze nimic. Pe aleea pustie, pașii lui și ai Lianei sunau limpede. În jur, se vedeau vechile șiruri de trandafiri, din care nu mai rămăseseră decît niște mărăcini uscați, cu spinii căzuți. Printre ei, bălăriile se înălțaseră înecînd totul. O mulțime de muște, cu burta albastră, bîzîiau pe deasupra lor și a apei puturoase din bazinele neîngrijite și deteriorate. Straturile de flori erau năpădite de urzici, iar mai încolo, de-a lungul gardului de cărămidă, pe jumătate dărîmat, creșteau cucuta și loboda. Două statui, niște zeițe goale, aveau sînii fărîmați, iar pe pulpe și rotunjimile șoldurilor, se vedeau, mînjite cu cărbune, niște inscripții obscene.

— Uite și magaziile! îi atrase Liana atenția.

Rădulescu se întoarse și văzu, dincolo de vilă, o altă curte cu două clădiri lungi. Acolo ruina era și mai evidentă. Acoperișurile aveau găuri mari, tencuiala zidurilor se năruise.

— Ce ținea acolo? se interesă el.

— Rachiul. Sînt depozitele de țuică.

— La un loc cu vila?

— Apropiate. La depozite ducea un alt drum. Murdăria și harababura de acolo nu trebuia simțite aici.

Cei doi ajunseră lîngă treptele de la intrare. Pe lespezile de marmură lustruită, se încălzeau la soare niște șopîrle. Cîteva se mișcară speriate, ascunzîndu-se în bălării. Cele mai multe rămaseră pe loc. Ceva mai sus, pe balustradă, se ciuguleau două găini, singurul semn că în casă locuiește cineva.

— Naşă! Naşă!

Liana luă mînerul de fier din ușă și se apucă să strige, bătînd cu toate puterile în lemn. Nu răspundea nimeni.

— Naaașă! repetă ea, prelung.

După ce așteptară puțin, de prin odăile din fund se auziră niște scîrțîituri. O bătrînă, pămîntie la față, înfășurată într-un halat mare înflorat, se ivi deasupra, în cerdac.

— Cine e? întrebă ea.

— Sărut mîna, naşă. Eu sînt...

— A... tu... Cu cine mai ești? se interesă femeia, schimbînd tonul.

— Cu domnul inginer Rădulescu...! Iuliu Rădulescu... de care știți...

— A... domnul inginer, se mișcă gazda...

Se întoarse repede ca să coboare la ușă, dar după doi pași, reveni la marginea cerdacului.

— Maică-ta n-a venit?

Un moment. Liana tăcu stînjenită. Apoi minți, simplu:

— I-a fost rău. N-a putut ieși.

Stăpîna se hotărî, în sfîrșit, să coboare. În broasca ușii scîrțîi o cheie, doamna Ghițescu apăru în prag. Era o femeie mărunțică, cocoșată, cu părul roșu vopsit și pus pe moațe de hîrtie. Halatul înflorat, ponosit și ros în coate, avea un luciu unsuros. La cea mai mică mișcare, femeia răspîndea în jurul ei un miros persistent, de parfum.

— Bine-ai venit, fină, începu ea ceremonios, întinzînd mîna ca să-i fie sărutată. Bine-ați venit, domnule!

Fina se conformă îndemnului și-i sărută degetele, dar Rădulescu se simți deodată atît de crispat, că abia avut tăria să-i strîngă mîna. Patriciana Ghițescu îi aruncă o privire plină de reproș. Nu zise nimic.

— Bine v-am găsit, doamnă, se adaptă el situației.

Era intrigat. După întîlnirea de acasă cu servitoarea, și după ce asistase la cearta din casa lui Crețoiu, vizita aceasta, pe care o acceptase mai mult din convenință decît din interes, îi oferea surprize peste surprize.

Doamna deschise ușa pînă la perete, și-i invită cu un gest larg, caraghios.

— Poftiți! Sînt bucuroasă să vă văd!

Rădulescu o lăsă pe fată s-o ia înainte. Tropăitul pe scări stîrni groaza unui șobolan, care le trecu înnebunit pe dinaintea azvîrlindu-se într-o gaură. Liana scoase un țipăt. Inginerul tresări speriat, apoi o luă de mînă făcîndu-i semn să se liniștească. Surprizele abia începeau.

★

Doamna Patriciana Ghițescu își invită musafirii într-o cameră mare, cu chilimuri și cu felurite icoane atîrnate pe pereți. Aici era măturat, iar pe pervazul ferestrei se vedea că într-o anume vreme, cineva ștersese puțin din praful gros.

Într-o parte și alta a odăii se găseau două canapele, acoperite cu plocade de lînă albă. Țesăturile groase, cu ciucuri, rotunjeau colțurile prea ascuțite ale mobilei. Icoanele colorate străluceau în lumina soarelui strecurată prin perdele, și a candelelor cu mucul aprins. Cîteva portrete mari, printre care Rădulescu descoperi, surprins, un bărbat în ițari și vestă, atîrnau pe peretele opus. Masa, acoperită cu un alt chilim, avea în jur patru scaune de nuc. În dreptul fiecăruia se găsea cîte un album gros, cu scoarțe de piele. Se vedea că doamna ținea această masă special pregătită pentru musafiri.

— Vă rog să mă iertați puțin, se scuză ea cu multă delicatețe.

Ieși din încăpere. Rădulescu continua să se uite pe pereții încărcați de poze și de șervete albe, legate la mijloc. Sub tavanul de lemn de stejar sculptat și lăcuit, atîrnau trei lămpi bogat împodobite. Portretul lui Mihalache, alături de portretul doamnei și al unui bărbat sever, cu mustăți mari și cu trei decorații rotunde pe piept, probabil răposatul soț, căpătă deodată o semnificație deosebită.

Liana se uita interesată prin albumul din fața ei. Inginerul tăcea. Doamna reveni destul de repede, îmbrăcată într-o rochie de culoarea vișinii putrede, cu părul eliberat de moațe, pieptănat în zulufi; purta niște ciorapi galbeni, groși, care îi ascundeau, destul de bine, varicele.

— Aveți o casă minunată, căută Rădulescu s-o măgulească.

— Am domnule, îl aprobă doamna, convinsă. Deși... am avut case și mai frumoase... S-au prăpădit... Bombardamentul, explică ea, naționalizările...

Inginerul o consolă cu falsă înțelegere.

— O stăpîniți însă pe aceasta.

Văduva exportatorului ridică ochii și oftă.

— Nu, domnule, explică ea cu o voce înceată, nici pe aceasta n-o stăpînesc deplin. Răposatul meu soț, Dumnezeu să-l ierte!, se închină doamna evlavios, făcînd o cruce spre portretul omului cu decorații și spre icoane, s-a certat, puțin timp înainte de moarte, cu niște rude din partea neamurilor mele. El n-avea rude mai apropiate, făcu ea o paranteză. Mi-a exclus nepoții

FRAGMENT DE ROMAN DE MIHAI DIACONESCU

de pe lista moștenitorilor, și mie, mi-a lăsat prin testament casele de la București, din Sinaia și de la Brăila, — oftă ea, acum naționalizate. Vila de aici, foarte rîvnită de nepoți din pricina împrejurimilor bogate în vînat, a fost cedată de soț statului, pentru un azil de bătrîni care să poarte numele lui. Mie mi-a lăsat dreptul de uzufruct.

— A fost un filantrop, o măguli Rădulescu iar.

— A fost în nervi, domnule. Asta s-a întîmplat prin... '37—'38. A primit felicitări de la autorități, scrisori cu înjurături de la rude... Totul a fost o absurditate.

— Gestul cu azilul e totuși impresionant.

— Prostii. De pe urma acestui act necugetat eu n-am astăzi decît dreptul de uzufruct. E frumos?

Fina asculta puțin mirată, Rădulescu interesat.

— Cum e — nu pricepu el — acest drept?

— Uzufructul, îl lămuri doamna Ghițescu, binevoitoare, și cu lux de amănunte, este un drept real, de folosință, pe care o persoană, denumită uzufructuar, îl exercită pînă la încetarea sa din viață asupra unor lucruri aparținînd altei persoane. Scrie în codul civil, articolul 517. Nu știați?

— Nu, mărturisi inginerul mirat.

— Nici nu merită, aprecie doamna. Deși, după părerea mea, ar trebui să-l moștenesc pe răposatul meu soț în chip firesc, din lipsă de alți descendenți mai apropiați. Stăpînesc lucrurile astea însă, numai pentru că el a fost prudent și și-a făcut testamentul destul de explicit. Articolele 285, 338 și 1242 din codul civil, cită doamna cu o dezinvoltură surprinzătoare.

— E bine că a fost prevăzător. Vă scutește de griji.

— Crezi dumneata!? Plătesc impozite, asigurări... o adevărată mizerie. Articolul 521, tot din codul civil, pretinde că eu am dreptul să culeg fructele proprietății — adică, preciză ea, să cosesc iarba de prin curte, și să culeg prunele de colo...

Doamna arătă spre niște pruni vărateci care se vedeau pe fereastră.

— ...Nu e nici o afacere că stau aici. E greu, se văită ea. Greu de tot!

— Ați prefera să stați în altă parte?

— Nu domnule. Eu am un adevărat cult pentru soțul meu. Cît voi trăi îl voi păstra memoria. De altfel, reveni doamna la parantezele ei, și legea mă obligă la asta. E clar?

— Foarte clar, admise Rădulescu.

Se uita lung la ea fără să știe ce să mai zică. Bătrînica din fața lui îl privea ager, vorbind și gesticulînd într-una. Masa, scaunele și lucrurile din casă păreau prea mari față de ea. Se cocîrjase, părul, făcut bucle, era prea vopsit, mîinile îi tremurau uneori. Numai glasul avea o vioiciune și o ascuțime neobișnuit de pătrunzătoare. Ochii lăcrimoși îi luceau. La optzeci și doi de ani, Patriciana Ghițescu se ținea destul de bine. Liana o privea amuzată de surprizele pe care i le oferea lui Rădulescu.

— Naşă, interveni ea, domnul inginer se pasionează după pictură. N-ați vrea...

— Ba da, cum să nu! se repezi doamna. Poftiți, dom'le Rădulescu!...

Se vedea că știe despre ce e vorba. Probabil, fusese anunțată. Dădu repede scaunul la o parte și se ridică sprintenă, cu același aer solemn. Deschise cu obișnuitele gesturi largi o ușă și-l pofti pe musafir. Imediat însă își aminti de ceva și reveni lîngă Liana.

— Fii bună, se tîngui ea. Vezi puțin de bucătărie...

Constanța BUZEA

Pămîntul...

Pămîntul va cînta lovit de gînd,
Va fi timpanul sufletului meu,
Luna cîndva o voi apropia
Cu mîna mea de zeu mărunt.

Va fi timpanul sufletului meu,
Cum eu răsun la trecerea oricărui
Obraz îngîndurat
Și-aștept în colțul unei stele, eu.

La buze care încă-s flori și ploi
Se va trezi, se va adăuga,
Dorința mea de a te cuceri
Chip tînăr, imn intim, și vei cînta.

Nu-mi pari idilic om din viitor,
De-o fericire mare te-nconjor.
Străbunii tăi în aer aruncau
Undele moi de lirici muritori.

Spre tronul grav pe care ai să fii
Al geniului — din ceasul arzător,
Se răstignirâ cu podoabe-n mîini
Frumoșii lei ai trupurilor lor.

Numele inimii

Inimă tînără, patimă răsunătoare,
Sărbătorească, rotitoare piață a sîngelui,
Măr roșu, călăreț cu ochii în coamă,
Trece venind primăvara !

Plină de timp niciodată
Această armonică nu-i,
Fluieră de melodii visătoare,
Povară pe suflet, femeie a trupului meu.

Slăbiciune cu nume, sau milă vie,
An în an bate concentric,
Zăngăne atingînd primăvara.

Și cu ce-nduioșare
Ochilor le impune pămîntul
Și le-amînă zilnic clipa de consacrare.

Zbor combinat de polen, inimă,
Ce nume frumoase primești,
Cînd mineralele nu au nume,
Și-s creasta de abur a munților care vor fi.

Copilărie

Mă înviază baterea vîntului
Cînd se destunecă marele cer,
Vine lumină plină de duhuri
Arse de aripi, linse de fier.

Peste rotundul gravei cetăți,
Sus, pescuiește liniștea stelei
Tainic trimisă, poate retrasă
Din sînul negrei singurătăți.

Cade aproape desfășurată,
Sălbăticită pînă-n pămînt
Luna, și umple copilăria.
Gura ei doarme peste cuvînt.

Florența ALBU

Jurudire

Mi-e inima
în apele ce curg —
neliniște din neliniștea lor
port în sînge.

Virstele mele
încep cu munții
și ajung la mare,
trecînd îndelung,
prin cîmpia
cu lanuri și floarea soarelui.

Nu fac popas în dragoste
ca-ntr-un ostrov cu nuferi și oglinzi ;
prin porțile de fier ale iubirii trec,
sporind neliniștile și puterea.

Nu pot sta locului
mi-e somnul străbătut de visuri iuți
ca păstrăvii și ca delfinii,
și contemplarea-i cerul adîncit,
în curgere.
Presimt în nopți cînd mă atinge luna,
neliniștea mareelor
spre care mă îndrept
și mă-nsetez mai mult
— ca de o virstă matură —
de mare.

Seceriș nocturn

O, la cîntecul din miez de noapte-al cocoșului,
luna-nebuna, în pietele largi,
aripi fantastice, combine fantastice,
mișcînd, mînînd prin pietele largi ;

printre statui ecvestre, încremenite,
caii mei scapără stele-n bazalturi,
taie drumuri adînci,
între spice și-nalturi.

Dulce mireasmă de grîu, de ovese în pîrgă ! —
și greerii-ntreabă
și greerii tac
nopți înlunate de iulie,
cîmpuri migrînd spre orașe,
prin inima mea...

Heei ! Heei ! — strig dintre lanuri,
spre alți secerători, spre alții —
ei își întorc fața spre mine
și-mi recunosc, în zeci de chipuri,
virstele ieșite la secerișul nocturn,
printre visele care-au crescut
dincolo de mijloc, dincolo de umăr,
pînă la dungile frunții,
pînă la zările frunții...

Elegie

Aș strînge timpu-n urmă, să te caut,
spre începutul primăverii
care te mai avea
și din ecouri aș mai aduna
tăcerea ta, chemarea ta.

O rugă florilor — să nu grăbească
spre fruct ; o rugă să se-ntoarcă
o clipă-n mugur —
nu e nici o rugă
de care să asculte,
să m-asculte

O, dacă te-am iubit cu-adevărat,
cum nu pot, cu iubirea mea, să-ntorc
stelele, călătorind spre stele ?
Cîntecul lui Orfeu ar trebui să-l știi.
iubire, să îndupleci.

Aleargă timpul înainte,
mă ia — înainte fără tine —
simt, după fructele care mi se-mplinesc în mîini,
că trebuie să fie către vară
și către toamnă
și către tîrziu...

Ion POP

Aluviuni

1

Te uiți în cer, vara trece spre toamnă,
În curînd, păsări grele de cîntec vor zbura către sud,
Te vei mira ca și azi, ca și ieri, că numai pe tine
te-nseamnă
Cu drumuri pe frunte, cu pași care-abia se aud,

Pierzîndu-se-n inimă. Te-apleci apoi, îți ștergi haina
de var,
Închizi cu-n gest, o clipă, zgomotul din șantier
Și dintr-o dată te-ntrebi de ce-n preajma ta arde
lampa mai clar,
Ghicind parcă-un ținut petrolifer.

Și-ți strîngi mîna — ciudat— parcă n-ai mai fi tu,
Cu adînci bucurii, cu tristețea — o culme hercinică...
Te-nnoptezi, te-nscîntei, ca și cum în minut
Tot a șaptea secundă ar fi o duminică.

2

Iată-s la vîrsta tatălui meu —
Cînd a început să-mi fie tată —
Sînt tot mai mult stăpîn în cerul meu
Și steaua lui e lîngă-a mea, încețoșată.

S-ar depărta de ea și n-are loc,
Va trebui chiar eu să plec, îmi pare,
Fîntîna să mi-o sap pe lîngă foc,
Să văd cînd voi da drumul la izvoare.

Ne despărțim, bat caii tăcerile-n copite,
Nerăbdători, spre drumul bănuit
Și plînge mama, în mine e gîndul aburit,
Din plînsul ei vor crește stalagmite
Sub bolțile surîsului trăit.

„Erai frumos și fraged cum e un măr domnesc..."
Iar mîna ei abia m-atinge-n treacăt
Și cad pe cîmpuri ploi, ninsori vuiesc,
Cînd îmi întinde cheile la lacăt.

3

Sînt munți în lume, lanțuri mari de munți
Și văile — dovezi de lașitate —
Și ape sînt, ca riduri peste frunți,
Etne de haos și de puritate.

Tu vii din toate, ca un vis treptat.
Cînd limpezindu-l grav, cînd tulburîndu-l,
S-a frămîntat și s-a maturizat,
Pînă cînd te-a gîndit deplin, pămîntul.

Ia-ți, mireasă, ziua bună,
De la frați, de la surori,
De la fete și feciori,
De la grădina cu flori.
Ia-ți mireasă, ziua bună...

Vezi, lăutarii te-au slăvit adînc,
Ți-au îndreptat cu cîntec ce-a fost strîmb
Ei s-au trudit cum au știut mai bine,
Pînă-am venit alături de tine.
Ți-e totul cu migală rotunjit
Și-s triști văzîndu-și lucrul lor sfîrșit.

Ia-ți mireasă, ziua bună...

Vezi, dintr-un blid cu zugrăveală roasă,
Ne-au semănat cu grîu, ca pe ogoare,
Și-au aruncat și blidul peste casă,
A despărțire, a eliberare.

Ia-ți mireasă, ziua bună...

4

Mereu uit să-mi socotesc respirația. Mereu
Se-ntîmplă ceva, neașteptat.
Mi se insinuează o bucurie-n sînge,
Sau o tristețe, ca un stat în stat.

Sînt lumile pedepsitor frumoase
Spre care brațu-mi arcuiesc mereu.
(Singur în casa mea de mușchi și oase,
M-ar întîmpla minunile mai greu.)

Nu pot scăpa îmbrățișării mele
Ce le-mplinește-un vis chinuitor,
Tînjit din paralele-n paralele,
Pînă la calmul meu ecuator.

Cu ele mă rotesc prin veri și ierni,
O jumătate lună, alta soare...
La nume — țărmul meu etern —
Prenumele-i un port pentru vapoare.

Mă face străveziu un vînt prin țară,
Carte de ode și de imnuri, cînd
O lacrimă e acul ce măsoară
Timpul sărat al ceasului de gînd.

Căci mă păzesc din adîncimi, prin ape,
Ochii minerilor, ne-nduplecat.
Să-mi fie drumul drept, ei poartă-n spate
Pămîntul nou, pe care n-am călcat.

Și dacă uneori e-atîta pace
În apele de lîngă setea mea,
E că acestor bruni bărbați le place
Ca să mă poată limpede vedea.

5

Exist printre lucruri severe și clare,
Judecîndu-mă aspru, fiecare de la înălțimea lui.
Cînd în greșeală stărui și mă-ncui,
Își pierd din smalț, din adîncime, din culoare.

Adesea sînt nomad neobosit —
Tu ții cu mine, țară, și-mi lași, cînd cer, putere —
Pentru că-atîția oameni au murit
Și-aș vrea să dau de lucru și stelelor șomere.

Eu te iubesc, pămînt sub noi, pămîntul
Din fluiere, din codri, de pe bocanci, pămîntul
Din viitor, din soare, pămînt-eroi, pămîntul
Sub haina mea, din cîmpuri, pămînturi zburătoare,
Pămîntul din inimă, pămînt cu gînd
Ca o ieșire unică la mare.

Ovidiu GENARU

Fructele

Omule, dă-ne mersul tău,
spun pomii care stau la marginea drumului,
dă-ne călătoria ta viitoare ;

Omule, dă-ne mișcarea mîinii spre frunte,
spun fructele care se rup
și cad.

Omule, dă-ne cîteva cuvinte de om,
spun fructele de pe ramuri ;
să mulțumim soarelui
asemenea ție.

Ceas de August

Respiră frunzele cu tăcerea de deasupra,
Stelele-nalte se dublează în fîntîni.
Simt răcoarea poamelor pe-obraz,
Simt dulce-ovalul lor în mîini.

Dormiți în liniște, dormiți prieteni,
Sînt eu în matca timpului rămas :
Îmi fac din brațe ace de ceasornic,
Să spună ora noului oraș.

Și casele-s în somn, dar luminează
În sus, cu flori de vară și cu globuri ;
Boabe de struguri se zidesc în vînt,
Privighetoarea lasă-n aer goluri...

Ce-ai suflete în noaptea asta clară,
Ceva te schimbă în mai bun de cum ai fost ;
De-atîta împlinire din-afară
Știu forma ta de mîine pe de rost,

Și simțurile, ce-antene-mi sînt !
Aud cum se prelinge mierea-n stup,
Cum inima răsare-n loc de lună
Și luna cum pulsează-n trup !

Azi simt răcoarea poamelor pe-obraz,
Și sufletul 'năuntru cum se leagă ;
Ar putea în noaptea asta, ca pe-un rod,
Să vină cineva să mă culeagă.

George SURU

Sală de așteptare

Erau perechi de adolescenți cu fețe sărutate
De culoarea brună a vîntului de creste,
Un văzduh puternic și clar ca diamantul
Le colinda privirile.
Stăteau doi cîte doi ascultîndu-și
Timpul cît mai sînt, cît vor fi împreună ;
Purtau între ei zile mai înalte
Decît munții de unde veneau
Și le erau cuvintele mai șoptite
Decît mersul lunii peste omături
Și fremătau sub cuvintele nespuse,
Ca vîrfurile schiurilor la atingerea zăpezii,
Și cereau atîta continuare
Încît aș fi vrut ca acceleratul
Să fie oprit la primul semnal !...

Petru ANGHEL

Deși s-a mai spus

Nu vă legănați chipurile fluide
în apele oglinzilor înșelătoare,
să nu rămîneți despuiați de voi înșivă
și oamenii să vă arate cu degetul.

Frumuseților voastre de dimineață
numai conturul sinceritații le trebuie
pe care, aplecîndu-vă gesturile,
să-i dăruiți mișcarea ascendentă.

— Mi-e teamă să nu sparg ceva, î-o reteză categoric Liana. Doamna se făcu că nu aude.

— ...Îți dau șorțul meu...

— Bine, acceptă acru, fata lui Crețoiu. Să încerc...

— Poftiți dom'le inginer !

Neștiind ce să mai creadă, Rădulescu pași nesigur în încăperea de alături. Văduva închise ușa în urma ei și începu să explice repede

— Acestea sînt peisaje de Mirea, cumpărate la o licitație publică, după moartea pictorului. Aici sînt cîteva din tablourile lui Kimon Loghi și Bulgăraș. Am și niște busturi de Spaethe și o serie de icoane pe sticlă. Vă interesează și tipăriturile vechi ?

Rădulescu nu răspunse imediat. Încăperea era arhiplină cu lucruri așezate la întîmplare. Mobilele grele, de nuc și de stejar lăcuit, se amestecau în neorînduială cu covoare făcute sul, cu veselă din porțelanuri fine, cu candelabre, cărți, haine îmbîcsite de praf, acoperite de pînză de păianjeni, cu tot felul de încălțăminte desperechiată pe care se uscase mucegaiul. Ferestrele care dădeau spre parcul din fața vilei erau acoperite cu perdele groase și cu cîteva rînduri de ziare murdare. Lumina pătrundea în încăpere filtrată sever și, din toată strălucirea ei, nu rămînea printre lucruri decît ceva spălăcit, ca o apă tulbure. Aici era frig. Mai multe oglinzi puse față în față răsturnau ordinea lucrurilor,mărind senzația de haos. Cîteva fotolii, puse la păstrat în huse cenușii, stăteau îngrămădite unele peste altele, gata, parcă, să cadă. O parte din țesături păreau putrede. În încăpere mirosea violent a urină de șoarece și a aer stătut. Șobolanii trecuseră, probabil, peste fiecare obiect.

— Mă interesează totul, răspunse politicos inginerul. Chiar foarte mult.

— Mă bucur că vă pot arăta lucruri care să vă rețină atenția. În ziua de azi, se lansă doamna în considerații generale, gustul oamenilor pentru frumos, pentru ceea ce e măreț și nobil, a dispărut. La noi nu mai există o elită care să iubească arta... Dumneavoastră, domnule inginer, sînteți o rară excepție...

— Credeți ?

— Sînt convinsă. Oamenii fini erau rari și pe vremuri... De cei din ziua de azi să nu mai vorbim !... Soțul meu nu aprecia în mod deosebit arta, iar pe creatori, personal, nu cred că i-a înțeles. Spiritul lui practic, comercial, era incompatibil cu firea artiștilor. A ținut însă la prestigiul... casei sale, și, la îndemnul meu, căci eu domnule, am iubit și iubesc arta, a tezaurizat valori artistice autentice. Interesul lui pentru artă, chiar dacă nu era expres, arăta că a fost un om fin.

— În ce raporturi a fost cu Mihalache, se interesă direct Rădulescu.

— Politice și... amicale. Soțul meu a fost printre acel care l-au finanțat partidul.

Patriciana Ghițescu pomenea despre aceste lucruri pe un ton cît se poate de firesc.

— Îl ajuta politica în afaceri ? întrebă inginerul, simulînd ignoranța.

Doamna nu răspunse imediat.

— Poate... Dar eu cred că a făcut-o din motive temperamentale... Soțul meu a fost un energic. Și pe urmă... Nu știți *Antropos to zoon politikon*, îl cită ea dezinvolt, pe Aristotel. Într-adevăr... omul e un animal politic...

Lui Rădulescu îi veni să rîdă. Se făcu că privește, mai preocupat decît înainte, icoana din fața lui. Era o piesă interesantă. „Lucrată de *Pîrvu Mutu*", citi inginerul o însemnare mai nouă făcută în partea de jos a lemnului. *„Adusă de la mînăstirea Aninoasa"*. Pictura aparținea, deci, unuia dintre cei mai de seamă zugravi ai evului mediu. Probabil că cucoana, cu tot aplombul ei, habar n-avea ce ține în casă. Altfel nu le-ar mai fi lăsat să se prăpădească de-avalma cu ghetele desperecheate și cu pozele din tinerețe ale bărbatului ei.

— Mai sînt tablouri și aici, anunță Patriciana Ghițescu deschizînd o altă ușă.

Rădulescu se strecură printre lucruri și intră într-o altă încăpere-depozit. Aici predomina mobila. O bibliotecă, mai mult goală, cuprinzînd spațiul dintre podea și tavan, se întindea de-a lungul unui perete întreg. Doamna dădu cristalul la o parte și scoase, la întîmplare, cîteva volume. *„Valoarea alcoolului"*, citi Rădulescu pe prima copertă. „Proprietățile sale tonice și fortificatoare". Își dădu seama că era o carte de propagandă în favoarea cîrciumarilor, și o lăsă la loc ; *„Dr. Gheorghe Marinescu"* citi el mai departe, *„Problema alcoolismului"*, *Editura Cultura Națională, București 1930*. Ridică volumul și-l răsfoi la întîmplare. Urmări toată pagina și înțelese că doctorul se ridică împotriva cîrciumelor și a cazanelor de țuică. O întrebă pe văduvă dacă a citit cartea.

— Marinescu a fost un maniac, declară Patriciana categoric. Avea idei fixe. Ca toți savanții, explică ea.

— Cît era de nebun, reluă doamna, se vede și din faptul că-i îndemna pe miniștri să se ocupe de... gușați în loc de industria și comerțul cu alcool care, făcu ea unele din obișnuitele paranteze, aducea statului venituri... enorme. Da !... Da !... Nu vă mirați !... Îi îndemna pe miniștri să se ocupe de gușați...

— Nu l-a ascultat nimeni ? se interesă inginerul.

— Ce să-l asculte, dom'le ! replică prompt doamna. Răposatul era *per tu* cu toți miniștrii, foștii și viitorii... Și pe urmă... proprietarii... Păi proprietarii ce credeți că păzeau ?... Țin minte că prin '30... nu, prin '31, se corectă văduva bruse, la București a avut loc congresul țuicarilor și podgorenilor. Acolo s-au luat măsuri practice, lămuri ea, chiar și împotriva societăților antialcoolice... Da... existau astfel de societăți !... Toți ratații în materie de teologie, toți timpiții, înființau cîte o sectă sau cîte o societate de temperanță — Niște idioțenii, le califică cucoana cu înverșunare și profund dispreț.

Lui Rădulescu îi veni iar să rîdă, dar se abținu. Se uită acum la un tablou mare, așezat pe peretele din fața bibliotecii. Înfățișa o țărancă slabă, desculță, îmbrăcată cu fotă și maramă. Stătea îngenuncheată în fața unei icoane, cu lumînarea în mînă. Pictorul se străduise să realizeze niște efecte de lumină, alternînd pe pînză spațiile mai întunecate cu linii albe ce sugerau razele de lumină. Un tablou mediocru lucrat de o mînă nesigură, cu desen chinuit. Și era intitulat : „Țăria neamului". De data aceasta inginerul nu se mai putu ține să nu zîmbească. Cucoana nu-i înțelese pesemne zîmbetul și se grăbi să intervină.

— Și mie îmi place pînza asta... Și ca realizare... Și ca idee... Da, dom'le, afirmă doamna cu o voce profundă, mimînd o mare densitate a gîndirii. Ce frumos este țăranul romîn !...

De data aceasta Rădulescu nu mai rezistă. Se întoarse repede ca să-și ascundă rîsul. Patriciana crezu că inginerul terminase de cercetat și această cameră și se grăbi să deschidă o altă ușă.

— Aici sînt, mai ales, tablouri cumpărate de mine, anunță ea.

Inginerul privi repede pereții încărcați cu felurite pînze, dar nici una nu reuși să-i rețină atenția. Mai interesant i se păru un colț în care erau îngrămădite o mulțime de sticle de toate formele și mărimile, pline cu niște lichide colorate. Lîngă ele, un morman de cărți vechi, măiestrit legate în piele și metal. Cîteva retorte, un vraf de eprubete acoperite de praf și un craniu galben, bine conservat, întregeau mobilierul. Rădulescu privea contrariat.

— Cineva din familia dvs. se ocupă cu chimia ? întrebă el, precaut.

Bătrîna se întoarse repede și se uită țintă la ele. Inginerul înțelese că a greșit. Nu știa de ce, dar era clar că pusese o întrebare nelalocul ei.

Cucoana deveni nervoasă. În timp ce Rădulescu continua să privească bronzurile, ea bătea darabana pe o tăblie de mahon lustruit. În liniștea odăilor, cu ușile deschise, ciocănitul se auzea strident.

— Poate că n-ar trebui să vă spun, se hotărî greu văduva. Întrebarea dumneavoastră mă ia pe nepregătite... Vă mărturisesc sincer că-mi pare rău... Nu trebuia să vă aduc aici.

— Vă rog să mă iertați, se scuză Rădulescu, cu aerul cel mai distins.

— Nu știu de ce, mărturisi mai departe doamna, dar dumneavoastră îmi inspirați multă încredere... Credeți-mă, precizâ ea. Cele ce-am spus despre iubitorii de artă n-au fost simple amabilități.

— Vă mulțumesc, doamnă !

Patriciana se așeză obosită pe un scaun și luă în mînă căpățîna de mort. O mîngîie încet, pipăind cu buricele degetelor, dinții lucitori.

— O să vă fac o mărturisire, începu doamna cu alt ton. Vorbea mai slab. Vocea trăda un anume efort. Am o cunoscută care vine aici anume de la București ca să facă ședințe de hidromanție. De ghicit în apă, explică ea.

— Poftim ?

Inginerul auzise bine, totuși nu-i venea să creadă, și nici nu prea înțelegea.

— Prietena mea a ajuns la rezultate remarcabile, continuă doamna. Posedă vaste cunoștințe în acest domeniu.

— Ale ei sînt sticlele ?

— Da... Sînt pline cu tot felul de lichide, explică bătrîna încet. Apă de izvor, de la spălatul morților, apă de ploaie, de gîrlă, de baltă cu șerpi... Are și lapte de vacă... Asta de pildă e un untdelemn. Cealaltă, de lîngă fereastră, ...cu vin...

— Și, și... se bîlbîi Rădulescu. Ce face cu ele ?...

— Se pare că realitatea transcendentală e uneori foarte palpabilă, domnule...

— Și, descoperă ceva ?

— Da... Îl studiază pe Plotin, dar mai ales pe Porfiriu și pe Jomblic. N-ați auzit de ei ?...

— Nu.

—E surprinzător. Ca studentă urmăream publicațiile oculte. Am fost la Cimpina la castelul lui Hașdeu și la cîteva congrese de spiritism... La Paris... Am văzut mediumuri celebre...

Rădulescu nu mai răspunse. Se uită în tavan cu fața împietrită. În colțul din dreapta, un păianjen mare, cu cruce pe spate, țesea suspendat pe un fir, pînza lui fragilă. „O să moară de foame, se gîndi el. Aici nu sînt muște".

— Vă mulțumesc pentru bunăvoință, doamnă, spuse subit, arătînd spre tablouri. A fost o vizită foarte instructivă.

Patriciana se ridică în picioare și își recăpătă tonul de mai înainte.

— Sper că veți deveni un obișnuit al casei mele...

Rădulescu porni grăbit spre ieșire, fără să mai întrebe nimic. Nu se opri decît în mijlocul curții. Trebuia s-o cheme pe Liana. Își roti ochii pe la ferestre, dar nu zări decît niște perdele lăsate.

Doamna veni după el, sprijinindu-se într-un toiag. Zîmbea binevoitoare și părea foarte mulțumită.

— Să vă arăt și depozitele de țuică...

— Nu, mulțumesc, nu vă deranjați, se feri Rădulescu.

— Nu e nici un deranj. Pentru mine e o plăcere...

— N-aș vrea să abuzez...

— Nu, nu, poftiți !...

— Timpul... Știți... Timpul, încercă inginerul o scăpare.

— Nu-i nici o grabă, domnule. Timpul ni-l facem noi.

Era atît de categorică, încît Rădulescu nu fu în stare să-i reziste. Se supuse și o apucă plictisit pe aleea care ducea spre curtea cu magazii. Cîteva clădiri vechi, neobișnuit de lungi, se înșirau într-o parte și alta. Cucoana deschise o ușă și îl invită pe musafir să păsească înăuntru.

Un miros acru de țuică stătută și de oțet răsuflat îl întîmpină chiar de la intrare. Șinele înguste, pe care circulaseră cîndva vagonetele cu pompele de scos rachiu, se acoperiseră de o rugină groasă. Pe alocuri se cufundaseră în pămînt.

— Domnul Ghițescu a fost singurul care s-a ocupat cu comerțul de țuică, prin partea locului ? reluă Rădulescu firul întrebărilor.

— Poftiți ? A nu, tresări doamna. Aici la Muscel au mai fost niște comercianți : Alimănișteanu, fostul ministru, State Dobrovici de la Ciucerească... ăla care și-a făcut gară la fabrică, precizâ ea ; Baștea din Rucăr... Nici unul însă, ținu ea să sublinieze plină de mîndrie, n-a avut afaceri ca ale soțului meu... De altfel, sînt convinsă că... istoria pomiculturii din Romînia nu poate fi înțeleasă fără el... În negustoria de rachiu a fost unic... inegalabil.

— Se vede.

— Domnule, își aminti cucoana cu duioșie. Noi am exportat rachiu în Grecia, în Turcia, unde foarte puțini negustori izbuteau să-și plaseze marfa. He !... He !... Am trimis rachiu și în America, pe vremea idiotului de Hoover care dăduse niște legi sîngeroase în favoarea prohibiției... Asta a fost în tinerețe...

— În America ? întrebă Rădulescu uimit.

— Ei da, nu vă mirați, îl lămuri doamna cu un aer calm. Pe vremea prohibiției se cîștigau averi, nu glumă... Se făcea contrabandă cu alcooluri tari, în flacoane de farmacie. Cucoanele le ascundeau în sutiene sau în chiloți și treceau vama cu ele... Găinării, zîmbi ea cu un aer superior.

Rădulescu o privi nedumerit.

— Soțul meu a fost mai inventiv. Trimetea marfa la Pireu printr-un grec din Brăila, și de acolo o expedia la Havana, prin misiții prințului Carol, care-i cumpărau niște proprietăți în Cuba. Poate ați auzit...

— Oarecum...

— Ei bine, din Havana, alți intermediari duceau marfa la Palm Beach, în Florida. Acolo aveam omul nostru, un ardelean deștept, unul John Noah Munteanu, care se pricepea de minune să speculeze situația...

— Și ălora le convenea ? întrebă Rădulescu și mai uluit.

— Noi am avut țuică bună, domnule, declară doamna categoric. Dublu distilată și cu arome minunate... N-avea egal...

— O cereau în crișme ?

— Țuica de Muscel e o mîndrie națională, domnule. Nici un butoi nu s-a mai întors îndărăt.

Inginerul dădu din umeri. Se hotărî să nu mai întrebe nimic. Era nerăbdător s-o vadă pe Liana, trebuia să plece. Patriciana Ghițescu se așeză obosită pe un trunchi de lemn. Răsufla greu. Pe ușa deschisă, se vedeau depărtările albastre și livezile compacte de pruni.

— Ce păcat, se văită ea încet, că toată averea asta care a mai rămas stă acum nefolosită.

Rădulescu nu mai avea nici un chef să continue discuția, totuși o întrebă :

— De ce nu cedați butoaiele astea colectivului ?

— Să le cedez ?! Cucoana ridică ochii mirată, apoi privi iar în pămînt. Personal n-am nimic cu colectivul... Îl ador chiar... Ca idee... ca sistem... e ceva interesant. Așa, o confrerie à la Saint-Simon... Să mă scuzați, făcu ea o nouă paranteză, eu pe Marx și pe ideologii comuniști nu-i cunosc...

— Nu face nimic, o liniști Rădulescu, zîmbind înțelegător.

— Eu mă gîndisem la altceva... Să vînd magazia, fiindcă nu e în uzufruct, vreunei distilerii. Se produce destul alcool pentru fabricile de medicamente... Din spirtul de prună se fac și rachiuri... E o idee...

— Și ?

— Nu pot... Nu pot să mă despart de ele... Să le înstrăinez... Mi-e greu... Sînt o sentimentală...

Patriciana scoase o batistă și își șterse repede ochii roșii. Plîngea. Mărturisi că se simte singură, că uneori o apucă deznădejdea, că e bătrînă și neputincioasă. Lui Rădulescu i se făcu milă. Femeia avea fața plină de riduri. Lacrimile i se prelingeau pe bărbie, oasele degetelor stringeau convulsiv bastonul lustruit, cu miner de abanos. La urma urmelor nu era decît o umbră, ridicolă, de fostă mărire. Acuma nici vlagă nu mai avea.

— M-am gîndit la altceva, își reveni greu Patriciana. În toamna aceasta, gospodăria colectivă va avea nevoie de butoaie pentru recoltă... m-ascultați ?...

— Da, da...

— V-aș putea vinde butoaiele mele... Dau ieftin, oferi doamna, ștergîndu-și lacrimile. I-am spus și lui Mitică Ciobanu... La alții n-o să mai găsiți așa ceva, vă asigur... Aveți noroc că m-am hotărît să le dau. E o marfă de calitate, rară, nu trebuie să pierdeți ocazia. Oferta mea este foarte avantajoasă...

— Ați vorbit cu tovarășul președinte ? o întrerupse inginerul.

— Da, se repezi cucoana. Dînsul m-a ascultat foarte atent.

— Și... ce-a spus ?

— N-a spus nimic... Nici așa... nici așa... Dar, sublinie Patriciana, n-a zis, nu. Aceasta e important...

Rădulescu se uită la ea. Bătrîna îl privea cu ochii ei roșii în care șiretenia grosolană și lăcomia nu puteau fi ascunse de nici o lacrimă. Îl cuprinse frigul, pielea i se încrîncenase.

— Interesați-vă de treaba asta ! continuă Patriciana cu glas mieros. Aveți mare autoritate... Vă puteți folosi de ea... De ce să nu faceți colectivului un bine ? S-apropie recolta... E bogată... Butoaiele vă trebuie... Ați putea vorbi și cu Muraru... să susțină și el ideea...

— V-ați gîndit de mult la asta ?

Bătrîna nu apucă să mai răspundă. În magazie se ivi Liana. Avea un aer obosit și totul în gesturile ei exprima plictiseală.

— Ți-au plăcut picturile ? îl întrebă ea pe Rădulescu.

— Am văzut lucruri interesante, răspunse el politicos.

Era momentul să plece. Se înclină în semn de rămas bun, dar Patriciana îl opri gestul la jumătate.

— Domnule inginer, se ridică ea greoi. Aș vrea să vă ofer un tablou. Am văzut că vă place „Țăria neamului"...

Rădulescu făcu ochii mari. Nu înțelegea. „Cum adică ? E nebună ? Ce-a găsit-o așa, deodată !" Își dădu seama că între propunerea cu butoaiele și tablou există o legătură. Față de doage, pînza nu valora mai nimic. Bătrîna oferea, ca să cîștige.

— Bună ziua, doamnă ! mormăi el scurt.

Se întoarse brusc și plecă. Avea senzația că pășește greoi pe un teren plin de noroaie. Nu apucă să mai audă răspunsul gazdei. Nici nu-l interesa. Liana a înțeles, probabil, că s-a petrecut ceva, și se grăbi să-l ajungă.

Trecură repede alelle pustii, și ieșiră pe poarta scîrțiitoare. Cînd o apucară pe poteca din spatele gardurilor, Rădulescu reveni la mersul obișnuit.

Părea mai calm. Acum era încredințat că vizita lui fusese ticluită de mai înainte, probabil, în casa lui Crețoiu, și așteptată cu nerăbdare. Povestea cu tablourile fusese un pretext. Pe potecă se poticni de o piatră. Izbi în ea cu sete să-și descarce năduful. Apoi se descheie la gît. Simțea că se sufocă.

— Ce s-a întîmplat ? întrebă, îngrijorată, Liana.

Îl privea cu ochii blînzi, așa cum de puține ori îl privise pînă atunci. Inginerul simți însă nevoia să se depărteze de ea.

Cotiră după colțul parcului. Poteca cobora lute la vale printr-un lan de cînepă, în mijlocul căruia se înălța o sperietoare de ciori. Se depărtară și mai mult unul de altul.

Rădulescu se întoarse să mai privească o dată casa Patricianei, dar nu izbuti, din pricina cînepei înalte. În fața lui, proiectată pe cerul întins, se vedea bine doar sperietoarea, care în răstimpuri se mișca în adierea ușoară a vîntului.

INSTANTANEE ORĂDENE

Autobuzul pleacă din Beiuș cu exactitate de cronometru sportiv.

Punctualitatea ne dă curaj. Un poet din raion, parcă știind-se că în Munții Bihorului nu ne putea îmbia la vreo ședință de cenaclu literar, ne lăsase să înțelegem că două ore mai tîrziu vom fi răsplătiți „cu asupra de măsură" în centrul economic și cultural al regiunii, unde săptămînal — vinerea — se reunesc 20—25 de autori tineri și virstnici, orădeni și nu numai orădeni. Luați prin surprindere de o asemenea veste bună, ne hotărîrăm să înfruntăm rapid și eroic zăpușeala. Nu uitarăm nimic, în afară de a cere adresa unde activează cenaclul orădean. Fatală omisiune !

La 17,55 eram în Oradea. Dar încotro s-o luăm ? Cum să afli într-un oraș cu o sută de mii de locuitori unde e locul de întîlnire a 20—25 de „cenacliști". A, da... La bibliotecă.

— Cenaclu literar ziceți ! Parcă am auzit eu ceva... Dar...

După rătăciri serioase, la ora 18,40, într-un pasaj cu magazine, pe o scară în dreptul căreia figurase cîndva o firmă, aflăm ținta călătoriei și cu sfiala celui întîrziat, ne plasăm modest pe un scaun, pentru a intra mai întîi în „atmosferă". După cîteva minute, doi participanți se scuzară pripit și-și cătară de drum. Bine au făcut, fiindcă după 20 de minute, și respectiv jumătate de oră, locurile lor fură ocupate de un poet localnic (care avea să citească cîteva poezii mai mult decît promițătoare) și de Al. Andrițoiu „în persoană" (unul dintre veteranii cenaclului „Iosif Vulcan").

Întrucît „secvențele" noastre impun prezența la ședințe de cerc literar exclusiv a unui simplu carnet de notițe, am scos pe masă acest miraculos caiețel albastru. Dintr-a sa memorie velină extragem așa cum s-au petrecut cîteva fapte, precum și unele intervenții la discuții.

Deși participarea era restrînsă, un simțîu amănunt lăsa parcă să se înțeleagă că drumul într-acolo nu fusese bătut zadarnic. La ședință participa pentru prima oară un poet începător, Al. P., tehnician pe un șantier. Dar, să nu crapi de ciudă ? Poeziile se aflau închise în sertarul unui tovarăș, care uitase să vină...

Totuși, ce e de făcut ?

Al. P. are, rătăcit prin buzunare, un manuscris pe care ține neapărat să-l prezinte.

— Eu cu modestul meu talent am venit cu o poezie s-o închin lui Eminescu... El pentru mine e un dascăl și am venit să-i închin un omagiu... El a turnat limba strămoșească în tipare... În cinstea lui, eu am venit cu versurile mele... Să vă dați seama dacă sînt corespunzătoare, hîc. Artistic, eu știu că... Poezia mea nu e clasică, e originală, e populară. Altă dată am să vin mai bine pregătit, hîc. Poeții sînt frumoși la propriu, nu la figurat. Și eu — sînt frumos la propriu...

Tînărul poet, de vreo 35 de ani, ne citi uimirea pe chip, dar în loc să ne-o împrăștie îndată ne citi mai întîi poezia cu care venise. O versificare comună, cantabilă oarecum, dar lipsită de originalitate și prospețime. Pe scurt, o prezență ce nu merita să fie consemnată.

„Țara Crișurilor" de ambianța căreia sînt legate începuturile literare ale unui Titus Popovici, ale unui Al. Andrițoiu sau D. R. Popescu — ca să răsfoim numai cîteva din cele mai recente file de istorie literară — nu e însă cîtuși de puțin un ținut lipsit de fertilitate. Școlile orădene, și nu numai orădene, de pe băncile cărora nu de mult s-au auzit asemenea glasuri tulburătoare, precum cel al poeziei Anei Blandiana, Victoriei Ana Tăușan sau a lui Paul Drumaru, sînt izvoare din care cenaclul „Iosif Vulcan" își poate recruta continuu elementele tinere.

De altfel, nu de preocupări literare cu atare duce lipsă Oradea, ci, după părerea noastră, de îndrumarea mai temeinică a acestora, — deși e reconfortant ca după o ședință parțial nereușită, lărgind sfera investigației asupra cenaclului, să afli că de pildă secția culturală a ziarului regional (redactor : tînărul dramaturg N. Damaschin) dovedește o statornică receptivitate în promovarea tinerilor autori din regiune. Cîteva seri literare la care am asistat, numeroase alte cercuri literare care activează în întreprinderi și școli (cu care ar trebui ținută o mai strînsă legătură), marchează o puternică efervescență a tinerelor talente, care merita — să recunoaștem — chiar din partea revistei noastre mai mult interes. În ciuda unor asemenea elemente îmbucurătoare, întîmplarea ne-a făcut să intuim oarecum felul cum se discută uneori o lucrare și cam cu ce învățăminte rămîne autorul în cauză.

Fiindcă lucrările înciuate în sertar nu puteau fi în niciun caz citite, tovarășa Victoria Suciu își înfrînse timiditatea și „sparse gheața" cu schița Mînă în mînă (care mai fusese citită și în ședința anterioară, iar acum era prezentată într-o formă „refăcută radical").

Schimbată astfel, „șlefuită pe text", schița oferă și unele formulări de genul următor :

...Cîntecele zglobii ale păsărelelor nu au întîrziat să se arate...

...Își luă în mînă sarcina...

Din discuții :

— Autoarea ne-a prezentat o schiță care ne-a plăcut în general. Săptămîna trecută ne-a dezamăgit total. Reeducarea unui tînăr e o temă interesantă. Materialul l-ar putea folosi pentru o nuvelă.

...De fapt personajele, situațiile, cadrul — descrise cu o-anumită abilitate — par simple decupaje de carton, în scopuri didactico-moralizatoare. Cerea ce înainte fusese „proces verbal" a devenit în noua variantă, la o săptămînă, un fragment de ghid pentru... comportarea în societate. „Refăcută radical", schița devenise inevitabil — după opinia cenaclului — mai bună, chiar dacă nu se înscrisese încă pe orbita autenticității.

Deși nici ele nu figurau inițial în programul ședinței, versurile lui Ion Chimeș ne-au convins o dată mai mult că în regiunea Crișana se află tineri care au ceva de spus în poezie. Deși e oarecum dificil a întui timbrul distinct al talentului său, deși unele experiențe infructuoase îi întîrzie conturarea mai netă a individualității artistice, subscriem la părerea exprimată în ședință de Al. Andrițoiu că poezii ca Brazii, O uriașă dragoste și altele îl recomandă pe Ion Chimeș ca pe un autor cu frumoase resurse („poet zvăpăiat, de natură romantică, căruia îi stă bine cînd evită caligrafia gratuită și jocul artificios cu ideile").

Mai laborioasă și mai animată, partea a doua a ședinței la care a asistat și caiețelul nostru de note, a depășit net simpla improvizație, grație acelui mănunchi de oameni reuniți acolo sub egida unei pasiuni sincere și statornice. Rod al acestei pasiuni, anunțata culegere beletristică ne va prilejui o întîlnire cu viața literară orădeană în complexitatea ei. Se spune de asemenea că va fi tipărit un volum semnat de trei poeți tineri : Paul Drumaru, Ion Davideanu, Ion Chimeș (inițiatică pe care o salutăm de pe acum). O eventuală sugestie de îmbogățire a sumarului : Gheorghe Pituț, fost pădurar în munții Bihorului, student anul V la Cluj, ale cărui versuri — văzînd de pe acum maturitate și o intensă trăire lirică — îl recomandă ca pe unul dintre cei mai înzestrați cîntăreți ai acestor ținuturi.

Mihai NEGULESCU

COTA 1400

Fotografia:
I. NAUMESCU

TINERI POEȚI DIN REGIUNILE PATRIEI

Irina TALPOȘ
Maramureș

Mărul roșu

La mine-acasă-n grădină
Un măr casa mi-o lumină,
Aș pleca de lîngă tine
Roșu-tău pe loc mă ține
Și te frîngi din brîu cu totul
mi-te-ngreunează rodul,
Cînd te-ntorci cu ramurile
umbrești casa, geamurile.
Soarele spre asfințit
chipul roșu ți-a privit,
nu-i umbrit cu zidurile,
nu-l adapă pietrele
și chiar după soare-apune
mărul roșu-i o mirune.

Strigă stîncă

Strigă stîncă, pînă unde
Geana zilei mă ascunde
Te rotești sub zări și spune,
Unde soarele m-apune ?
Unde mă ajucă zorii
Vijelie-n roata morii ?
Cînd tu vii ușor și suni
Clipa-n pleoapă de goruni,
Unde duce carul serii
Fructele din pomul verii ?
Cînd fur merele din prund
Fructul dulce și rotund
Nu mă spune mamei mele
Vijelie-n roata morii ?

În fiecare seară

În fiecare seară luna
își dă întîlnire cu stelele
în văzul lumii, le minte,
le face puzderii,
apoi fuge în ape
să culeagă nuferii luminii.
În fiecare seară
visul începe înainte de culcare
rămîne toată seara cu mine.
Poate dacă n-aș fi cu visul
m-aș rătăci pe punțile serii
Pentru că nuferi-s albi
cum e rîul — ce mă urcă
în altă lume.

Poteca

Pe aici au trecut dorurile
Să usuce iarba, să bată pămîntul
și parcă a sunat din altă lume
cîntecul neîntrerupt al tulnicelor
și-a frînt iarba și marginea pădurii,
pe-aici a trecut curcubeul
să-și caute apele din care-a plecat.

Coasa

Ostenită coasa, atîrnată-n cui
Ramuri ruginite — prinse în altoi
Toamna urcă-n trup și fire
Prin paianjenul subțire.

Tudor STĂNESCU
Ploiești

Niște prieteni și soarele

Erau prieteni toți
și toți aveau, desigur,
un fel al lor de a fi,
foarte vizibil,
și un altul, pe care-l îmbrăcau
ca pe un costum
la marile festivități
pe care singuri și le ofereau...

Erau prieteni toți,
și marinarul ieșit la pensie,
deci dintre toți mai vîrstnic,
cunoscător de mări și de vapoare,
(doar cu vaporul tatuat
pe piept, în partea stîngă,
nu navigase niciodată)
și care le spunea că soarele-i
o portocală, ori că, odată,
pentru el, în mările din nord,
soarele-a fost un sărutat de fată
sau poate fata chiar
și soarele acela avea un nume
pe care l-a uitat apoi.

Erau prieteni toți,
și agronomul pentru care
prea multă ori prea puțină
prezență-a soarelui crea
probleme foarte complicate,

Erau prieteni toți,
și pictorul care credea
că soarele-i albastru
(deși nu-l desena așa, de teamă,
să nu cadă cumva
în cercul lui albastru ca o apă
adîncă și în care să se înece)
și, subțirel precum volumul la debut,
poetul crezînd că soarele-i
un fel de singuratec ca și el...

Erau prieteni toți,
și cel de la furnale
spunîndu-le că soarele-i
un fel de „foc continuu",
(poetul a zîmbit invidios
ca de o metaforă pe care
n-o făcuse el)
un fel de „foc continuu"
cum se numesc la ei cuptoarele...

Erau prieteni toți,
și discutau așa, din cînd în cînd,
— și despre soare —
și se fereau să spună cum
pîndeau în zori să-l vadă,
și fiecare-apoi crezînd
că primul l-a văzut,
și fiecare-apoi crezînd
că el l-aprinde peste lume,
căci ei erau prieteni
și soarele era un fel de a fi
spre care năzuiau cu toți.

Balada pe drum de fier

Și iată-mă-ntr-un tren ce merge
cu demnitatea celui
unic și util răzor
între mari lanuri care dau în pîrg
și pe sub poduri unde bănuiesc
îndrăgostiți jurîndu-se
pe fluieratul sincer și lucid
al negrelor locomotive...

Și am în față pe acela
cu care-odat' am împărțit frățește
o bucurie fără seamăn :
cravata roșie am primit-o amîndoi
într-o zi avînd în loc de dată
doar răpăit de tobe
și sunet de trompetă cristalin...

Între mine și el, acum,
se află o adolescență
pe care
nu ne-o știm detaliată,
și poate, de aceea, încercăm
cuvintele — ca niște brațe
să le întindem către celălalt.

Și eu i-am spus
despre o vară spre sfîrșit
— anotimp cu pepeni și căderi de stele —
despre niște nopți prea mici și despre
ritmica naivitate-a unor ploi,
și de anii de armată i-am vorbit
și de neîmplinirea de a nu fi fost
printre ultimii soldați din lume,

și i-am spus că-i las
fiului care-și începe-acum
marea aventură-a verticalei
să răspundă la acest apel ;

Și i-am spus atîtea
cîte pot să-și spună cei
care-au împărțit odată bucuria
tobelor sunînd pionierește.

Cuvinte de-ale lui
l-au purtat înspre mine apoi,
era vorba de nopți luminate
doar de o stranie lună

— ochiul magic al magnetofonului,
de niște role pline de-o muzică
fără început și sfîrșit,
semănînd a uitare perfectă,
de rolele care
deși se-nvîrteau mai repede decît pămîntul
nu puteau prinde viteza motocicletei.
(Și asta era un fel de tristețe !)
Totu-i o goană, spunea,
și totul este-o problemă de-a te învîrti,
cît mai puternic, și, mai ales,
cu orbita, numa și numa-n zig-zag.

Cuvintele lui îl purtau înspre mine,
era vorba de-a ști cum să ai
în fiecare raion cîte-o fată,
ceea ce vezi în oglindă...

Cuvintele lui deveniseră brațe prea lungi
care-l purtau mai departe de mine,
undeva, cu mult și cu mult înapoi.
Vagonul se lungise atunci inexplicabil.

Eu aveam în față ceașca de cafea
— cer fără lună și stele —
el un pahar cu spumă
din care nici-o AFRODITA
nu s-ar naște...

Cuvintele lui erau de acum foarte lungi,
ca niște șine de cale ferată
dar nu mai aveau ce purta,
zîmbetul lui devenise intransportabil
și, curios, semăna a rugină...

POȘTA REDACȚIEI

Totuși convingerile cercului literar ne-ar interesa.

Gelu S. — Aiud. Deși povestirea „Moștenitorii" nu se află în stadiul publicării, reprezintă un pas înainte față de lucrările anterioare. Modalitatea cu care încearcă intuirea noilor relații social-economice ale satului aduce două personaje demne de atenție : Văsica (nana bogată) și-reată și avară care vrea să profite pe seama rudelor, candidate la moștenire, în opoziție cu Moeciu, cumnatul care se zbate între vechea mentalitate individualistă, biruită de conștiința noii stări sociale, aceea de colectivist. Din păcate, conflictul este escamotat de o rezolvare convențională, (feciorul lui Moeciu nu va mai slugări la bătrînă, va pleca la școală) Moeciu rămîne palid, inconsistent, lipsit de complexitate psihologică ; aceasta îi revine de drept, chiar fără voia autorului.

Barbu Mărăcine — Cluj. Deși ne cereți să nu vă răspundem la „mai trimiteți" sau „deocamdată nu" ne aflăm în situația de a nu vă putea satisface pe deplin dorința. Bazîndu-ne pe manuscrisul trimis „Cînd a venit Napoleon" subintitulat „Punct de vedere", punctele noastre de vedere nu pot fi decît niște simple presupuneri și deducții la adresa eroului. Confesiunile sale sînt incoerente datorită stării de semiinconștiență în care se găsește : ceea ce ne comunică nu este decît ecoul difuz al unor sunete, culori și senzații.

Întîlnirea cu Napoleon este bine regizată. O remarcăm pentru poezia ei. „Ceva aspru mi-a curățat sarea obrajilor. Era roșu și aspru ca o pilă. Napoleon rîdea cu ochii săi rotunzi, cu șuvița rebelă, albă, căzută pe frunte. Dar nasul îi era negru".

De unde deducem că Napoleon era un ciine... Revenind la scrisoare, dv. spuneți „Ce-ați citit e semnificativ cred, pentru ceea ce ne-ar interesa..." Nu știm ce poate fi semnificativ pentru dv., pentru noi însă din deducție în deducție, n-am ajuns la nici o semnificație. Mai trimiteți !

Emil Gavriliu — Ploiești. Chiar dacă „Încălțăminte modernă" nu este decît un exercițiu, o glumă de dragul glumei, descoperim cu acest prilej imaginație creatoare, umor de calitate, dialog colorat și scăpărător, o iscusită orientare în tehnica compozițională. Vă recomandăm să folosiți asemenea mijloace în vederea realizării unor lucrări mai substanțiale.

Patriciu Stan — Baia Mare. Lucrarea „Șofer în subteran" suferă din pricina construcției artificioase : farsa care i se joacă lui Teofil Buscu este neconvingătoare pentru transformarea lui. Neglijați tocmai acele aspecte ale realității, care pot oferi o imagine vie, pregnantă din viața minerilor. Reveniți cu alte lucrări.

Ion Sălăvăstru — Tecuci. Vi s-a răspuns la „Poșta redacției" din nr. 11, 23 mai. Oricît dramatism virtual ar conține întîmplările pe care le relatați în „Soarta", ele nu pot constitui o bază de discuție literară.

A. Giușcă — Salonta. Credem că nu este prea izbutită formula pe care ați găsit-o pentru povestirile de război. Tonul sfătos al povestitorilor nu are deloc darul de a susține o acțiune care cere prin însăși natura faptelor, dinamism și tensiune. Descriptivismul reduce personajele la niște clișee șterse. Se pierde, astfel, un material de viață interesant, care ar fi putut să ilustreze momente eroice din războiul de eliberare împotriva fascismului. În „Resteul", vă paște aceeași primejdie. Mai stăruiți.

Ion Marin Almăjan — Cluj. Cine este acest „Băiat bun Niki" ? fecior de bani gata, cu mașină, generos și risipitor, disprețuitor și orgolios față de ceilalți colegi studenți, cărora le plătește petrecerile ? Ce semnificație are în cele din urmă cavalerismul lui față de Ada ? Ce fel de om e Ada ? Autorul este cu... sau împotriva lui Niki ? Dacă obiectivul era să vestejească niște moravuri condamnate de tineretul nostru, așteptăm...

Gica IUTEȘ

MAI TRIMITEȚI : Octavian Gabriel Teodoru — Deva ; Murărescu Mihai — Suceava ; Pompiliu Andrei — București ; Handrea Alexandru — Brașov ; Geo Gestner — Făgăraș ; Ile Victor — Arad ; D. Ladima — București ; Marian Gheorghe — București ; I. Vasilescu — Dobrogea ; D. Matală — Tecuci.

DEOCAMDATĂ NU : Mircea Beceanu, Petre Treciu — Tg. Mureș ; Oltea Jianu — Caransebeș ; Eugen Lucan — București ; Ion Bologa — Tîrnăveni ; Ion Popa — București ; Romică Toma Buzescu — Brașov ; Amet Gamal — Costinești ; Liceanu — București ; Traian Bucur — Oltenița ; Gabriel Oprișoreanu — Fierbinți ; Ion Cătănescu — Craiova ; Alexei Gilcă — Blaj.

Iosif Zita — Iași. Povestirea „La Leul Mort" apare cu atît mai ciudată cu cît fantezia zburdalnică a autorului ticluește un subiect abracadrabrant. Un milionar („Cîte prejudicii au avarii!") își vinde unicul fiu, ca sclav, unui latifundiar cu vaste plantații de trestie de zahăr. Horia Zăgan are astfel prilejul să constate pe propria spinare biciul exploatării : „Trestiile, ca niște străjeri docili, stăteau înțepenite de parcă cineva le înfipsese adînc în aer. Apoi au început să vină oameni, oameni mulți, goi pînă la jumătate arși de soare, mînați grosolan din urmă. N-am înțeles niciodată diferența dintre cei care mînă și cei mînați. **Toți aveau aceeași conformație cu cap, cu mîini, cu picioare".**

Asistăm obosiți la revolta crescîndă a nefericitului erou, care traversează Atlanticul pe un vas de contrabandă și se întoarce în țară cu gîndul răzbunării : așa se întîmplă ca-și sugrumă tatăl și mama (nevinovată !) sfîrșindu-și dramatica existență într-un ospiciu ! Cu toate că în scrisoarea către redacție ne expuneți pe larg ideea pe care o urmărește lucrarea și anume „să reliefeze pe de o parte putregaiul unei societăți în descompunere și pe de altă parte crearea instinctului pentru dreptate în conștiința bolnavă a lui Horia Zăgan, recomandabil ar fi să mai așteptați. Lecturi mai bogate și mai stăruitoare vă vor feri să mai trimiteți asemenea „producții" publicațiilor literare.

Mihai Nadin — Brașov. În atenția noastră „Cronica pentru Ștefănescu".„O cafea mare", merită încă o redactare. Amănuntul e neglijat. Așteptăm o serie de schițe umoristice pentru „Cenaclul Labiș".

Eugen Acasandrei — București. Lucrările vădesc posibilități de realizare în domeniul prozei scurte. Apreciem stilul îngrijit, concentrarea materialului faptic, claritatea ideii și spontaneitatea dialogului. „Încorporare" izbutește să denunțe metodele de dezumanizare ale vechii armate Apropiindu-vă de temele contemporaneității veți fi și mai puțin timorat de repetarea unor lucruri deja spuse ; veți găsi cu siguranță acele orizonturi de afirmare pe care le căutați. Este necesar să luați legătura cu redacția.

Stela Brie — Banat. În problemele care vă preocupă, adresați-vă revistelor pentru copii.

Marin Budică — Craiova. Cu un spor de fantezie, ideea din „Goanga" ar fi putut duce la o excelentă schiță umoristică. Elementele există, dar le anulați, se pare, cu bună știință printr-un ton didacticist, care aplatizează personajele, le păgubește de savoarea inedită a situației. Păstrați replica finală și reveniți asupra lucrării.

Horea Dezmir — Hunedoara — „Portretul" în apă tare rămîne o intenție care ne-ar interesa, cu condiția să aveți în planul de creație o „galerie" diferențiată de tipuri. Altminteri procedeul apare abuziv. Portretul, așa cum ni l-ați trimis, are atîtea fețe care se suprapun, încît în ultimă instanță fizionomia lui amintește de „discul lui Newton" în mișcare. Așteptăm.

Tistuleasa Florea — Pitești. Stăpîniți fără îndoială un bogat material documentar, dar a-l trimite, de fiecare dată în forma brută la redacție înseamnă să vă subestimați singur munca. Nu e vorba numai de prelucrarea acelor fapte de viață, ci de transfigurarea lor în imagine artistică.

Tacu Smerdova — Mediaș. Este regretabilă superficialitatea Cercului literar, care ne recomandă lucrările dv. Din cele peste o sută de pagini de manuscris primite la redacție, nu constatăm decît uluitoarea ușurință cu care așterneți cuvîntul pe hîrtie fără a avea cît de cît o imagine clară asupra celor mai elementare legi ale compoziției. Pornind cele mai adeseori de la o problematică minoră ex : „Salutul", „Curierul", confecționați situații inconsistente și convenționale (presărate cu un dialog de o platitudine crasă) care nu pot închega nici un subiect literar, nu pot transmite nici o emoție artistică. În plus, abundența unor exprimări de felul acestora : „Nora îi răspundea cu un zîmbet difuz, dar grațios, făcînd o pereche de ochi frumoși. De altfel avea ochi strălucitori, vii și expresivi, reflectînd în ei cerul nordic senin și geros, împodobit cu stele, ca o grădină cu nu mă uita..."

„Acum nu mai auzea decît bulbucii scoși de horcăitul muribund al adevărului și care lui i se păreau invective la adresa dreptății lui despre care totuși nu era convins."

DIMINEAŢĂ SENINĂ

POVESTIRE

de CORNELIU LEU

tovarăşului M. B.

Cînd amîndoi ne-am dat seama că ridicaserăm tonul, ne-am oprit. Ne-am oprit şi ne-am privit surprinşi, ca şi cum am fi vrut să ne spunem : „alci mai trebuia să ajungem !"... Ne-am oprit şi ne-am pus, poate, pe jumătate întrebarea dacă n-ar fi cazul să ne abţinem. Sînt sigur că privirile noastre ne arătau conştienţi de lucrul grav ce urma să se întîmple. Sînt sigur... Dar n-am apucat să mă conving. Totul a durat o singură clipă, apoi cearta a continuat, mai pătimaşă, dînd glasurilor noastre accente rele. Privirile ni se înfigeau în celălalt cu ură, cuvintele pocneau ca nişte gloanţe cu dublă explozie. O forţă care ne depăşea, ne împingea, ne obliga să ne spunem lucruri cît mai grave, cît mai urîte.

Şi ce dimineaţă splendidă era !... Ce dimineaţă calmă, limpede !... O simţeam cum pătrundea printre schele pe fereastra deschisă aşezîndu-se între noi cu prospeţimea aceea primăvăratecă pe care poţi s-o şi guşti, s-o şi miroşi, care vine şi se amestecă prin toate simţurile tale şi, cînd te mîngîie, cînd se vrea mîngîiată... Ce dimineaţă splendidă era !... În faţa ferestrei mele, agregatul gemea sau poate doar mormăia liniştit, de parcă nimic nu se întîmplase. Numai noi, noi eram epuizaţi după ultimele douăzeci şi patru de ore de chin, de încordare, de trudă. Numai noi nu mai eram noi. Sau, poate, tocmai deabia acum eram noi, pentrucă simţeam nevoia să ne spunem totul, aşa cum colcăia înlăuntrul nostru. Sau, poate, simţeam nevoia să ne spunem totul de zece ori mai tare, mai usturător. Eram convinşi că sîntem cu atît mai categorici cu cît glasul nostru sună mai răutăcios.

Inginerul gîfîia. De ciudă, sau de oboseală, sau de greutatea răutăţilor care se adunau în el şi se cereau exprimate. Eu de asemenea. Mă uitam fix la faţa lui mare, care, deobicei, în ciuda cărunţelii părea copilărească ; îi priveam trăsăturile dure, nelertătoare, şi-i repetam într-una :

— Mă-nţelegi, dumneata, tovarăşe inginer ? !... Oamenii nu se importă, tovarăşe inginer ; oamenii — ăştia sînt ; pentru ei luptăm, pentru ei facem tot ce-avem de făcut, mă-nţelegi, tovarăşe inginer ?... Maşini, agregate întregi, poţi să importi de oriunde vrei, oricîte vrei, pentru că pentru oamenii ăştia le aduci ; dar oamenii... Oamenii, ăştia sînt ; ei sînt, mă-nţelegi, tovarăşe inginer ; omul îl formezi, nu-l schimbi ; eu aşa ştiu, mă-nţelegi, tovarăşe inginer ? !... Dacă-l schimbi, pentru cine s-ar chema că mai faci ceea ce faci ?... Spune şi dumneata, tovarăşe inginer, pentru cine faci ?... Pentru mine, pentru dumneata, pentru Andreica... Adu-ţi un Andreica din import şi, pe urmă, luptă pentru el, tovarăşe inginer... Mă-nţelegi tovarăşe inginer ? !...

Iar el, ehe ! Cum mă mai înţelegea !... Se vedea după cum striga, cît de bine mă înţelegea.

— Lasă-mă cu teoriile !... E uşor să faci teorii ; mai bine te-ai gîndi că avem de făcut cifre de plan !...

— Cifrele de plan le facem cu oamenii pe care dumneata vrei să-i alungi !

L-am văzut pe omul acela mare, pe omul acela mare şi vanitos pe care ajunsesem să-l cunosc pînă-n măduva fiinţei lui, cum e gata să pună mîna pe speteaza unui scaun... Şi, nu ca să se sprijine ; ci ca să-l apuce şi să-mi dea în cap. Faţa lui, cu nişte ochi vii, teribil de ageri sub sprîncenele cam pleoştite, faţa lui brăzdată de riduri groase care-i dădeau ceva impunător, s-a înroşit toată. Pînă şi fruntea chinuită, şi timplele cu părul tuns scurt. Mă simţeam mărunt şi firav cu toate că nu mă-ntrecea ca statură. Şi, aşteptîndu-i vorbele cu care vroia să mă turtească, simţeam cum furia creştea, se-nverşuna în mine.

— Ascultă Vasile, îmi spuse el muşcînd fiecare silabă, tu să nu-ţi baţi joc de mine acum ; tu să nu-mi dai mie lecţii politice, acum ; tu să mă asculţi, tu să mă înţelegi ; că eu nu vreau răul nimănui, dar nu-mi vreau nici răul meu, sau al tău, sau, n-are decît să ne ia dracu pe noi, dar agregatul nouă ni-i dat în grijă şi, cu oamenii ăştia eu nu pot să răspund de el !... Vasile, nu-ţi bate joc de mine, Vasile ; eşti încăpăţînat, Vasile, şi, din pricina asta, îţi baţi joc chiar şi de tine !... Vasile, sîntem la capătul puterilor ; încă o încercare ca asta, încă douăşpatru de ore ca astea şi ne-au dus la balamuc ; dacă mai ajungem la balamuc !... Vasile, sîntem la capătul puterilor, vorbim mult, dar trebuie să ajungem la un rezultat, Vasile. Ăştia nu-s meseriaşi ; asta-i adunătură !...

— Au toţi, cel puţin cele şase luni de calificare !

— Încăpăţînat mai eşti !... Mă scoţi din sărite mai mult decît toţi ceilalţi la un loc.

— Pentru că datoria mea e să mă gîndesc la toţi ceilalţi la un loc !...

După ce-am spus asta, mi-a părut rău : parcă datoria lui nu era ? !... Mi-a părut rău dar, în acelaşi timp, parcă-mi părea rău că nu găseam vorbe şi mai tăioase.

— Dar la agregatul ăsta, lua-l-ar dracu, nu-i datoria ta să te gîndeşti ?... La plan, la minister, la C.S.P. nu-i datoria ta să te gîndeşti ? !... Eşti obtuz, omule, eşti limitat !

— Ca şi dumneata ; fiecare pe cîte-o direcţie. Noroc că nu pe aceleaşi.

— Eu îmi dau demisia ; transmit telefonic demisia la direcţia generală ; dacă nici secretarul de partid nu mă înţelege ; dacă şi secretarul de partid, în loc să mă ajute într-o situaţie ca asta...

— Îţi ţine discursuri, nu ?...

— Exact ; discursuri !... Discursuri sentimentale. In loc să fii un om al practicii. Comunistul e-n primul rînd un om al practicii, un om operativ ; te depăşesc evenimentele, Vasile, o să-ţi ia locul un alt tip de activist !...

I-am răspuns cu toată răutatea de care eram capabil :

— În schimb, dumneata n-ai ajuns încă la miezul evenimentelor ; ştii ce-i aceea maşină, dar nu ştii ce-i acela om !... Dă-i afară ; e simplu : să ţi se aducă specialiştii cei mai mari şi să te poţi lăuda că dai producţia cea mai bună. Halal judecată de om de care depinde soarta altora !

— Încep să devin convins că ţii cu orice chip să se ducă naibii tot agregatul !

— Iar eu, că dumneata vrei să se irosească tot ce s-a investit în oamenii ăştia.

— Sentimentalism retrograd !

— Tehnicism îngust ! De-aş fi mistic te-aş blestema să trăieşti numai printre maşini şi fierărie !...

— Vasile, să fim înţeleşi : eu, fără oameni ca lumea nu mai răspund de soarta agregatului şi, prin tine, anunţ organizaţia.

— Credeam că-mi ceri părerea ca prieten.

— Nu mă interesează părerea ta cînd Stoicioiu, îl ştii doar pe Stoicioiu, a pus mîna pe cei mai buni meseriaşi din ţară. Da, Stoicioiu ; îl ştii, doar, pe Stoicioiu !...

— Îl ştiu ; îl ştiu pe Stoicioiu, m-am trezit eu ridicînd iarăşi glasul ; şi ce vrei să spui cu Stoicioiu ? ! Da, i-a adus Stoicioiu ; i-a momit : şi nouă ne-a luat trei. Şi dă acum producţie mare. E lăudat că dă producţie mare...

— Iar noi avem stagnări de zile întregi !

M-am făcut că nu-l aud :

— Dă producţie mare ; a dezorganizat trei alte locuri cu momelile lui şi dă producţie mare. Fă şi dumneata la fel şi dă producţie mare ! Ce-ţi pasă ? !... nu ţi-ar păsa nimic ; contabilii de la minister să înregistreze. Asta doar te-ar interesa !

— Îl invidiezi pe Stoicioiu ; toţi îl invidiem pe Stoiciou ; de asta vorbeşti aşa.

— Nu ; vorbesc aşa, fiindcă exact în acelaş fel ai vrea să fii invidiat dumneata !

— Vreau, nu vreau, eu te-anunţ oficial : cu oamenii ăştia nu mai lucrez !

— Cum „oamenii ăştia" ?... Cu toţi oamenii ăştia ?... Pe toţi vrei să-i dai afară ?...

Şi ce dimineaţă frumoasă era !... Cît de tihnită ! Pe platformă oamenii se mişcau calmi, supraveghind maşinile, rezervoarele cu forme pure, geometrice păreau imateriale în undele amăgitoare ale aerului fierbinte din jur. O conductă, trasă ca o linie neagră pe cer era îmbrăcată în bandaje albe de trei instalatori mărunţei, care făceau mişcări ritmice. Începînd imediat de sub schelă, rama lată a ferestrei le încadra pe toate scoţîndu-le parcă din universul meu. În încăpere era umbră, chiar răcoare. Sau, poate, ne era nouă frig datorită oboselii care ne amorţea. Faţa inginerului părea şi mai dură. Cutele mari, care-i brăzdau obrazul, îşi scoteau şi mai mult în evidenţă asimetria. Asimetria asta care-i dădea uneori ceva drăcesc în expresie. Mai ales cînd te privea persuasiv cu ochii lui de-un albastru cenuşiu foarte expresiv care-l făcea să domine oamenii, să albă, nu atît prestanţă, cît aerul celui care-ţi inspiră hotărîre.

Acum, peste toate astea, arăta şi extrem de obosit. O oboseală care-l făcea rău, acru şi cîrcotaş.

Mi-am dat seama cît eram şi eu de obosit şi, pe semne, cît eram de rău, de cîrcotaş. I-am spus, nu cedînd, ci cu convingerea că, în starea aceea fiecare dintre noi putea să aibă dreptate iar celălalt să nu fie deloc receptiv :

— La dracu ! N-am dormit de treizeci şi şase de ore ; mă duc să mă culc sau măcar să fac un duş ; ar fi bine să faci la fel.

M-a privit cu ochii lui cenuşii care nu se sfiau să-i exprime caracterul voluntar, ambiţios chiar :

— Te priveşte ; eu nu dorm ; nu dorm şi nu mă spăl, pînă nu mă spăl de tot ce-i balast şi aduc oameni ca lumea. Oameni ca lumea, mă înţelegi ?!... Dacă nu facem asta azi, iar intră lucrurile în normal, iar ne luăm cu alte treburi, iar uităm...

— Dacă putem uita, înseamnă că nu e un lucru atît de necesar...

— Du-te şi te culcă ; te tîmpeşte oboseala şi te face sentimental !...

— Sentimental ? !...

Ah, cum mă mai enerva prostia asta cu „sentimental" !... El, în loc de „om" spunea „sentimental" şi-n loc de „neom" pesemne, „nesentimental".

Simţeam cum oboseala şi enervarea mă făceau să strig. Febril, mi-am scos din buzunar carnetul. Carnetul meu cu scoarţe de plastic, scurt şi gros, de o formă cam bizară, dar care-mi devenise familiar şi nedespărţit. Am dat repede filele, una după alta, pînă am ajuns la cele din noaptea trecută, unde notasem tot procesul de revenire, de repunere în funcţiune a colosului. Notasem cu litere mai mari şi mai mici, cu rînduri paralele şi rînduri oblice, cu cifre sau nume de oameni încercuite ; totul, aşa cum se petrecuse, la locul unde mă aflam, în întuneric sau în lumină, ţinînd carnetul pe genunchi, sau sprijinindu-l pe vreo ţeavă. Îmi notasem cu înverşunare. I-am rugat şi pe alţii să-şi noteze la fel ; în afara inginerului de schimb care-şi face oricum însemnările lui. Atunci îmi venise ideea : să confruntăm totul după îndepărtarea pericolului, să stăm cu toţii, ca şi-n alte ocazii, să analizăm lucrurile. De data asta, notate, consemnate ; cu observaţiile fiecăruia, făcute secundă de secundă. Oamenii erau toţi înverşunaţi, ambiţionaţi să depăşească această stare proastă ; trecuseră de momentul ciudei pe fabricanţii străini ; îşi dădeau seama că acum ei răspund, şi vroiau, vroiau din răsputeri să găsească buba. Am simţit asta cînd le-am spus să-şi noteze. Am simţit că, oricît ar mai fi durat, oricît de mult i-ar fi epuizat, nu s-ar fi dus după asta acasă ; ar fi avut tăria, sau ambiţia, sau încordarea, să vină să discutăm, să totalizăm părerile, să tragem concluzii, să îndepărtăm o dată pericolul.

Tocmai lucrul ăsta vroisem să i-l spun lui, atunci la început. Mi-a luat-o însă el înainte :

— Eu, cu oamenii ăştia nu mai lucrez !...

Iar acum mă privea cu ochii aceia răi, dispreţuitori, chiar.

Am dat ultima filă pe care-mi notasem cu scris mai mare sau mai mic, mai drept sau mai strimb, ceea ce-şi notaseră şi ceilalţi şi, în loc să discut cu ei, în loc să le citesc lor ceea ce-mi notasem, i-am întins lui fila următoare pe care mai erau doar vreo două rînduri :

— Poftim !... Să ştii că nu sînt sentimental. N-am să mă duc decît să fac un duş. Te rog notează-i aici pe cei care crezi că trebuiesc înlocuiţi. Notează-i, te rog. Să putem discuta la concret. Notează-i şi, cînd ieşi, trage yala...

Lumina de-afară m-a ameţit. Mă jucam într-una cu cheile. Pesemne ca reflex în urma faptului că-i spusesem să despiedice broasca şi să închidă cînd iese de la mine. Primăvara mă lua pe sus şi mă ameţea. Aşa se-ntîmpla întotdeauna în zilele frumoase. Cînd porneam spre casă, oboseala parcă mă deconecta. Treceam printre pietoni zîmbindu-le cam stupid, iar cînd vreun grup de puşti se fluierau, eu tresăream considerîndu-mă chemat şi nu mă mira faptul că nu mai aveam noţiunea virstei mele. Mergeam foarte precis înainte, şi-aveam senzaţia că zburd şi că mă duc direct la cei din gaşca mea, să bat mingea cu ei şi să fumez chiştoace printre dărîmături.

De data asta m-a adus la realitate faptul că trecusem pe lîngă casa lui Trifu, şi mi-am dat seama că el e gospodar serios, cu porc, motocicletă, soacră şi rufe de copii pe balcon, şi nu mă mai aşteaptă nici la gîrlă, nici pe maidan... Dar, de, mai ales cînd afară e frumos iar puştanii aleargă şi se fluieră, eu tresar. Sînt convins că mă cheamă. Că, pe mine mă cheamă.

Exact aşa mă fluiera Trifu. Mi-am adus aminte gîndindu-mă că, în clipa aceea, e posibil ca inginerul să-l noteze şi pe el acolo, în carnetul meu, după toate însemnările mele din noaptea trecută. Foarte posibil. Trifu, de mai multă vreme, îl enervează. Face pe atoateştiutorul ; aşa era de mic. Şi asta, inginerului tare nu-i place.

Nu, dar nu la oameni ca Trifu se gîndeşte inginerul cînd îmi spune că nu mai poate lucra cu ei. Nu-i ranchiunos. Îmi dau seama : nu cei cu care nu se-nţelege el, îl deranjează în primul rînd... Nu, el ar accepta chiar şi oameni cu care să se certe în fiecare zi, dar să fie aşi. Să zbîrnîie ; să scoată producţie şi din piatră seacă, să nu mai podidească serviciile ministerului să înregistreze, să fie înnebunite toate ziarele... Cam asta ar visa el ; încolo, ar fi chiar dispus să se certe, să se bată, să le-acorde nu ştiu cîte ore pe zi ca să-l bîrfească sau chiar ca să-l lucreze, ca să-l reclame... Nu l-ar interesa... E un om dintr-o bucată, „şeful"... Dacă mă gîndesc bine, uite, de exemplu ambiţia asta cu producţia, cu ziarele, cred cît se poate de sincer că nu l-ar interesa să se vorbească despre el. Deloc. Dar l-ar interesa să se ştie că aici se produce, se produce din plin, se face treabă...

Mă gîndeam la mîndria asta a lui, chiar vanitate i-aş putea spune, dar o vanitate bine intenţionată. O vedeam concretizată în gesturi, în fiinţa lui activă, în chipul acela colţuros, accentuat de cutele asimetrice. Şi m-am trezit întrebîndu-mă cine ar putea fi înlocuit. Da, trebuiau înlocuiţi cîţiva ; aveam datoria asta faţă de el ; trebuia să-l înţeleg şi să-l ajut, doar situaţia nu era deloc uşoară cu toate că aveam scuze şi vina era, evidentă, a fabricantului străin care, nici el, nu era stăpîn pe reacţiile acestui utilaj foarte modern... Asta se putea întîmpla oricui, dar fiecare om e îndreptăţit să spună : „cum, tocmai mie ? !"... Iar inginerul meu, nu ştiu prin ce, poate prin fiinţa lui veşnic dornică de-a face treabă, de-a se realiza şi de-a realiza tot mai mult, e de-o mie de ori mai îndreptăţit s-o spună. Îl vedeam şi-l auzeam cum, cu o jumătate de oră mai înainte striga „Mie mi s-a dat agregatul ăsta în primire, mă înţelegi ? !... Şi mi s-a dat ca să scot din el cît mai mult !"... „Mie mi s-au dat oamenii ăştia în primire — i-am strigat la rîndu-mi — şi tot ca să fac din ei cît mai mult !"... Ne înfruntam amîndoi şi simţeam cum oboseala, încordarea, necazul încă unei stagnări se transformau în noi într-o febră rea... Acum, simţeam nevoia să mă întreb : Dacă e vorba de oamenii care-mi sînt daţi în primire, nu-nseamnă că, într-un fel, şi ei îmi e dat în primire ? Nu-nseamnă că şi soarta lui la fel trebuie să mă preocupe ? Nu-nseamnă că trebuie să-l ajut pe omul ăsta capabil, încăpăţînat şi capabil, puternic şi capabil, pătimaş şi capabil, copilăros şi capabil, vanitos şi capabil... oricum, dar... şi capabil ! ? !... Trebuia.

Am început să mă gîndesc încet, meticulos, la fiecare om în parte, să-i cîntăresc, să-i văd dacă trebuie neapărat înlocuiţi şi cam cu cine ar putea fi înlocuiţi.

Ah, dacă ar fi fost el în locul meu, dacă aş fi avut vreun motiv care să mă facă să cred că în acelaşi timp face şi el acelaşi lucru, adică alege, se gîndeşte la fiecare om... Dar el era categoric ; el era omul supărat, care-şi dădea seama că alţii îl împiedică să facă treabă bună.

Am ajuns acasă trist. Îmi trecuse tot avîntul. Strigătele, fluierăturile strengarilor bucuroşi de vacanţă nu mă mai făceau să tresar. Numele sau chipurile oamenilor se mai roteau în mintea mea. Şi mă simţeam copleşit pentru că luasem hotărîrea să-l ajut pe inginer, iar acum nu găseam rezolvarea. Am fluierat şi eu, cam slab, lipsit de avînt. Am auzit paşii mici ai băiatului şi am simţit efortul lui plin de consecvenţă şi de pasiune, de a ajunge la broască. Zîmbetul lui — de om fălos c-a făcut o treabă deschizîndu-mi — ar fi trebuit să mă facă să uit tot. Să mă-ntind în pat şi să ne hîrjonim pînă adorm.

De fapt, era chiar mai bucuros decît altă dată, pentru că, de cînd începusem să lipsesc dormea în locul meu, cu maică-sa, aşa că bucuria revenirii mele spre dimineaţă, se amesteca la el cu bosumflarea că era mutat în pătuţ.

Acum însă, era în plină dimineaţă, el se trezise şi era foarte bucuros de cîtă îndeminare dăduse dovadă deschizîndu-mi. Era atît de bucuros, încît nici n-a remarcat modul neatent, poate formal — dacă se poate spune aşa — în care l-am luat în braţe. Mă mustram în sinea mea : îmi spuneam că sînt egoist, c-am ajuns acum să cunosc fiecare om, să-l ştiu cum se mişcă, să-i prevăd evoluţia viitoare şi, din pricina asta, nu-mi mai convine să-l las din mînă.

Dar nu ; nu era asta. În fond, nu era asta. Trecuserăm prin destule greutăţi ale începutului, iar cei care rămăseseră poate că nu erau ei încă cei mai îndemînatici în faţa agregatului, dar erau oamenii care se legaseră între ei, care nu ne-ar fi părăsit cu una cu două... Mi-am spus : Fie ce-o fi ; să hotărască el !... Dar n-am putut să nu mă gîndesc la Turdoiu, da, la acel Turdoiu cu ochii spălăciţi ; fusese cel mai rău din colectivul nostru la început. De vreo săptămînă îl văd (nu mai mult decît de vreo săptămînă, dar îl văd) cum se străduie din răsputeri să se poarte ca lumea ; iar azi noapte, cînd am întrebat cine rămîne în continuare, şi-au rămas toţi, aşa încît a trebuit să selecţionăm dintre ei, am văzut pe faţa lui o asemenea mîndrie cînd i-am spus că-l opresc, încît mi-am dat seama că e cîştigat ; e cîştigat pentru noi !... Şi nici ochii lui nu mi s-au mai părut spălăciţi.

Şi atunci... Atunci cum ai dumneata, tovarăşe inginer, dreptul să-i înlocuieşti pe oamenii ăştia, să le rupi antenele cu care au început să se prindă-ntre ei ? !... Cum ai dreptul ?... De ce vrei neapărat aceasta ?... Ca să fie lăudat colectivul ; ca acolo, la minister, să fie trecută o cifră mare în dreptul colectivului nostru ?... Perfect. Dar, care colectiv ? Ăsta pe care vrei să-l schimbi ? !...

Osos, deşirat şi cu mişcări încete, m-am ridicat ca şi cum aş fi fost în faţa lui, în faţa staturii lui impunătoare, privindu-l nelertător : „care colectiv, tovarăşe inginer ?... Colectivul pe care dumneata vrei să-l distrugi pentru că nu are, sau ai impresia că nu are specialişti de mîna-nţîi ?... Un colectiv care este abstract pentru dumneata şi, totuşi, vrei să aibă rezultate concrete ; şi încă rezultate bune !... Care colectiv, tovarăşe inginer, că doar te ştiu om dintr-o bucată şi nu vrei rezultatele doar aşa, ca să te fuduleşti dumneata cu ele !"...

Eram atît de grav, palid pesemne, nebărbierit şi cu ochii aprinşi, încît, neobservat, copilul se desprinsese de mine şi acum stătea într-un colţ, ferit, suspectîndu-mă cu o ciudată teamă.

Şi ce dimineaţă frumoasă era ! Puteam să-l iau, că doar mă aştepta de atîta vreme, să mă duc cu el pe malul riului sau, măcar, să-l fac o tură pe motocicletă. Cum s-ar mai fi bucurat sub soarele ăsta vesel !...

Dar eu... Mi-am trecut cam neatent mîna prin părul lui — atît de neatent încît deabia tîrziu, mult după asta, mi-am dat seama cît de plăcută era la mîngîiat mătasea aceea aurie — i-am spus ceva nevesti-mi şi-am pornit înapoi... Am pornit înapoi grăbit, apăsat, ritmîndu-mi parcă ideile sau acordîndu-mi paşii la perseverenţa lor. „Nu, nu, dragul meu inginer vanitos, îi spuneam, pentru oamenii ăştia muncim, cu oamenii ăştia muncim ; o maşină poţi s-o aduci şi de aiurea, dacă-l mai bună decît ceea ce poţi să faci tu, dar o aducem tocmai ca să-i facem pe oamenii ăştia să muncească mai bine, să existe mai bine. Pentru ei facem totul... Adică, ce „pentru ei" ? !... Pentru noi !... Noi, colectivul nostru, care va raporta că şi-a depăşit căutările, care va raporta producţiile mari pe care le visezi tu... Că doar nu le visezi aşa, ca pe ceva în sine. Că doar noi nu fabricăm lucruri pentru ca pe urmă să le dăm la topit sau să le aruncăm în mare numai aşa, ca să ţinem la un anume preţ. Noi ţinem la preţul oamenilor, şi-ai văzut şi tu, chiar la oameni ăştia, cum preţul lor creşte, creşte necontenit. Preţul lor, asta se înseamnă acolo, la minister, în dreptul colectivului nostru. Asta !..."

Am pornit într-un suflet. Am intrat ca un vîrtej pe sălile clădirii administrative pe care încă o mai finisează constructorii. M-am repezit la uşa biroului meu, hotărît să intru, să-i smulg carnetul din faţă, să-l închid fără să privesc la ce-i notat în el şi să-i spun : „Acum sîntem obosiţi ; să ne vedem de treburile tehnice ; oameni, altă dată"...

Şi m-am lovit deodată de uşa care opunea rezistenţă. Era încuiată. Plecase. Nu mă aşteptam să fi plecat ; doar după el venisem. Într-un suflet, venisem... Am scos nervos cheile, am deschis şi am intrat în biroul pe care, schelele de afară îl lipseau de o parte din lumină. Era cam rece ; scaunul stătea dat într-o parte, iar carnetul, carnetul meu gros, de-o formă cam bizară, mă aştepta acolo, pe masă, ca să mă anunţe. M-am apropiat încet. M-am gîndit să-l închid, să discut în prezenţa inginerului, nu aşa. Şi, aş fi făcut-o dacă n-ar fi fost mai mare curiozitatea. M-am trezit spionînd carnetul aşa, cam pieziş, dintr-un colţ. Şi... deodată mi-am dat seama că nu erau pe el decît însemnările mele. Doar însemnările mele pe o pagină şi încă două rînduri, apoi gol ; alb.

Inginerule, inginerule !... Va să zică...

Am vrut să dau un chiot de bucurie, apoi m-am gîndit : „A lăsat hîrtia albă ; poate că n-a avut chef să-i scrie ; poate că-i are-n cap"...

Dar, fără să pot neapărat să argumentez, sînt sigur că nu-i are nici în cap ; sînt sigur că, în momentul în care a început să se gîndească la fiecare-n parte, ca şi mine...

Ah, şi ce dimineaţă frumoasă era afară ! Biroul, cu ferestre umbrite de schele, mă încorseta. Mă încorseta, şi-aş fi ieşit cu sentimentul ăsta dacă, în ultima clipă, nu-mi observam carnetul ; Acolo, pe masă, stătea deschis la însemnările pe care le făcusem în timpul reporniri agregatului. Stătea deschis, parcă adresîndu-se altor carnete deschise către el.

Era o dimineaţă foarte frumoasă. Aşa cum, în noaptea trecută, fusesem sigur că va fi după ce vom porni agregatul.

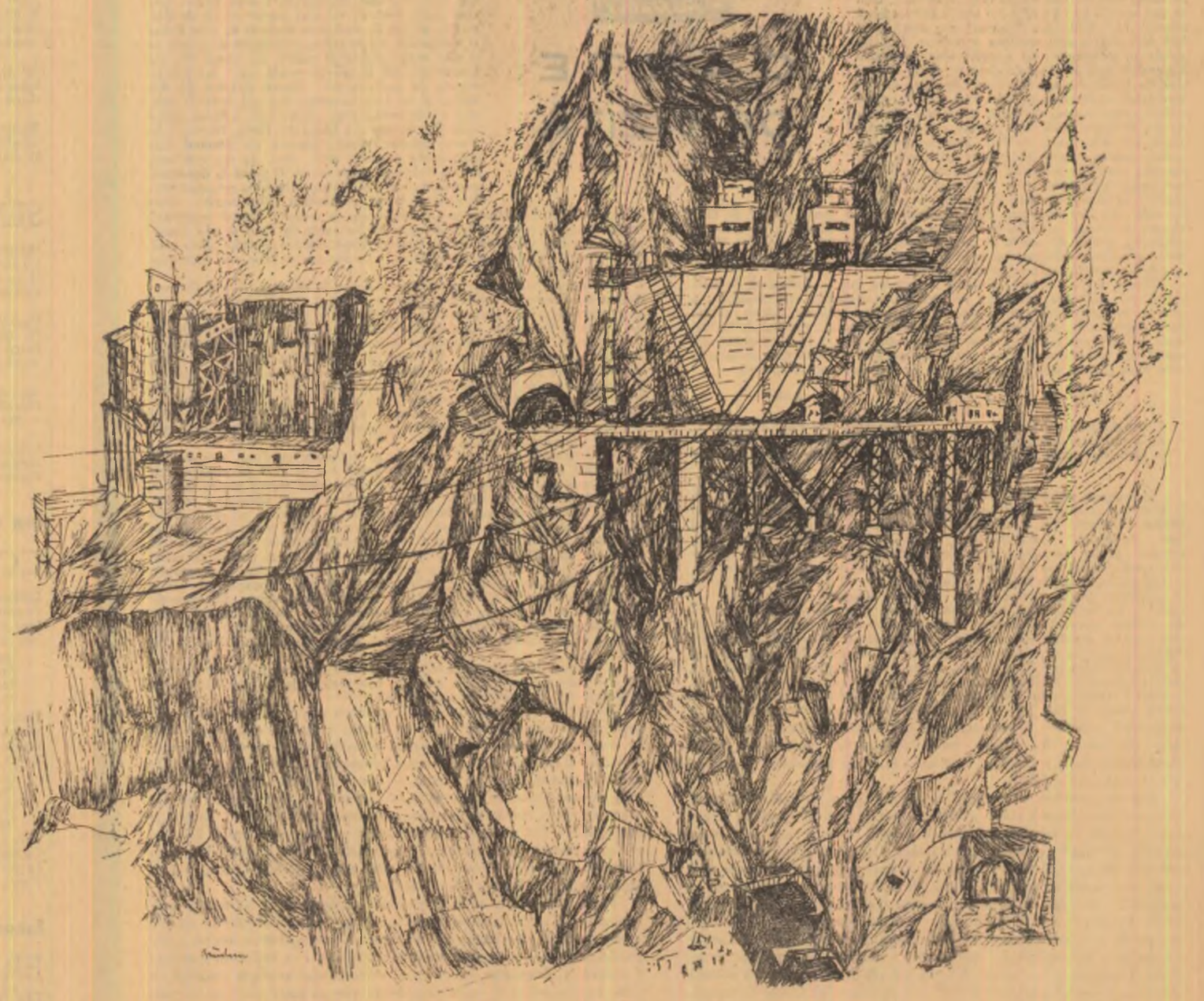

ARGEŞ 1964 — „Pe Argeş în sus..." — desen de ION BĂNULESCU

PATRU DESENE

Datorăm cititorilor noştri o explicaţie comună, sub desenele inserate în acest număr la paginile 2, 4, 9 şi 10.

O recentă întîlnire a membrilor Cenaclului „Nicolae Labiş" cu colegii lor din Cenaclul tineretului al Uniunii artiştilor plastici a lăsat — celor peste 150 de participanţi — mai mult decît amintirea unui fructuos schimb de impresii. Ne-am depărţit atunci cu dorinţa sinceră de a ne revedea mai des, şi mai cu seamă în mijlocul faptelor contemporaneităţii, la izvoarele inspiraţiei inaripate.

Ne reîntîlnim astăzi cu cîţiva dintre ei: Ion Bănulescu, Veniamin Micu, Florin Ciubotaru. Patru dintre desenele lor dedicate şantierului Hidrocentralei „16 Februarie"-Argeş apar în aceleaşi pagini care au găzduit nu de mult vibrantul poem al Anei Blandiana, sau versurile altor tineri poeţi, închinate şi ele constructorilor cetăţii luminii de pe Argeş.

Ca o veritabilă brigadă de creaţie, ei au trăit viaţa diurnă a Corbenilor şi a Vidrarului, au privit uimiţi cum adeseori schiţe începute cu o zi-două înainte rămîneau în urma imaginilor în continuă înnoire. Au căutat detalii şi simboluri care scapă la prima vedere, au lucrat cu modestie şi pasiune, sub privirile încurajatoare şi prietenoase ale minerilor, ale betoniştilor, ale şoferilor de pe auto-basculante. „Argeşul", cu monumentalitatea şi pulsaţiile sale omeneşti, le modifica ceva din felul de a evalua dimensiunile lucrurilor, din încărcătura emoţională a cuvintelor.

Apoi, privirea care a investigat şi a înţeles, mîna care a captat şuvoiul imaginii, bătaia de inimă care a însufleţit linia şi tuşul, s-au retras parcă într-o liniştе adumbrită, lăsînd să vorbească desenele, poezia. În penumbra aceasta, de pinacotecă înmiită la zincografie şi rotativă, cuvintele de faţă nu încearcă să fie decît o discretă rotire de comutator.

M. N.

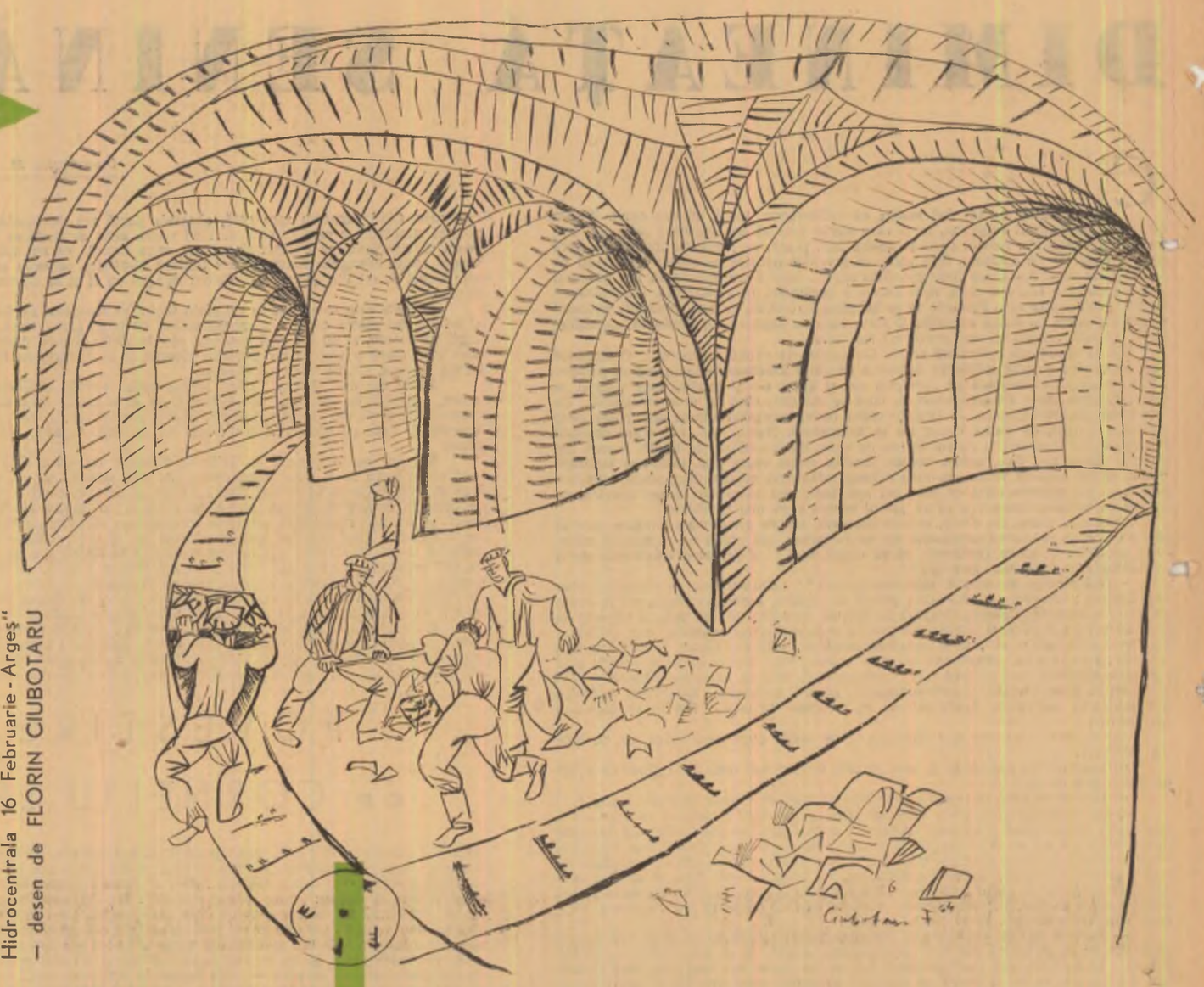

„Galeriile de evacuare a apei din Hidrocentrala 16 Februarie - Argeş" — desen de FLORIN CIUBOTARU

CARTE DE VIZITĂ

Un festival în marş, o trecere în revistă operativă, o manifestare cu caracter de lucru, desfăşurînd un material artistic în bună măsură cunoscut, un festival lucid, proiectat înainte, cu gîndul mai mult la ce e de făcut, de îndreptat sau înlăturat, de împlinit: iată farmecul original, frumuseţea simplă a Festivalului de la Mamaia, în prima sa ediţie. De aceea, a vorbi la obiect, cu rigoare şi simţ de răspundere, înseamnă a respecta însăşi semnificaţia acestei importante manifestări de artă.

Avînd în vedere asemenea premise, Festivalul era chemat, după părerea mea, să răspundă unei întrebări fundamentale: reflectă oare producţia naţională de filme realitatea noastră în ceea ce are caracteristic şi semnificativ, în ceea ce a cristalizat ca valori specifice, astăzi ca şi în trecutul de luptă? În acest sens, am putut desprinde chiar ideea unei continuităţi organice de la un film la altul. Bărbăţia şi noblеţea figurii lui Tudor se prelungeşte parcă în maturitatea comunistului Jurcă **(Străinul)** sau în intransigenţa lui Zamfir **(Comoara de la Vadul vechi)**, iar de la aceştia încoace frumuseţea morală se răspîndeşte pe spaţii umane vaste, devine timbrul specific al unei epoci: seninătatea de oameni stăpîni pe destinul lor, a fraţilor şi consătenilor colectivişti ai lui Făniţă **(Un suris în plină vară)**, curăţenia sufletească a surorilor Precup **(Dragoste lungă de-o seară)**, generozitatea lui Matei şi a tovarăşilor săi de atelier **(A fost prietenul meu**, în ciuda faptului că, pe alte planuri, filmul e nereuşit). Toate aceste trăsături, culese din ceea ce fiecare film are mai autentic şi mai izbutit, alcătuiesc împreună o sinteză suficient de expresivă, un fel de „film al Festivalului", în oarecare măsură reprezentativ. (Se înţelege de la sine că am în vedere şi realizarea cinematografică şi în primul rînd aceasta). Cu alte cuvinte, vreau să acreditez ideea că — deşi nu avem deocamdată un film-capodoperă — aproape toate peliculele noastre de lung metraj conţin nuclee, momente, valori, care într-o bună zi vor determina şi ivirea capodoperei. Festivalul de la Mamaia ne-a demonstrat încă o dată, că cinematografia românească se află într-o fază de „aşezare", de „descălecare" în matca propriei sale culturi (sau „civilizaţii", cum se mai spune). Să nu uităm din istoria literaturii, că apariţia lui Eminescu, bunăoară, n-a fost posibilă fără efervescenţa secolelor anterioare, fără fecunda lor germinaţie; iar omagiul adus de autorul **Epigonilor** preţiosului şir de cărturari, de la Cichindeal la Alecsandri, n-a fost cîtuşi de puţin de circumstanţă, ci un semn de adevărată, simţită, gratitudine pentru zestrea de limbă şi de artă adunată. Să fim de aceea atenţi, mai ales noi, criticii, fiindcă acum, sub ochii noştri, se ivesc semnele viitorului, concretizate în ceea ce are pozitiv activitatea realizatorilor noştri de filme. Ei fac, cu mai multă sau mai puţină îndeminare — în acest secol al „vizualităţii" — să intre în memoria şi în conştiinţa publicului celui mai larg, momente din actualitate sau din istorie, colţuri de ţară, chipuri de oameni, atitudini şi obiceiuri noi. De ei depinde, într-o proporţie nebănuită, gradul de adevăr şi de frumuseţe al imaginii pe care un întreg popor şi-o făureşte despre sine şi, în această privinţă, o îndoită atenţie trebuie acordată cineaştilor care oglindesc prezentul.

Firеşte, a fi cu băgare de seamă faţă de cei care — fotogramă cu fotogramă — alcătuiesc civilizaţia noastră cinematografică, echivalează cu a discuta, deopotrivă, ceea ce satisface şi ceea ce nu satisface, despre intenţii, ca şi despre ratări. Prin juxtapunere, săptămîna filmului românesc de la Mamaia — odată cu afirmarea unor cîştiguri certe — a înlesnit şi conturarea unui bilanţ (de moment, al unei etape, nu definitiv: sîntem doar în marş!), care, după părerea mea, ar putea căpăta următoarea formă schematică:

Activ	*Pasiv*
1. Imaginea (operatori)	1. Scenariul (mai ales: dialogul)
2. Interpretarea actoricească	2. Coloana sonoră
3. Regia (momente izbutite).	3. Regia (lungimi, momente neizbutite).

Să începem cu scenariul. Toate filmele văzute în cadrul Festivalului au la bază idei cinematografice interesante, dacă nu excelente, dar numai cîteva **(Tudor, Străinul, Un suris în plină vară)** se bucură de privilegiul unei desfăşurări corespunzătoare. Dacă, în genere, ascultă de normele prozei narative, scenariile neglijează de multe ori exigenţele spectacolului (ale dramaturgiei) şi de aceea un film cu un început remarcabil, ca **Dragoste lungă de-o seară** (scenarist: Al. I. Ghilia) scade treptat în intensitate, nu-şi descrie arcul dramatic necesar; bine construit, scenariul la **Un suris în plină vară** (Dumitru Radu Popescu) nu cuprinde destul de marcat punctul culminant („saltul" din conştiinţa lui Făniţă, după atîtea eşecuri consecutive); **Străinul**, un scenariu în general riguros, (Titus Popovici) nu e scutit de lungimi obositoare; cît despre **A fost prietenul meu** (Dumitru Carabăţ şi Mircea Mohor), acesta are vizibile erori de articulaţie şi motivare logică şi psihologică. O ciudată „diminuare" de la nuvelă la scenariu a putut fi remarcată în **Comoara de la Vadul vechi** (V. Em. Galan), unde întregi pasaje au fost cu multă uşurătate simplificate sau deformate în detrimentul filmului. (Toate acestea se pot discuta în afara regizorului, doar din punct de vedere strict metodologic, pentru a facilita sistematizarea ideilor; altminteri, regizorul e la fel de răspunzător pentru scenariu: e un lucru stabilit!).

Dar nu povestirea cinematografică propriu zisă e cea mai în suferinţă. Festivalul mi-a limpezit dubii şi idei mai vechi: punctul nevralgic, uneori insuportabil de dureros, este fără-ndoială, **dialogul.** Aproape toate replicile din scenariul lui Carabăţ şi Mohor sînt artificiale, forţat metaforice; în **Comoara**, schimbul de replici e deseori banal, iar în unele momente importante sună a gol, fără acoperire în idei sau stări de suflet (ceea ce în nuvelă nu se întîmplă!); că expresia de artă e **unitară** o demonstrează şi scenariul lui Ghilia, fiindcă acolo unde scade tensiunea şi interesul acţiunii, se aplatizează şi replicile. Mult mai coherent şi mai funcţional în **Străinul**, dialogul filmelor noastre nu e nicăieri ferit de inadvertenţe: bunăoară, din intenţia de a-l defini şi mai sugestiv pe senatorul Varga, scenaristul îi pune în gură o limbă degradată şi degradantă, care l-ar fi revoltat desigur şi pe Chicoş Rostoganul. De ce, şi în folosul cui? (Aceeaşi întrebare aş pune-o talentatului nostru prozator şi cineast în legătură cu excesiva satirizare a serbării şcolare, cînd după părerea mea, simbolul luat în derîdere depăşeşte simpla obtuzitate a oficialităţii vremii!).

Din aceste consideraţii se degajă o concluzie precisă, implacabilă: cinematografia noastră are nevoie de **dialoghişti**, care nu mai sînt de căutat printre prozatori (aceştia şi-au spus... cuvîntul!), ci eventual printre dramaturgi şi, în orice caz, printre oamenii cu talentul de a elabora un dialog de film (categorie a se forma). Am neta credinţă că multe scenarii ar fi fost simţitor îmbunătăţite dacă ar fi fost cel puţin „recitite", văzute în ultima lor fază de orice persoană pricepută în tehnica dialogării!.

În trena dialogului şi a problemelor acestuia se angajează şi un alt element al coloanei sonore: muzica şi zgomotele. Se abuzează de muzică. Un exemplu edificator îl oferă **Comoara de la Vadul vechi (muzica:** Tiberiu Olah), unde comentariul muzical e omniprezent (sau pare aşa, ceea ce e tot una) şi — prin abuzul de simfonie şi de instrumente de percuţie — poate fi socotit inadecvat universului înfăţişat de peliculă. Mult mai discrete, organic încorporate acţiunii vizuale şi întregului stil al filmelor, sînt partiturile **Tudor** (Gheorghe Dumitrescu) şi cea aproape imperceptibilă şi totuşi prezentă, din **Străinul** (Mircea H. Istrate). Cred că, premiind aceste două filme, juriul s-a gîndit şi la proporţionala şi proporţionata contribuţie a celor doi compozitori.

În privinţa zgomotelor, a sunetelor, Festivalul mi-a revelat un fel de frenezie, mai precis un soi de voluptate aproape senzuală a înregistrării de sunete. Un scîrţîit de uşă sau de fîntînă, cîţiva paşi pe podea sau pe şosea, simpla înfulecare a unei bucăţi de pîine etc. — devin zgomote de proporţii cosmice, depăşind categoric pragul expresivităţii lor normale, dobîndind o sonoritate grasă, păstoasă, aş zice autonomă. E un exces de zel al inginerilor de sunet, poate din teama de a nu fi remarcaţi; iată-i mulţumiţi: i-am remarcat!

În tabelul imaginat mai sus, regizorii ocupă două locuri: şi la pasiv, şi la activ. **Totuşi**, nimic paradoxal: am ţinut doar să subliniez astfel că dîrectorii noştri de filme îşi împart aproape egal calităţile şi efectele. Fiecare din ei, în fiecare film al Festivalului, a realizat momente cinematografice remarcabile. Cine poate nega calitatea antologică a unor pasaje ca „forţarea" Oltului, ca „înscăunarea" lui Tudor, ca scurgerea lentă a coloanelor de panduri etc. în **Tudor**, realizat de Lucian Bratu; sau, cine poate contesta valoarea scenei pe cît de dramatică, pe atît de stearpă în zbaterea ei, a lui Prisac şi a argatului său pe ţarina încremenită de secetă, ca şi alte scene gîndite şi văzute de Victor Iliu (în **Comoara)**; dar drumurile vesele ale lui Făniţă, scenele de iarmaroc sau dansul ţărănesc din **Un surîs...** al lui Geo Saizescu; întreaga suită de imagini a ţintirimului, fuga „dintre ape" a Ilenei, multe scene de interior din filmul lui Horea Popescu; lirismul autentic, vibraţia patetică din **Străinul**, film ce trezeşte asociaţii, prin ceea ce are mai bun, cu **Le diable au corps** sau cu **O pînză în depărtare**, păstrîndu-se în acelaşi timp original şi proaspăt, confirmînd progresul regizorului Mihai Iacob; chiar şi filmul lui Andrei Blaier are scene demne de reţinut: „lanţul soneriilor" sau întîlnirea pe ploaie; în sfîrşit, episodul Leonardo da Vinci şi cele asemănătoare din **Paşi spre lună** de Ion Popescu Gopo. Acestea şi multe altele încă demonstrează vitalitatea şi posibilităţile, aparente sau virtuale, ale regizorilor noştri de film.

Din păcate însă aceste posibilităţi — fără a fi infirmate — sînt deocamdată serios grevate de cel puţin tot atîtea scăpări şi erori de limbaj. Las la o parte contribuţia sau noncontribuţia regizorului la elaborarea scenariului, şi mă limitez la funcţia lui esenţială de conducător al acţiunii şi vorbirii filmate şi înregistrate. Principala deficienţă a regizorilor şi, implicit, a filmelor noastre e **durata excesivă** a expresiei. Ei insistă şi persistă prea îndelung în cadrul unei scene sau secvenţe, ceea ce face să se piardă un minut acolo unde ar fi nevoie doar de zece-douăzeci de secunde. Iată lecţia desprinsă, în acest sens, pentru regizori: **să nu explice** (şi cu atît mai puţin **să se explice)**, ci **să arate**. De bună seamă, toate acestea le ştiam mai de mult, dar Festivalul le-a pus mai bine în lumină, ceea ce nu e deloc nefolositor, chiar cu preţul repetării unor locuri comune.

Un compartiment care dă din ce în ce mai multe satisfacţii, este acela al interpretării actorilor. N-au trecut decît puţini ani de cînd ne plîngeam că filmele noastre sînt jucate teatral, că n-avem actori anume pentru cinema. Festivalul ne-a dovedit cît de departe sîntem de acea perioadă... recentă. Premiile acordate n-au putut decît să nuanţeze, să indice pe cei dintîi dintre egali, fiindcă pe lîngă laureaţi — de la magistralul, inepuizabilul Ştefan Ciubotăraşu, la Sebastian Papaiani, de la protagoniştii lui **Tudor**, Emanoil Petruţ şi Lica Gheorghiu la Irina Petrescu — o întreagă pleiadă de actori maturi şi tineri s-au afirmat şi consacrat ca autentici artişti ai ecranului: George Calboreanu, Ştefan Mihăilescu-Brăila, Victor Rebengiuc şi Flavia Buref, Silvia Popovici şi Graţiela Albini ş.a.m.d. Reconfortante, dătătoare de perspective şi, de ce n-aş spune-o, importante — prezenţele tinerilor (mulţi dintre ei debuanţi în film): Ilinca Tomoroveanu, Ion Caramitru, Mariana Pojar, Florina Luican, Ştefan Iordache şi Şerban Cantacuzino, Mariela Petrescu etc.

E adevărat că în majoritatea lor, actorii joacă mult mai bine decît vorbesc, dar accentele greşite, frazările anapoda, nepotrivirile de ton sînt de imputat în primul rînd regizorilor (şi scenariştilor)...

Mă voi feri întotdeauna să cad în grosolana greşală a „cronicarului imaginii" de la revista „Cinema" şi nu voi despărţi niciodată reuşita operatorului de contribuţia regizorală; aceasta nu mă împiedică însă să afirm că, din punct de vedere al fotografiei, filmele noastre înregistrează cel mai ridicat coeficient mediu. Operatorii noştri au învăţat — destul de repede, bravo lor! — să vadă cinematografic, ba chiar să vadă „frumos", căutînd unghiuri tot mai noi, revelatoare, fără să se îndepărteze de semnificaţia întregului. Laureat al Festivalului a fost, pe bună dreptate, Nicu Stan **(Dragoste lungă...)**, dar imagini expresive şi vibrante am văzut şi în **Tudor** (Costache Ciubotaru), ca şi în **Comoara...** (Gheorghe Fischer) sau în **Un surîs...** (George Cornea), şi în **Străinul** (Octavian Basti şi Gh. Viorel Todan).

Pe lîngă multiplele satisfacţii de ordin estetic, pe lîngă îndreptăţita mulţumire de a fi asistat la aşezarea pietrei de temelie a unei manifestări artistice anuale — menită să-şi cîştige în mod firesc şi foarte curînd un meritat prestigiu internaţional — criticul îşi are şi el o satisfacţie a sa, să-i zicem specifică: Festivalul a demonstrat cu prisosinţă existenţa unei producţii româneşti de filme în plin proces de maturizare, despre care se poate vorbi cu exigenţă, cu rigoare, cu pasiunea dedicată deobicei artei autentice.

În istoria filmului românesc, Festivalul de la Mamaia va rămîne pentru totdeauna o demnă şi reprezentativă carte de vizită.

Florian POTRA

SCENA ÎN VACANŢĂ
VERSURI ALE ACTORILOR

Ştefan CIUBOTĂRAŞU

LUPENI – 29

pentru dreptatea pitei

...Ştii tu ce zice fluera sirenii?
Că vrînd noi pită, ne-au plătit în loc
Domnii călăi cu dumicaţi de foc...
Aşa se ospătau cîndva Lupenii!

Dar azi, ce minunată pită coc
Cuptoarele, nepoate-ale Gheenii,
Să mînci din ea şi tu şi toţi ţienii
Şi să nu uiţi — să nu uitaţi deloc

Că dacă astăzi viaţa, ca o nalbă,
Iţi ride ţie-n prag cu ochii vii
Şi moartea-n geamul tău nu se mai hoalbă,

E că partidul lîngă tine aci-i
Să-ţi coacă mult rîvnita pită albă –
Iar vremea domnilor s-a dus pe Jii...

ÎN DOUĂ RIME

Nu sînt un libertin... Supus rigorii
Disciplinate, mă-nvăţai a scrie
Mai mult ştergînd... Stricai munţi de hîrtie
Pîn' să deprind canoanele scrisorii.

(Cum de n-am dat în papirofagie?..)
Şi totuşi, pîn' s-ajung să-mi treacă norii,
Cele mai multe şi mai peremtorii
Exemple, mi le-au dat în meserie

Tot ei, zidarii vieţii, muncitorii,
Care m-au pus în tema cea mai vie:
«Cînd ţi-ar mai da prin cap niscai „istorii",

Băiete, pune mîna pe mistrie –
Condeiului acesta mai uşor i-i
Şi mai concret să facă poezie...»

SEMNALIZĂRI

Noapte cu lună – staţie tăcută
Cu semafoare-aprinse – or să-ţi vină
Şi ţie oaspeţi, blonda mea vecină,
Cu care port corespondenţă mută

De-atîta timp... Dă-ne, cu vocea-ţi plină
De contraaltă, prima ta acută!
Parcă şi văd prin pulberea cernută
A milioanelor de ani lumină

Cum se rotesc, cuprinşi de nostalgii,
Planeţii convocaţi la-ntrevedere
– Aceşti confraţi pierduţi prin galaxii –

Clipind din ochi, ce-ar vrea? Să ne confere
Gestul universalei simpatii?
Optăm de mult pentru apropiere...

Ion MANU

COLEGIALĂ

Colega mea, ce fără teamă
Pe scenă mult ne-am sărutat,
Nici ce simţim, nici cum ne cheamă
Noi încă nu ne-am întrebat

Spre rampă-n loc de cer cu stele,
Privim stringîndu-ne cu dor,
Ne dezbrăcăm pînă la piele,
C-aşa vrea domnul autor.

Pompieri, recuziteri, mecanici,
Statişti, sufleuri şi regizori
Roiesc în juru-ne năvalnici...
Şi fac... ce fac de-atîtea ori...

Şi-n zgomotul ce ne trezeşte
Din vis, atîta de brutal,
O, vino să fugim în codrul
Întunecos de pe fundal!...

Şi tu nălucă, eu nălucă,
Cu două inimi care ard,
Tu să mă mîngîi pe perucă,
Şi eu... să te sărut pe fard!...

Emanoil PETRUŢ

ERA ALB PORUMBELUL...

Circiumarul de-alături îl ţinea închis într-o cuşcă,
înfiptă într-un par
Porumbar îi spuneau ei...
Eu îi ziceam închisoare...

Batea cu ciocul porumbelul în sticla pusă
în portiţa închisorii...
De cîte ori treceam pe lîngă gard, se uita la mine
Parc-ar fi vrut să-l ajut...
Într-o noapte... m-am urcat pe gard...
Închisoarea porumbelului era atît de-aproape...
M-a simţit şi-a început să bată cu ciocul în geam.
Am întins mîna... Am deschis portiţa de sticlă...
Şi porumbelul a zburat...
O clipă s-a oprit în pragul închisorii, apoi...
a zburat...
Nu l-am mai văzut...
Nu l-am mai văzut, dar în noapte i-am auzit
multă vreme
filfiitul aripilor...
Nu mai ştiam nimic de porumbelul meu...
Cîteva zile, circiumarul a înjurat că-i scăpase
porumbelul...
Poate pe mine mă-njura... Nu-mi păsa...
Porumbelul era liber.
Într-o zi, stăteam la masă
Mi-am aruncat ochii pe fereastră.
Sta în pragul ei şi mă privea..
Am deschis fereastra şi i-am dat pîine...
Acum mînca şi porumbelul...

Amîndoi mîncam
Mă uitam la el..
Şi el se uita la mine
I-am rîs şi i-am făcut cu ochiul
A clipit şi el la mine...
. . . . . .
Le plac porumbeilor oamenii...
Dar se vor liberi!

Arcadie DONOS

MĂ UIT

Mă uit prin geam
la mine şi la nea —
afară-i început de iarnă grea
sau poate că pe sticlă-i desenat
ceva din iarna mea...

* * *

Învaţă, poete de la univers
— tată şi mamă —
cît a trebuit să ardă,
pentru frumuseţea simplă
ce lumina zilei se cheamă

Dinu IANCULESCU

SUFLETUL PĂDURII

Vîntul din arama toamnei cu miros,
vinovat de moartea frunzelor în drum,
suflă-n focul vetrei pînă face scrum
ramura rămasă-n lume de prisos.

Sufletul pădurii tremură în fum
şi rămîne singur, dintre arbori scos,
pînă vede-n fruntea crengilor cum cos
sevele, o haină pentru-un fiu postum

Copleşit, pe urmă îşi adună sus
subţiată, clipa soarelui apus
Şi prin ea se uită, hăt, pînă s-aud

ploile pe streşini şi pe-un cal sirep,
vîntul trece-n săbii frunza unui dud
şi-n butoaie, vinul murmură la cep

Tina IONESCU

FLOAREA SOARELUI

Porţi coroană zdrenţuită, de hîrtie,
Cerşetoarea soarelui din glie!
Hăi, tu, fată colţuroasă, naltă fată floare
Umbli beată prin văzduhuri razna după soare!
Arsă, către zeul galben — scrînciob vast în vînt
Te întorci pînă ce-ţi cade capul în pămînt

Cine eşti sălbăticiune, muşcînd cer cu zîmţii tăi,
Crîncenă hierodulă fulgerată de văpăi?
Năruitu-te-ai din soare, pui tînjit de foc şi aur
De rîvneşti cu staruinţă ochiul caldului balaur?
Ce pîrdalnică, ce şuie pare că i străduia ta!
Ţi-ai pus rază lîngă rază pe o roată de paftа!
Gîtu-ţi tremură pe tija lacomit să soarba
Harul cerului spre care dîbui ca o oarbă
Rotunjindu-te în chinul slovelor încete
Zugrăveşti pe-aprinsa boltă crezul tău de sete

Zeului cu ochi hipnotic lunecînd zăbavnic,
Talerul de cerşetoare nu i întorci zadarnic?
Ai suris? Îţi cade capul Ce vrăjeşti în şoaptă?
Obosită de colinda ai foşnit: „Sînt coaptă."

Hămesite de lumină joacă la soreaşcă,
Toate stolurile lumii vin s-o ciugulească

Agendă eminesciană

Manifestările prilejuite de aniversarea celor 75 de ani de la moartea lui Eminescu au constituit un moment de viață și culturi națională deosebit de important. Comemorarea a avut ea însăși un caracter activ, creator, n-a fost numai o apoteoză, am zice, ci a determinat o adevărată mobilizare literară și artistică, ale cărei roade vor ieși încă la iveală în viitorul apropiat.

Figura marelui poet, ca geniu reprezentativ al poporului românesc și ca spirit creator de mare anvergură al literaturii universale, a fost pusă și mai mult în lumină.

Se poate spune că revistele noastre, atît cele din capitală cît și cele din provincie, au fost la înălțime în această împrejurare sărbătorească. S-au publicat poezii, proză, articole de critică și istorie literară, cercetări și interpretări care au putut fi urmărite de marele public și de intelectualii de pretutindeni. Bilanțul zilelor comemorării, ca și al activității anterioare în această privință, va face, desigur, obiectul a numeroase aprecieri din partea istoriei literare de mîine.

Deosebit de impresionantă, de o atmosferă în care dragostea cea mai caldă se îmbină cu o adîncă venerație, a fost poezia „Ție" închinată de Tudor Arghezi lui Eminescu și publicată în Contemporanul. *Ea ne apare, am putea spune, ca o încrucișare de lumini pe deasupra timpurilor, între două faruri puternice ale versului românesc. Cuvîntul vechi de slăvire „Doamne", adresat de Arghezi octogenar marelui său înaintaș dispărut la 39 de ani — drept mărturie a unei devoțiuni profunde — ni se pare accentul principal pus pe vocala luminoasă a festivităților eminesciene, în numele întregii scriitorimi, și nu numai al ei. Și alți poeți, mai virstnici sau cu totul tineri, au adus prinosul lor, lui Eminescu.*

Cu totul mișcătoare sînt, de asemenea , mărturiile cu care a fost prezent printre noi în această împrejurare Tudor Vianu, prin cuvîntul pregătit pentru solemnitatea principală a Academiei și a Uniunii scriitorilor și prin articolele publicate de reviste, între care se află cel apărut în Luceafărul, *unde ni se spun, între altele. cuvinte ca acestea despre Eminescu : „Versurile, narațiunile, scrierile lui politice, au lucrat ca un factor extraordinar de lărgire a orizontului lumii, pentru toți contemporanii și urmașii lui, astfel încît în spațiul mundan mult lărgit s-au putut înscrie alte avînturi curajoase ale cercetării și meditației". Călinescu a completat în această circumstanță, cu noi perspective, viziunea sa critică asupra spiritului național și universal al poetului, ca și asupra geniului său multiplu : „inimă individuală puternică și sonoră, ale cărei bătăi istorice se aud pe orice punct al globului, precum și în viitor". Au consacrat comunicări, comentarii și articole lui Eminescu, academicienii Iorgu Iordan, Mihai Ralea, Perpessicius, Al. Rosetti, Mihai Beniuc, Al. Philippide, Geo Bogza, Aurel Avramescu, acesta din urmă aducînd o contribuție cu totul surprinzătoare asupra preocupărilor științifice ale poetului. Scriitori și oameni de studiu ca Liviu Rusu, Adrian Maniu, Șerban Cioculescu, Vladimir Streinu, au venit de asemenea cu contribuții inedite de istorie literară ; și-au spus totodată cuvîntul numeroși alți critici și scriitori dintre cei mai de seamă ai vieții noastre literare contemporane. Merită să fie semnalate — drept sinteze ale spiritului eminescian văzut în lumina actualității — „Patriotismul lui Eminescu" de George Ivașcu și „Eminescu azi" de I. D. Bălan. Avem apoi „Semnificația etică și polemică a pesimismului eminescian" de N. Tertulian, „Plenitudinea și contradicțiile omului romantic" de Eugen Simion, „Eminescu și literatura populară" de Mihai Pop, „Eminescu și contemporanii lui" de Paul Georgescu și altele. Cronici substanțiale au închinat volumului „Viața lui Eminescu" de George Călinescu, de curînd reeditat, Ov. S. Crohmălniceanu în* Gazeta literară *și Marin Bucur în* Luceafărul. *Reținem, de asemenea, articolul „Eminescu, documente noi" semnat de George Muntean. Firește,contribuția exegetică a scriitorilor și cercetătorilor noștri de azi este mult mai întinsă și ea cuprinde nume cunoscute și apreciate, din lumea universitară și literară, asupra cărora nu ne putem opri în această notă de consemnări imediate.*

Revista Steaua din Cluj a închinat poetului un număr remarcabil și foarte variat, conținînd articole, poezii, impresii, contribuție consemnată în altă parte a revistei noastre, cu aprecierile cuvenite, o dată cu altele despre „Iașul literar". Și celelalte reviste din țară, printre care Tribuna, *au adus aportul lor însemnat la activitatea literară prilejuită de comemorare.*

Pot fi citate articolele : „Contemporanul nostru", de Ion Lungu, „Eminescu și cititorii săi". de Vladimir Străinu, „Feericul nocturn", de Șerban Cioculescu, sau „Eminescu în muzică", de George Sbîrcea ; de asemenea și fragmentul „Poezia cetății umane", din cursul despre Eminescu al regretatului profesor D. Popovici.

Desigur, nu toate materialele apărute rezistă la un examen atent al raportului dintre obiectivul pe care și-l propun și rezultatele la care ajung. Unele s-au extins prea mult asupra reluării unor elemente de documentare cunoscute. In general, critica și istoria literară au deschis cu această ocazie probleme și drumuri care trebuiesc duse mai departe. Efortul depus poate constitui o importantă bază de lucru, un impuls pentru a adînci și mai mult exegeza lui Eminescu în lumina criticii științifice.

Prezența unui mare număr de oaspeți străini, poeți și cercetători cunoscuți din numeroase țări, a dat comemorării lui Eminescu un adevărat caracter internațional, oferindu-ne prilejul unor participări laborioase și unor expuneri sau comentarii care s-au integrat în ecoul internațional al poeziei lui Eminescu. Au fost printre noi poeți ca Nicolas Guillen, A. Surkov, Andre Frenaud, Guillevic, Karel Jonckheere, Bagriana, Vasko Popa sau eruditi ca Allain Guillermou, L. Galdi, Rosa del Conte și mulți alții. Aceștia au publicat în revistele noastre mărturii și articole cu aprecieri elogioase la adresa marelui poet, după ce, tot în cinstea lui, un mare număr de poeți străini au citit versuri din opera lor în cadrul „Festivalului de poezie internațională" de la București. Comemorarea lui Eminescu a exprimat în mod fericit un fenomen concret de solidaritate și colaborare culturală internațională, în spiritul înaltului principiu al conviețuirii pașnice între popoare.

D. V.

Curentele literare în lumina cercetării științifice

Aplicarea metodologiei marxist-leniniste la studierea fenomenului literar-artistic s-a dovedit salutară pentru dezvoltarea istoriei literare în anii puterii populare. Călăuzindu-se după principiile leniniste ale valorificării moștenirii cultural-științifice, cercetările în domeniul istoriei noastre literare au recoltat succese însemnate. Nu puține sînt astăzi studiile și monografiile cu privire la opera scriitorilor noștri de seamă, reconsiderată și analizată cu mijloace științifice ; au apărut de asemenea și cîteva serioase studii consacrate principalelor curente literare. În acest domeniu deosebit de important al istoriei literare s-a depășit destul de repede etapa sugestiv numită într-un articol din 1958, publicat în *Lupta de clasă*, a „scriitorilor fără curente și a curentelor fără scriitori", trecindu-se cu metodă și discernămînt la dezbaterea critică a curentelor literare istoricește constituite, prin studierea atît a contribuției teoreticienilor cît și a operei scriitorilor care le-au ilustrat.

Practic se poate constata astăzi faptul îmbucurător că mai toate curentele literare importante au fost supuse unui examen științific adecvat. Discuțiile rodnice purtate ani de-a rîndul în publicistica de specialitate au clarificat, la capătul unor pasionante înfruntări de opinii, numeroase probleme ridicate de examenul faptelor, ceea ce a dus la așezarea unor trainice temelii pentru așteptatele lucrări monografice (unele dintre ele sînt de pe acum elaborate : cazul poporanismului). Aceasta pledează convingător pentru maturitatea sectorului nostru de istorie literară care, luminînd din unghiul de vedere marxist-leninist fenomenele literare și ideologice abordate, a știut să respingă în egală măsură vulgarizările proletcultiste și preluarea necritică a unor puncte de vedere susținute de vechea istorie literară.

Nu e firește aici locul unei înregistrări exhaustive a realizărilor obținute în acest domeniu. Util mi se pare un scurt popas asupra discuțiilor purtate în jurul unora dintre curentele literare de mai mare importanță, cu scopul de a evidenția modalitățile analitice utilizate, problemele elucidate și cele în curs de clarificare.

Edificatoare din acest punct de vedere sînt discuțiile purtate în jurul sămănătorismului. poporanismului, junimismului, simbolismului și gîndirismului. Dezbaterile în legătură cu sămănătorismul, începute în 1959 prin studiul lui G. C. Nicolescu din *Viața românească* și continuate prin intervențiile lui M. Zaciu, Al. Săndulescu, T. Virgolici. V. Ripeanu, Savin Bratu, Mihai Gafița etc., au urmărit clarificarea unor aspecte esențiale ale fenomenului în chestiune. De menționat, printre altele, lămurirea unor probleme ca : momentul apariției curentului sămănătorist. baza sa de clasă. direcții și orientări, natura și caracterul sămănătorismului (dacă e curent literar sau social-politic), scriitorii afiliați. E azi un punct de vedere unanim împărtășit acela că sămănătorismul nu poate fi dizolvat de-a lungul unei întregi epoci și căutat tocmai în paginile *Daciei literare*. S-a dovedit că începuturile sale sînt legate de ultimul deceniu al veacului trecut și primul deceniu al secolului XX, cînd orientarea sămănătoristă intră în faza cristalizării sale, mai ales din momentul cînd N. Iorga preia conducerea *Sămănătorului*. De asemenea, pare a fi izbîndit punctul de vedere după care sămănătorismul nu e considerat exclusiv un curent social-politic, ci un curent literar fundamentat pe o viziune socială și politică reacționară, răspîndind, prin literatura pe care o cultiva, idei retrograde și diversioniste. Atenție specială s-a acordat relevării fondului social și de clasă al curentului și al direcțiilor sale de manifestare. S-a evidențiat în mod analitic faptul că sămănătorismul a reprezentat o orientare distinctă în literatură și cultura românească de pe pozițiile de clasă ale marilor moșieri și ale unei părți din mica burghezie. Încercarea de a frîna evoluția necesară a vieții social-economice și culturale, prin proslăvirea anumitor virtuți ale „curății vieții patriarhale", altfel spus ale trecutului feudal ; strădania de a domoli lupta de clasă prin apel la lozinci și deziderate naționaliste și xenofobe care predicau armonia între „cei de-un neam și o credință" ; diversiunea cultural-morală, prin care se încerca escamotarea problematicii sociale și contracararea efectului produs de răspîndirea ideilor socialismului au fost indicate drept direcțiile principale de atac ale sămănătorismului. Mult controversată s-a dovedit a fi problema raportului dintre scriitorii colaboratori ai publicațiilor sămănătoriste și ideologia curentului. Treptat, discuțiile au înlăturat atît exagerările punctului de vedere după care trebuie stabilite raporturi de perfectă egalitate între ideologia sămănătoristă și toți scriitorii colaboratori ai revistelor, cît și pe acelea care, prin excluderi succesive, ajungeau la ignorarea influențelor curentului în opera unor scriitori notorii, sfera literaturii sămănătoriste ajungînd să fie arbitrar limitată la producțiile lui Dragoslav, I. Ciocîrlan, Vasile Pop, Maria Cunțan și alții asemenea. S-a conturat astfel de pe acum un punct de vedere judicios după care influențe ale sămănătorismului se vădesc și în creații ale unor scriitori prețuiți (Vlahuță, Iosif, Sadoveanu, Cezar Petrescu), **rămînind valabilă constatarea** că lucrările tezist concepute ale „marilor minori" ai curentului reprezintă sămănătorismul integral. Rigoarea adevărului impune consemnarea faptului că la conturarea acestui din urmă punct de vedere au contribuit substanțial T. Virgolici (prin studiul din *Viața românească*, nr. 6—7/1963), V. Ripeanu (prin studiul introductiv la ediția Vlahuță, *Opere alese*), Mihai Gafița (prin unele precizări din monografia despre Cezar Petrescu). Rezultatele dobîndite în urma fructuoaselor discuții purtate în jurul problemelor sămănătorismului au pregătit premizele elaborării unui amplu studiu monografic, care, cu siguranță, nu va întîrzia să apară. Viitoarele cercetări vor trebui să adîncească sau să abordeze, credem, printre altele și probleme ca : posteritatea sămănătorismului între cele două războaie, influențe ale acestui curent în celelalte sfere ale artei (plastică, muzică), originea în sociologia burgheză europeană a unor coordonate de bază ale ideologiei sămănătoriste, contradicțiile interne ale curentului, și, în funcție de aceasta, rolul contradictoriu al personalității lui N. Iorga, de opera căruia nu este legat — cum se crede uneori — tot ceea ce e specific diversiunii sămănătoriste.

Bogată în concluzii a fost ampla discuție în jurul poporanismului. Dată fiind complexitatea problematicii, care interesează deopotrivă istoria politică, istoria literară, sociologia, discuția s-a bucurat de o largă participare, fenomenul fiind abordat din unghiuri și perspective diferite. Demne de menționat sînt contribuțiile acad. M. Ralea, Al. Dima, Savin Bratu, Al. Piru (din studiile despre opera și personalitatea lui Ibrăileanu), R. Pantazi etc. S-a înregistrat chiar apariția, în 1961, a două cercetări monografice despre poporanism datorate, una lui Dumitru Micu, a doua, lui I. Enache, aceasta din urmă păcătuind prin aplicarea unui punct de vedere vulgarizator și simplificator. S-au clarificat științific, cu acest prilej, natura și caracterul poporanismului, rolul lui Ibrăileanu și Stere în cadrul curentului, raporturile reale dintre poporanism și *Viața românească*. D. Micu a demonstrat convingător că poporanismul a fost o școală, o direcție fără influențe puternice în literatură și că de un curent poporanist — cu rare și nu tocmai însemnate excepții — nu se poate vorbi în literatura noastră, care are de consemnat numai o anume înrîurire poporanistă în literatura din primele două decenii ale veacului, fără consecințe dăunătoare asupra creației realiste a epocii. Au fost elucidate temeinic caracterul social și de clasă al poporanismului, raporturile contradictorii care s-au stabilit între poporanismul social-politic și estetica lui Ibrăileanu și a *Vieții românești*. Extrem de prețioasă e opinia unanim acceptată (cu excepția lui I. Enache), după care studiul adecvat al poporanismului impune aprecierea diferențiată a promotorilor săi (Ibrăileanu și Stere), fără de care e greu de înțeles rolul pozitiv îndeplinit de *Viața românească* în cultura noastră timp de aproape o jumătate de secol. Stere — s-a arătat — a dezvoltat concluziile social-economice și politice ale poporanismului, acreditînd reacționarele utopii poporaniste, iar Ibrăileanu a reținut din poporanism mai ales latura sa sentimental-romantică și pe aceea de critică socială, îndemnul la compasiune pentru lumea oropsită a satului. Pornind de la aceste adevăruri teoretice cîștigate, o viitoare cercetare ar trebui poate să se oprească analitic și asupra operei lui Const. Stere, pentru a evidenția în spirit științific ceea ce e valoros în creația sa literară.

Abordarea problemelor junimismului a fost prilejuită de rodnica discuție în jurul operei și personalității lui Maiorescu. Cum Titu Maiorescu a fost nu numai întemeietorul cenaclului ieșean, dar și unul din principalii ideologi ai junimismului, discuțiile purtate au clarificat în egală măsură problemele legate de reconsiderarea critică a operei maioresciene, dar și pe cele specifice curentului de idei promovat de Junimea. Ar trebui aici amintite contribuțiile acad. G. Călinescu, ale mult regretatului Tudor Vianu, ale profesorului Liviu Rusu, ale lui Paul Georgescu, Paul Cornea, Horia Bratu ș.a Au fost elucidate cu acest prilej mai ales aspecte definitorii pentru studierea esteticii Junimii, a rolului cenaclului în literatura vremii, a raporturilor dintre Junimea, junimism și marii noștri clasici ai veacului trecut. Importante sînt și aprecierile formulate despre ideologia junimistă, despre profilul și orientarea grupării ieșene, despre raportul contradictoriu dintre Junimea politică și cea literară. S-au creat premize importante pentru elaborarea unor studii monografice avînd ca obiect special de cercetare junimismul sub variatele și contradictoriile sale aspecte. Se va elucida astfel științific semnificația și rolul celui mai important curent literar și ideologic al secolului trecut, care a reprezentat o direcție hotărîtoare în cultura, sociologia și literatura vremii, cu o posteritate imensă, mereu controversată.

Un început promițător în rezultate l-a avut dezbaterea cu privire la curentul simbolist. Pe lîngă studiile închinate unor poeți reprezentativi pentru simbolismul românesc (Macedonski, Bacovia, Minulescu, Fundoianu), au fost abordate cu folos real aspecte de seamă cu caracter generalizator ale simbolismului. Studiul lui Dumitru Micu, al Lidiei Bote și al lui G. C. Nicolescu sînt deplin concludente. D. Micu a dezbătut la obiect probleme neelucidate încă privind geneza istorică a simbolismului, caracterul specific și contradicțiile sale și a formulat judecăți noi privind opera lui Macedonski și Bacovia. Lidia Bote s-a ocupat exclusiv de estetica simbolismului, aducînd clarificări importante în chestiuni esențiale ca aceea a cauzalității și sensului istoric al simbolismului. Importantă ni se pare distincția operată între teoria și practica simbolistă, altfel spus, problema creației poetice sprijinită pe simbol ca formă veridică de reflectare. În acest fel, studiile celor doi istorici literari relevă analitic că poezia simbolistă prezintă substanțiale valențe realiste. Atît în cazul lui D. Micu, cît și în cel al Lidiei Bote, se pare că ne aflăm în fața unor capitole ale unor monografii mai ample deja elaborate, fapt edificator pentru stadiul dezbaterilor în jurul problemelor simbolismului românesc.

În sfîrșit, trebuie menționat că s-a înregistrat un progres evident în dezbaterea gîndirismului. Studiile lui N. Tertulian și Ov. S. Crohmălniceanu despre Lucian Blaga, apoi capitolul amplu despre gîndirism din *Cursul de istorie a literaturii române între cele două războaie mondiale* de Ov. S. Crohmălniceanu au clarificat însemnate probleme teoretice și literare legate de cel mai nociv dintre curentele literare burgheze.

Z. ORNEA

Eroul tînăr și poezia

(Urmare din pag. 1-a)

melor generații de poeți de după 23 August, iar dintre cei mai tineri să enumerăm numai pe G. Tomozei, Niculae Stoian, Violeta Zamfirescu, Ion Gheorghe, Constanța Buzea, Ana Blandiana, Ion Pop, Ion Alexandru — bilanțul este în favoarea variației de tonuri și expresie artistică.

Experiența de viață a celor mai tineri este intructiva asemănătoare. Anii copilăriei, urmările războiului, autodefinirea în contextul unei lumi noi, viața șantierelor, studențimea, patosul cetățenesc în rezolvarea problemelor contemporane, sînt motive puternice de inspirație și invitații la atitudine lirică. Fantezia poetului este stimulată mult din afară. Fluxul de poezie nu este întîmplător, în condițiile unei lumi care își pune în valoare energiile, cu scopul de a traduce în realitate visuri milenare ale omenirii.

Ca urmare, criteriul de valoare al încadrării unui creator în frontul nostru poetic, nu poate fi, credem, decît aportul personalității sale artistice, la exprimarea în poezie a realității. Motivele de inspirație sus amintite, atributele eroului tînăr, au fost materializate în expresie poetică de înalta calitate, de către Nicolae Labiș. Poetul a filtrat realități la îndemîna contemporanilor, prin propria sa viziune. Preluarea unor teme, dezvoltate în poezia lui, nu poate fi condamnată în măsura în care ea este echivalentă cu o altă trăire a acestor realități.

Dragoș Vrînceanu subliinia într-un recent articol de sinteză apărut în Luceafărul forța metaforică a poeziei noastre, considerînd-o un simptom al vitalității poeziei, opunînd-o uscăciunii decadentismului. E adevărat, atîta timp cît metafora, sau oricare altă formă imagistică, exprimă realitatea prezentă sau visată, existentă sau posibilă, atîta timp cît cititorul recunoaște în ea propria sa aspirație.

Imprumutul imagistic, respectiv lipsa de personalitate, duce la banalizarea, la golirea de conținut a metaforei, la moartea ei. Exemple din trecut se pot da în număr mare. Este curios că în cîțiva ani numai, unele imagini s-au tocit prin abuzare, încît orice începător caută să le elimine din versurile sale. Așa s-a întîmplat cu „zborul", „zborul vertical", „verticala", „mișcarea în sus", cu „umerii" poeților schilodiți în diferite poziții și suportînd greutatea „cerului", a „relieturilor de aștri" etc. „Mișcarea repetată" pe diferite axe, „gestul" (folosit ca umplutura lexicală fără vreun înțeles, așa, cum se folosea mai demult „fapta") a cărei simplă „rotire" (mai ales) închipuia sori, orbite, urca pe „ritmuri ale timpului", au circulat și mai circulă ca o haină de împrumut în versurile multor poeți. Nu mai subliniem conținutul simplist al unor asemenea forme de exprimare.

Dacă poeți ca Mihai Beniuc, Mihu Dragomir, Victor Tulbure, Ion Brad, Tiberiu Utan, Alexandru Andrițoiu, Geo Dumitrescu, Aurel Rău și alții, au exprimat patosul muncii constructive în piese memorabile, aplecarea spre descriptivismul imagistic al altor poeți a eșuat în poeme, cu uimiri naive în fața șerpuirii oțelului, întunericului din adîncuri de mină, cu perplexități în fața construcțiilor edilitare sau a efortului obișnuit al muncitorului, în care se descoperă valențe fantastice. Amintesc „Șarja" lui Nichita Stănescu, pastel bogat colorat, vartind pe spectacolul pur material al șarjei sau „Sensul oțelului", al aceluiași, în care ideea cristalizării din oțel a unor unelte pașnice, este înecată de imagistică descriptivistă. „Constructorul" lui Ilie Constantin, poezie cu un final remarcabil, e construit pe astfel de uimiri fantaste, atribuite constructorului : „A fost o spaimă de uimire / cînd brațul a pătruns și a trecut / și umărul alene s-a prelins / prin dulci confuzii de materie".

După două decenii de efort revoluționar, în plină etapă a desăvîrșirii construcției socialiste, ne mirăm de existența uneltei și de măiestria muncitorului calificat, de construcțiile gigantice, contemporane cu noi de ani de zile l. Se cîntă uneori „Locomotiva electrică" sau „Noile sonde" (Sina Dănciulescu) oarecum în absența oamenilor, pentru frumusețea obiectelor în sine. Există tentația de a portretiza un muncitor foarte sărbătoresc, cum se realizau odinioară țărani de operetă, sau de a expedia festiv, cu mijloacele reportajului euforic, momente importante din viața poporului. De pildă „Tractoriștii" din volumul „Anotimpurile Griviței" de Ion Cringuleacu, poezie citabilă în întregime în acest sens, sau, de același, și în același volum, poezia „Construim" : Pămîntul și palmele au luat de la porumbei / culoarea zborului../ Fiecare bloc e o idee /, fiecare idee pornește din noi (!) / și se preface aripă, / și cu fiece clipă / zarea rămîne în urmă, profilînd umeri și frunți..."

S-ar părea că eroul tînăr nu are probleme de viață, de conștiință, că aspirația lui spre frumusețe nu există ca aspirație, ci i se oferă, nu se știe de către cine, atribute zeești și se lasă contemplat sau se autocontemplă, într-un sol de extaz, în care spațiul cosmic, mai întotdeauna, viră coada unei comete fulgurante ! Pentru un asemenea erou, totul este de o simplitate copilărească și, permițîndu-ne să parafrazăm, clipa naște idei la repezeală, idolii ridică blocuri în urma acestora se profilează umeri și frunți, îndeplinindu-și funcția lor de artă decorativă.

Generația cea mai tînără este conștientă de această tentație a formei, a descriptivismului. Poate Ana Blandiana a simțit necesară precizarea în „Eseu la Hunedoara", unde, după tributul plătit introducerii în temă, exclamă cu o sinceritate brutală : „Dar nu despre fontă e vorba — eu cred că este / Doar o metaforă la îndemînă, rapid / Doar un omagiu etichetat sumar peste / Viața pulsînd sub Chizid".

Decolarea din realitate, mai de grabă decît ancorarea comodă lîngă deja-văzut deja-cunoscut, transfigurarea cu adaos de substanță, ținuta răspunderii față de partid și popor, caracterizează cele mai bune pagini de poezie, amintind aici, numai dintre poeții foarte tineri pe Ana Blandiana, Constanța Buzea, Damian Ureche, în ciuda imperfecțiunilor somnolente la vreme de critici, reale și inerente debutului în volum. Eroul tînăr al acestora ca și al lui Labiș, Andrițoiu, are o inițializare fizică mai puțin precisă,dar substanța lui etică este vie, palpabilă. Asemenea versuri continuă tradiția primei generații de poeți de după 23 August 1944, preocupați în mod precumpănitor de conturarea profilului unui erou tînăr comunist, pe coordonatele eticii comuniste, ale militantismului cetățenesc, ale optimismului creator. In acest sens, ei reușesc să fie reprezentativi.

„Era entuziasmului", anunțată tinerilor de către Nicolae Labiș, vitalizează eroul tînăr, generează raporturi noi cu lumea înconjurătoare. Tristețea însăși („...Și un entuziasm al întristării / Există pentru oamenii întregi"), melancolia toamnei („Să-mtîmpini primitor melancolia / cînd toamnele ți-o poartă sub ferești / dar să aștepți prin toamne primăvara...") atîtea alte motive de inspirație poetice veșnice, prilej de litanii pesimiste ale trecutului poetic, devin trăiri omenești, sensibilitate în fața realului, descoperiri de valori emoționale tipice unui om nou.

Vorbeam de variația de tonuri și expresie în poezie. În stadiul actual al poeziei tinerilor, fenomenul cel mai îmbucurător ni se pare a fi tocmai bogăția de stiluri diverse. Acest fenomen, reacție firească împotriva absolutizării formei, a șablonului, a transcrierii prozaice, dovedește polivalența sensibilității tinerilor poeți.

Inspirat de realitățile noi, poetul își distilează, pînă la nuanțe inefabile, culorile, pentru peisaj, tonurile pentru tema cu variațiuni a problematicei umane.

Pe de altă parte, atacarea problematicei, prin cultivare exterioară nu trebuie să prejudicieze problematicei însăși. Procesul de transformare a conștiinței omului, credem cu tărie, a fi obiectul primordial al operei poetice. Cui i se adresează perfecțiunea formei, dacă nu tocmai unui asemenea obiect : a surprinde și a prevesti inefabilul acestei transformări ? Și nu inefabilul, fără suport, al sunetului și al culorii în sine...

Dezvoltarea poeziei socialiste, după 20 de ani de experiență plină de succese, l-ar face poate să repete, de undeva, din memoria noastră, pe eroul tînăr al liricii comuniste :

„N-am jinduit să surp sori plini de viață
Ori din planete moarte să scapăr eu sîntei,
Dar tind s-aprind din mohorîta ceață
Al cugetării struguri și-al semenilor mei".
(Nicolae Labiș)

EUGEN CIUCĂ: Coloana fetelor (detaliu, lemn 200 cm.) Fotografia: ION MICLEA

„GRUPUL 47" ŞI PROBLEMELE CREAŢIEI LITERARE

— pe marginea unui almanah —

În ultimul deceniu, mai ales, s-au cristalizat în cadrul literaturii vest-germane numeroase tendinţe inovatoare, susţinute de scriitori notorii, care, scrutînd cu luciditate trecutul şi prezentul unui popor cu o istorie atît de agitată, năzuiesc să surprindă, prin creaţiile lor diverse, pulsul autentic al vieţii contemporane.

Este semnificativ faptul că anul 1945 a fost considerat de numeroşi oameni de cultură din Germania occidentală, oameni care aparţin unor generaţii diferite, ca Alfred Döblin sau Wolfgang Weyrauch, ca o etapă nouă, hotărîtoare pentru perspectivele poporului german. Almanahul **„grupului 47"** [1], care însumează doar o modestă, dar reprezentativă parte dintr-o activitate literară şi publicistică foarte fertilă, ilustrează cu suficientă elocvenţă aspectele caracteristice ale grupului şi orientarea sa literară.

Pa marginea lui încercăm cîteva consideraţii despre modalităţile şi sensurile creaţiei acestui grup de scriitori germani.

Caracterizînd peisajul literar din Germania occidentală, specific anilor 1945—1946, Wolfgang Weyrauch arăta pe bună dreptate că numeroşi scriitori mai erau încă infestaţi de acea **„literatură a groparilor"** din trecut, dar aşteptau o lume mai luminoasă şi mai curată pe care s-o înfăţiseze în operele lor.

Heinz Friedriech, bunăoară, scoate în evidenţă ca un adevărat memento tocmai acel spectru sumbru, specific societăţii postbelice, dezamăgite şi dezorientate, în care foamea, prostituţia, comerţul negru şi ruinele dezolante izbeau cu o duritate neiertătoare retina oricărui spectator impasibil.

Aşa ia fiinţă în acei ani de febrile căutări, noţiunea de **„Kahlschlagliteratur"** care avea menirea să arate lucrurile aşa cum sînt, **„să fixeze realitatea"** cu ochiul observatorului adînc scrutător, a cărui penetraţie era asemănată de un scriitor german cu razele Röntgen. Supremaţia adevărului în artă este proclamată cu vigoare, adevărul **„fiind preferabil frumosului, pregătind frumosul artistic autentic"**, chiar dacă îndărătul lui se ascunde durerea.

Opunînd literatura de confesiune directă aceleia care reconstituie realitatea la persoana a treia, pentru a-i da astfel o mai mare putere de obiectivare, cunoscutul scriitor şi critic literar, Walter Jens afirma că **„în nuditatea dialogului, în descrierea unui peisaj, forma** este, **poate fi circumscrisă cu intensitatea din parabolele şi comparaţiile timpurilor străvechi. Literatura lui este, se caracterizează prin aceea că ea cuprinde realitatea măreaţă şi covîrşitoare. Uriaşă, realitatea se sustrage la început atacului comentatorului. Ea aşteaptă să fie reprezentată, dar nu încorsetată".**

Expresie complexă a unei epoci de tranziţie, caracterizată şi în Germania occidentală prin adînci frămîntări, întreaga serie de scriitori din **„grupul 47"** (grup din care fac parte nume cunoscute ca Heinrich Böll, Walter Jens, Alfred Andersch, Günter Grass, Ilse Aichinger, Günther Eich, Hans Werner Richter etc.) s-a impus opiniei publice prin numeroasele opere publicate, ca şi printr-un anumit patrimoniu de principii democratice şi umaniste, apărate de toţi în pofida unor opinii literare diferite. Cu o luciditate neîndurătoare, scriitorii amintiţi (la care se pot adăuga bineînţeles şi alte nume reprezentative, ca Paul Schallück, Walter Kalbenhoff sau Wolfdietrich Schnurre), scrutează realitatea înconjurătoare cu tărele ei adînci, pun în circulaţie marile valori ale culturii germane şi încearcă prin operele lor să facă iarăşi **„ochii orbi să vadă, urechile surde să audă şi gurile amuţite să scoată sunete articulate".**

În numele unei **„generaţii pierdute"** şi trădate, a unei generaţii fără oameni şi fără idealuri, scriitori de talia celor amintiţi acuză trecutul tenebros, militînd pentru un viitor mai fericit şi pentru o literatură modernă, animată de convingeri umaniste. Hans Werner Richter, fondatorul **„grupului 47"** şi unul dintre animatorii săi cei mai perseverenţi, afirmă răspicat că scriitorul nu este un simplu caligraf, iar dacă aportul oamenilor de litere în făurirea unor timpuri noi poate fi foarte mare, aceasta înseamnează că şi răspunderea ce le revine capătă o semnificaţie deosebită.

În articolul introductiv la almanah, **Funfzehn Jahre (Cincisprezece ani),** Hans Werner Richter arată originea politică şi publicistică a **„grupului 47"**, care, după 15 ani de fertilă existenţă, îşi apără cu devotament principiile pentru care militase de la început. Cristalizat lent, în urma interzicerii revistei **„Ruf" („Strigăt")** de către autorităţile americane de ocupaţie, **„grupul 47"** însumează scriitori şi publicişti cu convingeri democratice, antifascişti consecvenţi şi apărători ai unei culturi umaniste. În **Fizionomia unei grupări,** Joachim Kaiser relatează că printre **deprinderile** bune ale scriitorilor uniţi de asemenea idealuri comune este şi intoleranţa fermă faţă de orice atitudine neofascistă sau antirepublicană.

Evident, gruparea aceasta fără program literar sau politic prezentat cu anticipaţie opiniei publice, fără organe directe de presă şi fără dogme, deschisă mereu talentelor autentice care suportau cu bine examenul **„scaunului de tortură"**, examen prin care au trecut toţi autorii citindu-şi din operele lor, nu are o orientare atît de omogenă, încît să se poată vorbi de o anumită şcoală sau de un curent artistic.

Modalităţile de creaţie ale adepţilor **„grupului 47"** sînt atît de diferite, încît între romanele lui Günter Grass, Alfred Andersch, Walter Jens şi Heinrich Böll, se pot stabili doar cu mare greutate anumite trăsături comune.

Unitatea **„grupului 47"** este asigurată de fidelitatea cu care sînt apărate anumite principii generale de ordin politic şi literar, şi poate aici trebuie căutată explicaţia trăiniciei grupării şi a succesului operelor realizate.

Poezia practicată de Ilse Schneider-Lengyel, ca şi aceea a lui Wolfgang Bächler, transmite un anumit sentiment tragic al alienării şi al neputinţei de a comunica. Pentru poeta amintită **„cuvîntul este un zgomot nelămurit / Care imbolnăveşte pe oameni" (Wort — Cuvînt),** în vreme ce W. Bächler proiectează fiinţa umană în neant. Alături de vuietele mării, de căderile stelelor, de dansul planetelor, de moartea şi de naşterea zeilor, omul apare ca un titan izolat, aplecat peste infinituri goale **(Schräg im Nichts — Aplecat în neant).** Suspendat în univers şi singur, asistă la înmormîntarea lui Dumnezeu, în care o vreme a crezut. Wolfdietrich Schnurre ştie să creeze acest umor negru şi sugestiv furnizat de poezia faptului divers care însumează totul. **„De nimeni iubit, de nimeni cerut / Dumnezeu a murit după lungi suferinţi şi cerească răbdare".**

Literatura faptului nud, pentru care adepţii **„grupului 47"** pledează cu atîta entuziasm, se face şi aici simţită, dar şi mai pregnantă, izvorînd din realităţi tragice concrete.

Ca şi Prévert, Günther Eich face inventarul obiectelor, menite să sugereze o anumită atmosferă dramatică şi, evitînd cu iscusinţă alunecarea în prozaism, izbuteşte să surprindă omul pe cîmpul de luptă. **„Aceasta mi-este şapca,/ Aceasta mi-e mantaua/ Aici, în sacul de pînză / Aparatul de bărbierit // Cutii de conserve, / Farfuria, paharul / De tablă pe care / mi-am scrijelat numele".**

Dialogul cu contemporanii şi cu întregul univers rămîne însă nota predominantă a liricii din almanahul amintit, ca şi tatonarea oarbă asupra unui viitor care apare iluzoriu, spulberîndu-se ca **Spuma** din poezia talentatului poet Hans Magnus Enzesberger **(Schaum).**

Nici scrierile în proză, însumate în almanahul **„grupului 47"**, nu mai au nimic din stridenţa revoltei impetuoase, întîlnită în operele din primii ani de după război. Intenţia programatică de a nu exista pe cît posibil în acest volum, cuvinte ca: **lagăr de concentrare, bombă atomică, SS, Hitler** etc. duce însă, uneori la cifrarea realităţii sau la evitarea unor probleme majore ce stau în faţa scriitorilor.

Este adevărat că printre cuvintele **tabu** se găseşte şi **iubirea.** În **Întîlnirea generaţiilor,** Nikolaus Sombart notează succint secvenţe ale pericolului unui război pierdut. Pendulînd în gol, Tobe, soldatul ieşit din şanţul de luptă, se îndrăgosteşte, şi declaraţia lui de iubire sună ciudat, ca şi întreaga lui fiinţă: **„Tu eşti, ceea ce caut de multă vreme... Eu am nevoie de tine... Da, tu eşti, nu ştiu cum să spun, scurt şi corect... Tu eşti minimul meu de existenţă".**

Aceeaşi atmosferă deprimantă, surprinsă în mod umoristic, o descifrăm şi în nuvela lui Hans Werner Richter, **Crucile de lemn.** O literatură antipatriotardă cu soldaţi săturaţi de război, o realitate demistificată în care omul nu mai este o sumă de aşa-zise valenţe eroice, puse în slujba unor scopuri demente. În Italia, care se desolidarizase de Hitler, pînă şi porcii ce slujeau drept hrană, nu-şi mai dau concursul pentru triumful nazismului: — **„E un porc italian** — spune Gühler — **nici el nu mai vrea să mai aibă de-a face cu noi. — Noi vrem doar să-l mîncăm** — adaugă Beijerke. **— Da, tocmai asta este".**

Iubire 49, de Jürgen von Hollander pune în lumină criza morală prin care trece lumea postbelică în procesul ei îndelungat de refacere, privaţiunile pe care trebuie să le îndure. Cei doi îndrăgostiţi din camera friguroasă, cu o sobă caraghioasă ca o cutie mare de conserve, privesc viitorul cu spaimă. Căminul conjugal mult dorit nu se poate realiza decît cu mari sacrificii. **— „Economii, economii, acesta este cuvîntul de ordine. În curînd voi avea de hrănit o familie. — Tu ? — Da. — Este într-adevăr aşa de rău ? — Da, chiar aşa cum ţi-am spus".**

Detaliul semnificativ este mereu recoltat din diferite aspecte ale vieţii. Contorsiunile interioare ale fiinţei umane trădează în permanenţă rănile necicatrizate ale războiului. În **Convorbire între absolvenţi în noiembrie 1946,** Georg Hensel nu se opreşte nici el asupra unei secvenţe obişnuite, desprinse din lumea celor tineri. **„Cine are ceva de fumat** — întreabă Horst. **Soţia mea trebuie să treacă pe aici din moment în moment. Sper să fac rost de cîteva ţigări mai bune."**

Candidaţii la examenul de maturitate din schiţa lui Georg Hensel sînt în acelaşi timp absolvenţii unui război nu de multă vreme încheiat, ale cărui urme le oferă nu numai protezele pe care unii le poartă, ci şi vibraţiile sufleteşti ale acestei generaţii, care a văzut aşa de timpuriu spectacolul demonic al morţii. Pentru aceşti întîrziaţi, şcoala nu mai poate reface atmosfera caracteristică unei adolescenţe entuziaste şi lipsite de griji. **„Trebuie să înţelegeţi, domnule doctor** — îi spune un tînăr profesorului de matematică — **că noi am alunecat de pe coordonate, am devenit puţintel copilăroşi. Noi am trăit o transformare amînată, demnă de reţinut. Excentricitatea noastră lineară se apropie de infinit."**

Bogată şi variată, proza din **Almanahul grupului 47** uneşte maniera clasică de relatare a faptelor cu tendinţele inovatoare ale unor scriitori cunoscuţi, care caută noi modalităţi de redare a realităţii.

Schiţa lui Wolfgang Weyrauch, **Cu capul prin perete,** este un lung dar semnificativ monolog interior. În fragmentul de roman **Omul care nu vrea să îmbătrînească,** Walter Jens renunţă la canoanele tradiţionale ale epicii, abordînd formula confesiunii-escu, familiară şi emoţionantă, care lasă impresia că nu ne găsim în faţa unei opere finite, ci a unui roman al romanului.

În această direcţie evoluează şi Günter Grass, romancier cunoscut şi îndrăzneţ. Povestirea lui, **Rochia largă,** este de fapt însumarea unor convingeri despre arta romanului. O povestire, spune el, poate fi începută la mijloc şi continuată înainte sau înapoi. Problema timpului şi a spaţiului, adaugă prozatorul german, impune alte soluţii în roman.

Surprinzînd anumite trăsături caracteristice doar lumii pe care o cunoaşte mai bine, dar pe care le generalizează, Günter Grass afirmă că astăzi nu mai există eroi de roman, fiindcă personalitatea umană a dispărut. Mulţimea însăşi i se pare o adunare de oameni fără eroi, insul străin şi izolat se integrează într-o masă umană singulatică. Evident că o asemenea „generalizare", lipsită de temeiuri filozofice realiste, duce la rezolvări estetice şi la consideraţii ideologice pe care nu le putem decît respinge.

Literatura însumată în **Almanahul grupului 47** pune în lumină fizionomia artistică eterogenă a unor scriitori de talent, care scrutează cu luciditate lumea în care trăiesc, dar ale căror căutări îi duc uneori şi la impasuri sau de-a dreptul la eşecuri. Spirite febrile, animate de idealuri umaniste, scriitorii **„grupului 47"** sînt în deplină evoluţie, şi dacă făgăduinţele lor programatice nu sînt decît în parte înfăptuite, timpul şi viaţa le oferă un spaţiu vast de realizare.

Romul MUNTEANU

1 *Almanach der Gruppe 47*, 1947—162, Rowohlt, 1962.

Arta veche chineză (480—221 a.e.n.); piesă de bronz servind la încălzitul vinului. Adevărul formei se unește aci cu meșteșugul tratării bronzului, într-o operă plină de originalitate.

MERIDIANE LITERARE

EMINESCU LA PHENIAN, LA SOFIA, LA VIENA ŞI LA MOSCOVA

Uniunea Scriitorilor din R.P.D. Coreeană a consacrat marelui poet romîn o adunare festivă, în care conferinţa despre viaţa şi opera lui Eminescu a fost urmată de recitări din lirica lui. Au luat parte Kan Yu Yon, vicepreşedintele Comitetului de relaţii cu străinătatea, Kan Hio Sun, vicepreşedinte al Uniunii Scriitorilor, numeroşi gazetari, scriitori, oameni de artă.

La Sofia, Comitetul pentru prietenie şi relaţii culturale cu străinătatea din R.P. Bulgaria, în colaborare cu Uniunea Scriitorilor bulgari, a organizat o seară literară consacrată comemorării lui Mihai Eminescu, despre viaţa şi opera căruia a vorbit poetul Mladen Isaev, vicepreşedinte al Uniunii Scriitorilor bulgari. A urmat un program artistic în care s-au recitat versuri ale lui Eminescu traduse în limba bulgară.

La Viena, în seminarul de limba romînă din cadrul Institutului de filologie romanică al Universităţii, după referatul „Eminescu la Viena", al studentei Heidi Domreicher, colegii ei au recitat versuri ale marelui poet în romîneşte şi în traduceri germane. Participanţii — studenţi, cadre didactice, tineri scriitori — au vizitat apoi clădiri în care a locuit poetul în timpul cît se afla în capitala austriacă.

Seara Eminescu de la Moscova, organizată de Uniunea scriitorilor sovietici, împreună cu Ministerul Culturii al U.R.S.S., Comitetul de stat pentru relaţiile culturale cu străinătatea de pe lîngă Consiliul de Miniştri, Comitetul sovietic pentru apărarea păcii, Uniunea asociaţiilor de prietenie sovieto-romîne, Institutul de literatură mondială „Gorki", Biblioteca unională de stat de literatură străină şi Casa centrală a scriitorilor, a fost deschisă de poetul Alexei Surkov. Despre viaţa şi opera marelui clasic romîn au vorbit, printre alţii, Iuri Kojevnikov, candidat în ştiinţe filologice, unul dintre traducătorii în limba rusă al versurilor lui Mihai Eminescu, şi poetul cuban Nicolás Guillén.

Poeţii sovietici au recitat poezii închinate marelui clasic romîn, cît şi traduceri din opera lui.

Seara consacrată lui Mihai Eminescu s-a încheiat cu un concert festiv şi cu prezentarea unui film romînesc.

(Rep.)

EMINESCU ŞI IVAN KRASKO

Poetul slovac Ivan Krasko (1876—1958) se găsea spre sfîrşitul secolului trecut în ţara noastră, mai întîi la Sibiu, unde a studiat un an la liceul german şi apoi la gimnaziul clasic romînesc din Braşov (1894—1896). Este foarte probabil ca despre Eminescu să fi auzit înainte de venirea în Romînia.

Krasko a început să studieze de tînăr modalităţile scriitoricşti vremii, însuşindu-şi lesne limbile germană şi maghiară. În familia lui (deşi părinţii erau agricultori) se continua o anume tradiţie poetică. Ivan Krasko fiind rudă cu Jan Botto (1829—1881), poet de seamă al şcolii romantice slovace. Dar chiar dacă pînă la venirea lui în Romînia, Ivan Krasko n-a ştiut nimic despre Eminescu, studiile la liceul din Braşov i-au mijlocit această cunoaştere. Începînd să-l citească în romîneşte, Krasko descoperă în poezia lui Eminescu imagini şi teme originale, al căror farmec şi a căror semnificaţie l-au călăuzit adesea în propria creaţie.

Istoricii literari din Cehoslovacia amintesc de legătura existentă între poezia lui Eminescu şi poezia lui Krasko. În Tratatul de istorie a literaturii slovace (Bratislava, 1962, p. 460) se menţionează : „Patosul social şi tristeţea poeziilor lui Eminescu constituie — în creaţia lui Krasko — cei doi poli ai monologului său liric".

Împărat şi proletar (din care traduce în 1898) a avut un mare răsunet în versurile protestatare ale lui Krasko. Dîndu-şi seama că poporul romîn e la fel de asuprit ca şi poporul slovac, poetul scrie, încă de pe cînd studia la gimnaziul romînesc, poezia La Braşov. Peste cîţiva ani, poetul slovac dă glas revoltei în poezii ca Robul, Minerii, Femeile ş.a., evident influenţate de modalităţile eminesciene.

Poetul slovac a fost impresionat mai cu seamă de tematica erotică a poeziei lui Eminescu. Cercetînd semnificaţia unor imagini şi a unor elemente desprinse din lectura atentă şi îndelungată a poeziei lui Eminescu, Krasko foloseşte uneori acelaşi decor. Foarte apropiată de Lacul, este poezia Peste ape (Už nad vodami). În decorul aşteptării neîmplinite — lacul cu luntrea lăsată goală — poetul întreabă în zadar halta albastră de ce a rămas singur la vîsle. Undoioasa apă din versurile lui Eminescu se schimbă la Krasko în „negre valuri mari", luminate doar ici-colo de strălucirea zorilor ce l-au surprins în aşteptarea iubitei. „Ingerul de pază" al lui Eminescu, încins cu „haina de umbre şi raze" îi apare lui Krasko „stropit în razele fierbinţi ale curcubeului" (poezia I-ai văzut — Ty'si ich videla).

Luna eminesciană — astrul coborît să aline durerea nemiloasei frămîntări — îl însoţeşte pe Krasko în numeroase căutări şi vise (poezia Iată luna.. — Hlà luna bleda). Muzicalitatea cuvîntului luna l-a determinat, probabil, să-l folosească adesea, înlocuind corespondentul slav mesiac, frecvent în poezia înaintaşilor sau a contemporanilor săi.

Admiraţia nepreculpeţită pentru poezia lui Eminescu se vădeşte şi în faptul că Ivan Krasko — în dorinţa de a păstra pe cît cu putinţă subtilităţile de sens şi forma originală a poeziei lui Eminescu — nu-l traduce înainte de a se consacra unei îndelungi meditări asupra operei. Primele traduceri (Peste vîrfuri, Oricîte stele..., De cîte ori, iubito..., O, mamă..) datează din 1897. Într-o primă formă, poetul slovac le-a avut desigur încă din Romînia, păstrîndu-le însă în manuscris, dar numai după numeroase îmbunătăţiri s-a încumetat să le publice. Spre exemplu, traducerea poeziei Departe sînt de tine... este publicată abia în 1935, în revista „Slovenské smery" (404—405).

Criticii literari din Cehoslovacia constatau la cei doi poeţi nu numai „nuanţe şi tonuri asemănătoare" dar şi „acelaşi ritm şi aceeaşi melodicitate", (vezi articolul lui Rudo Brtan despre Mihai Eminescu în traducere slovacă, „Ţarul literar", nr. 5, 1957, p. 101—112). Ivan Krasko a fost desigur influenţat, chiar puternic influenţat, de prozodia lui Eminescu, însă n-a imitat-o. Nici nu putea, mai ales dacă ţinem seama de faptul că Eminescu folosea cu desăvîrşită măiestrie versul popular romînesc trohaic — procedeu inaccesibil lui Krasko, poet care scria într-o altă altă limbă. Alta pare a fi însă aici înrîurirea exercitată de Eminescu asupra lui Ivan Krasko : este vorba de endecasilabul folosit cu atîta strălucire de poetul nostru mai ales în sonete, fapt relevat şi de poetul Mihai Beniuc (Cuvînt înainte — la poeziile lui Eminescu, E.L., 1963, p. XXI). Acest endecasilab iambic apare frecvent şi în versurile lui Krasko. Spre exemplu în poezia E ora şase... (sest hodin je...), Ivan Krasko scrie: „Len ja sám som, opsteny, / Na mna nikto necaká / Iba smutné styri steny..." (I. Krasko, Opere, Bratislava, 1954, p. 81).

Adică : „Numai eu sînt singur şi părăsit, / Pe mine nimeni nu mă aşteaptă / Doar patru pereţi trişti..."

Verbul şi adjectivele (cuvintele subliniate) sînt în aşa fel alese şi aşezate în vers de Krasko, încît, în virtutea legii rtmice a limbii slovace, accentul tonic subliniază sentimentul de singurătate, sub semnul căruia stă poezia.

Datele de mai sus pun în lumină numai cîteva aspecte ale modului în care inegalabilele frumuseţi ale poeziei eminesciene au exercitat o rodnică înrîurire asupra liricii lui Ivan Krasko. Ele vin să ateste o dată mai mult spiritul universal al poeziilor lui Eminescu, prezent atît în traducerile semnate de poeţi, cît şi în creaţia lor originală, aşa cum stă mărturie poezia lui Krasko, pentru care Mihai Eminescu a fost un exemplu de înaltă desăvîrşire artistică, fapt constatat şi de critica şi de istoria literară din Cehoslovacia.

G. CĂLIN

MIHAI BENIUC ÎN LIMBA ITALIANĂ

În colecţia „Colosseo" din Roma a apărut zilele acestea un volum de versuri de Mihai Beniuc, intitulat La vita dalla vita (Viaţa din viaţă), cuprinzînd o antologie lirică, aleasă din toate volumele poetului apărute pînă în prezent. Culegerea, prezentată de o călduroasă prefaţă a lui Rafael Alberti, cuprinde şi poezia „Din umbră", în versiune poetică italiană semnată de Salvadore Quasimodo, deţinător al premiului Nobel.

Celelalte poezii din volum sînt traduse de Elio Filippo Accrocca şi Dragoş Vrînceanu. Un studiu critic asupra operei lui Mihai Beniuc, semnat de N. Tertulian, completează acest nou volum de literatură romînească apărut peste hotare.

(Rep.)

REUNIUNEA DE LA CIVITAVECCHIA

SCIENTIA STENDHALIANA

În oraşul Civitavecchia, la puţină distanţă de Roma, s-a ţinut de curînd o reuniune internaţională a „prietenilor lui Stendhal". Este vorba de critici, de istorici literari, de comentatori, de cititori pasionaţi de azi ai romancierului şi, firreşte, de o parte dintre membrii acelui „Club al amicilor lui Stendhal", care fiinţează de multă vreme în Franţa. După cum se ştie, în Civitavecchia, port la Marea Tireniană, Stendhal şi-a petrecut mare parte din anii de către sfîrşitul vieţii, în calitate de consul francez pe lîngă statul papal.

Desigur, reuniuni internaţionale asemeni acesteia se petrec mai rar. Este vorba de una dintre manifestările cele mai măgulitoare şi mai mişcătoare de viabilitate pe care şi-o poate dori un artist. Ea atestă nedesmînţita actualitate a lui Stendhal, în multe din aspectele operii sale, şi în primul rînd în ce priveşte ilustrarea raporturilor strînse care există între arta literară şi ştiinţă, aşa de cercetate de estetica contemporană.

Admiratorii lui Stendhal nu văd în acest romancier doar pe autorul unor romane foarte cunoscute, ca **Le rouge et le noir, La Chartreuse de Parme, Lucien Leuwen** şi altele, citite cu sete de toate generaţiile şi la toate vîrstele ; îl mai socotesc şi o călăuză spirituală şi morală şi, cu deosebire, elaboratorul unui fel de **scientia stendhaliana,** ştiinţă ale cărei adevăruri străbat ţesătura întregii sale opere, întrupîndu-se în idei sociale şi psihologice bine determinate.

Începînd mai ales cu epoca romantică, ideea ca atare, ca produs al funcţiunii raţionale, a început să fie socotită în mod făţiş dăşmană a artei, a inspiraţiei artistice. Această antipatie n-a fost nici măcar consecventă cu ea însăşi, fiindcă literatura cea mai tipic romantică colcăie adesea de idei şi este subminată de intelectualism, chiar acolo unde se socoteşte purtată cu precădere pe valul iraţional al efuziunii inspirate. Ce conţin adesea poeziile lui Lamartine, de exemplu, decît o dezbatere patetică de idei, idei al căror sens mai precis şi mai viguros se pierde în vibraţia generală a versului său ?

În această atmosferă, Stendhal apare ca un adevărat rebel. Am putea spune că la nici unul dintre scriitorii din prima jumătate a secolului al XIX-lea nu este mai vădit şi mai clocvent exemplul funcţiunii pozitive a ideii în literatura narativă. Nu vom uita, firreşte, că aceasta se întîmplă unui romancier care este un imaginativ pînă la gradul pe care-l ştim şi un apologet al declanşărilor pasionale. Ideea, imaginaţia, pasiunea, adorate de Stendhal în mod egal, explică poate alcătuirea aşa de adevărată pe care o au personajele sale, chiar atunci cînd ele par contradictorii.

Cultul ideii, fundamental în biografia spirituală a lui Stendhal, duce la rezultate considerabile de cunoaştere în opera lui. Unele idei stendhaliene au fost luate în considerare ca atare, în cercetările ştiinţifice propriu-zise. Analiza mecanicii pasiunilor, pe care o face Stendhal, depăşeşte cunoştinţele epocii sale şi lasă în urmă cu mult pe Condillac şi pe De Tracy, oferind între altele psihologiei moderne cunoscuta teorie a „cristalizării", teorie care a făcut o carieră asemănătoare cu aceea a „bovarismului", şi cu cea a „pirandellismului", de mai tîrziu. Scriitorul este şi un om de ştiinţă. Aceasta se întîmplă, fie într-un moment separat, de pură reflecţie, ca în **De l'amour,** fie într-unul de artă, ca în romane, unde „cristalizarea" apare „pe viu". Cele două situaţii, cea de pură reflecţie şi cea de creaţie, nu se stinjenesc una pe alta, deîndată ce nu se suprapun, ci pornesc din punctul de adîncime al unei aceleaşi experienţe de viaţă.

Un fapt asemănător se petrece cu o altă cucerire stendhaliană în reflectarea realităţii. Este vorba de ideea complexului de clasă psihologic şi social, văzut în omul de îmediat după Revoluţia franceză (marele romancier îl captează — pentru epoca modernă — chiar la sursele lui, înainte de Balzac).

Ce exprimă, în adevăr, personajele şi situaţiile fundamentale alc romanului stendhalian, dacă nu o exteriorizare tipizantă a complexului de clasă psihologic şi social ?

Avem, pe de o parte, complexul de dominaţie şi trufie. Ni se arată cum spiritul şi comportarea vechilor şi a noilor pături conducătoare străbat, în forme mai mascate sau mai puţin reţinute, în alcătuirea indivizilor puşi în situaţiile cele mai adînc personale. Ne vin în minte, de exemplu, atitudinea domnişoarei De La Mole cuprinsă de dragoste pentru „micul seminarist" Julien, fiu de dulgher, întorsăturile ei nesăbuite de umoare, pe care i le dictează orgoliul, prins însă bine de coarne tocmai de către „micul seminarist". Avem, pe de altă parte, complexul de răzvărtire. Îl întruchipează numeroase personaje şi în primul rînd Julien Sorel, eroul din **Roşu şi negru.**

Ni se prezintă în **Roşu şi negru,** pe un plan central, eforturile de supravieţuire ale complexului de dominaţie feudal, al cărui prim accent este patosul semeţici frapante. În **Lucien Leuwen** are loc o translaţie preţioasă din punctul de vedere al evoluţiei literare, la complexul de dominaţie burghez, caracterizat de alte accente, fie în figura bancherului Leuwen, care nu mai este un orgolios frapant, ci un „suficient" disimulat, fie în alte chipuri şi situaţii. În **Lamiel** (roman postum, ca şi **Lucien Leuwen,** care face o carieră din ce în ce mai accentuată în sinul operei stendhaliene), sîntem în faţa unei faze a Restauraţiei în care eroul principal — de data aceasta un Julien Sorel feminin, însăşi Lamiel — dezvăluie un complex de răzvrătire, un epilog foarte caracteristic pentru o serie întreagă de personaje literare asemănătoare, prin faptul că eşuează (date fiind condiţiile de izolare ce le sînt impuse), nu în apoteoză ca fiul de dulgher, ci în degradare.

Am putea merge mai departe. Ceea ce voim să subliniem este însă altceva. Prinderea în obiectiv a realităţii de către un artist este, fără îndoială, un act complex, care, nici pînă acum, încă, n-a fost, se poate spune, pe deplin elucidat. În **Dichtung und Warheit (Poezie şi adevăr),** Goethe arată cum **„fantezia îi fură de sub ochi"** exactitatea unor fapte autobiografice pe care, totuşi, nimeni nu le-ar fi putut cunoaşte mai bine decît el. Altundeva însă, acelaşi mare scriitor respingea orice formă de empirism brut în artă. El afirma că **„orice fapt este deja o teorie",** vorbind, desigur, despre faptele reflectate de personalitatea artistică sau chiar de personalitatea omului în general.

Stendhal poate fi socotit un „caz-limită" de echilibru între impulsul fantastic, care dă savoare naraţiunii, între participarea pasională la redarea caldă a realităţii şi între „activitatea teoretică", ce rămîne totuşi un element vital al inspiraţiei. Citindu-l, lectorul are impresia netă că nu parcurge poveşti, ci învaţă, se instruieşte într-o ştiinţă a vieţii şi a societăţii, într-o disciplină ce este totodată personală şi generală, o adevărată **scientia stendhaliana.** Congresiştii de la Civitavecchia sînt discipolii din zilele noastre ale acestei învăţături — vom vedea care sînt posibilităţile artistice de a o duce mai departe. Pentru că Stendhal, ca romancier, n-a avut urmaşi propriu-ziş, afară de cazul cînd fiecare scriitor nu trebuie privit, în fond, ca un continuator al său.

DRAGOŞ VRÎNCEANU

Eduardas MEJELAIJTIS
(U.R.S.S. — R.S.S. Lituană)

Hornurile *)

O, hornuri, hornuri de fabrici, nu-i mult de cînd mi-apăreaţi,
De cînd vă zăream în închipuire
Ca nişte trupuri negre de fioroşi spînzuraţi,
Atîrnînd de cîrligul lunii, întors şi subţire.

Şi nu printre hornuri de fabrică prin care
Soarele-ncins în văpăi,
Ca un ban sclipitor luneca,
Pălind apoi şi murind plin de fum şi funingini murdare
Printre zimţii de zid năruit din mahala ?

Hornuri şi hornuri, păduri, pînă-n cer
Urcau spre-nălţimi, cenuşii, mohorite —
Sub ele, glasu-mi aspru, sfios, înginînd sirene cu strune de fier,
Cîntecele mizeriei le-nvăţa, cîntece triste, urîte.

Hornuri şi hornuri, în negrele guri din largul zării,
Zgura şi fumul se cuibăreau ca şi-n inimi, grele, amare.
Aţi pătruns, o, hornuri la un semn al mirării
În cîntecul tatei : „Hai la lupta cea mare !"

Hornuri şi hornuri, astăzi vă cunosc bine :
Coloanele lumii sînteţi, pe care cerul se reazimă,
Braţ uriaş al pămîntului, ce susţine
Soarele,
Ca pe-o rotundă azimă !

În romîneşte de Geo Dumitrescu

*) *Din volumul în pregătire la Editura pentru literatură universală.*

COMITETUL DE REDACŢIE

Eugen BARBU (redactor şef), **I. D. BĂLAN** (redactor şef-adjunct), **Marin BUCUR, Gica IUŢEŞ, Corneliu LEU** (secretar general de redacţie) **Al. OPREA** (redactor şef-adjunct), **Dinu SĂRARU, Niculae STOIAN, Romulus ZAHARIA.**

REDACŢIA : B-dul Ana Ipătescu nr. 15, telefon 11.51.54, 11.38.51 ; 12.16.10 ; ADMINISTRAŢIA : Şoseaua Kiseleff nr. 10, telefon 18.63.99 ; Abonamente : 9 lei = 3 luni ; 18 lei = 6 luni ; 36 lei = un an ; Tiparul : Combinatul poligrafic Casa Scînteii

40.220